

At geva fiskimonnum skattalætta.
At geva skattalætta til fiskimenn.

*En undersøkelse av ditransitive konstruksjoner
i færøysk skriftspråk*

Julika Fiebig

Masteroppgave ved ILN, Humanistisk Fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2012

Masteroppgave ved ILN
Humanistisk Fakultet

Julika Fiebig

At geva fiskimonnum skattalætta.

At geva skattalætta til fiskimenn.

– En undersøkelse av ditransitive konstruksjoner i færøysk skriftspråk –

Vår 2012

UNIVERSITETET I OSLO

© Julika Fiebig

2012

At geva fiskimonnum skattalætta. At geva skattalætta til fiskimenn. En undersøkelse av ditransitive konstruksjoner i færøysk skriftspråk

Julika Fiebig

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Representeren, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne oppgaven tar for seg ditransitive konstruksjoner i færøysk, dvs. verb som står med to objekter. Et typisk eksempel for en slik ditransitiv konstruksjon er denne setningen: *Jógvan gav Sáru bókina*. 'Jógvan ga Sára boka.' I en slik konstruksjon fins det tre semantiske roller: agens (den handlende), patiens (den som blir påvirket av handlingen) og benefaktiv (den som handlingen er rettet mot). Her er *Jógvan* agens, *bókina* 'boka' er patiens, og *Sáru* 'Sára' er benefaktiv.

Akkurat som norsk har færøysk to muligheter for å beskrive Jógvans handling i denne setningen. Benefaktiven *Sára* kan i tillegg til å stå på plassen til det indirekte objektet også uttrykkes gjennom en preposisjonsfrase: *Jógvan gav bókina til Sáru*. 'Jógvan ga boka til Sára.' Denne andre muligheten gjelder imidlertid ikke alle ditransitive verb. Den følgende setningen kan ikke omformuleres: *Jógvan unti Sáru bókina*. 'Jógvan unte Sára boka.'

Denne oppgaven undersøker hvilke verb som kan stå i konstruksjoner med preposisjonsfrase og hvilke andre faktorer som påvirker disse forholdene. Både semantiske, syntaktiske og morfologiske forhold blir undersøkt.

Oppgaven bygger på konstruksjonsgrammatikken, en teori som oppfatter konstruksjoner som betydningsbærende enheter, og forskning gjort om ditransitive konstruksjoner av bl. a. Goldberg (1995) og Jóhanna Barðdal et al. (2011). Materialet for oppgaven er aviskorpuset *Dimma-98* som består av 98-årgangen til den færøyske avisa *Dimmalætting*.

Oppgaven viser at det er semantiske forhold som først og fremst er avgjørende for verbets syntaktiske muligheter. Ditransitive konstruksjoner må inneholde en semantisk komponent, som uttrykker et mål eller en retning mot benefaktiven, for å kunne uttrykke benefaktiven gjennom en preposisjonsfrase. Oppgaven viser til forskjellige faktorer (verbets diatese, monotransitivitet, refleksivitet) som sperrer for eller fremmer preposisjonsfraser i ditransitive konstruksjoner. Videre er vektprinsippet, som sier at tunge ledd skal stå lengst til høyre i setningen i nordiske språk, avgjørende for enkelte konstruksjoner.

Med bakgrunn i dette diskuterer oppgaven preposisjonsfrasekonstruksjonens spredning og konstruksjonsgrammatikkens oppfatning av ditransitive konstruksjonstyper.

I Istedenfor et forord ...

TAKK

Først og fremst takk til veilederne mine, Piotr Garbacz og Arne Torp:
Takk, Piotr, for at du tok på deg jobben med å veilede meg. Takk for mange verdifulle innspill, kommentarer og hjelp.

Takk, Arne, for verdifulle kommentarer og for at du tryllet frem Piotr.

Takk til Silje Mosgren for korrekturlesing av oppgaven.

Takk til Julie, Marianne, Kristine, Eivor og Ingeborg for gloser og gode tips.

Takk til kollegaene i Aschehoug for veldig fleksible arbeidstider.

TØKK

Eg takki Hjalmar Petersen fyri íblást, góð ráð og svar.

Eg takki Sáru Joensen fyri bókina, hjálpina og svar.

Eg takki studentarnar og starvsfólkini á Føroyamálsdeildini fyri svar.

DANKE

Mit der Abgabe dieser Arbeit endet auch meine Studienzeit.

Ich danke meinen Eltern für ihre Unterstützung während der letzten sechs Jahre.

II Innhold

1	Innledning	1
1.1	Formål.....	2
1.2	Material.....	3
1.3	Andre spørsmål.....	3
2	Om ditransitive verb allment og færøyske ditransitive verb spesielt.....	5
2.1	Om ditransitive verb	5
2.2	Ditransitiv vs. benefaktiv	7
2.3	Semantisk ditransitive konstruksjoner vs. syntaktisk ditransitive konstruksjoner	9
2.4	Refleksive ditransitiver.....	10
2.5	Ditransitive verb og færøysk.....	12
2.5.1	Om færøysk	12
2.5.2	Om kasus i færøysk	13
2.5.3	Ditransitive verb i færøysk.....	17
2.5.4	Ditransitive verb i nært beslektede språk	20
2.5.5	Ditransitive verb i norrønt	25
2.6	Sammenfatning.....	26
3	Teoretisk bakgrunn	27
3.1	Kognitiv vitenskap	28
3.2	Kognitiv lingvistikk	29
3.3	Konstruksjonsgrammatikk	30
3.4	Konstruksjonsgrammatikk og ditransitive verb	32
4	Metode og forundersøkelse.....	35
4.1	Korpus og metode	35
4.1.1	Dimma-98.....	35
4.1.2	Fordelene og ulempene med korpusarbeid.....	37
4.2	Innsnevring av undersøkelsens objekt.....	39
4.3	Verbene i denne undersøkelsen	40
4.4	Forundersøkelse: Allmenn syntaktisk bruk av de undersøkte verbene	44
4.4.1	Konstruksjonstyper, preposisjoner og objekterstatning	45

4.4.2	Monotransitivitet og ditransitiv konstruksjonstype.....	48
4.4.3	Refleksivitet og ditransitiv konstruksjonstype.....	52
4.4.4	Frekvens og ditransitiv konstruksjonstype.....	54
5	Hovedundersøkelsen.....	57
5.1	Hypotese.....	57
5.2	Semantisk undersøkelse.....	59
5.2.1	Kategoriene etter Jóhanna Barðdal et al. (2011).....	60
5.2.2	Verbets semantikk (konklusjon).....	67
5.2.3	Semantikken til det benefaktive leddet.....	68
5.2.4	Semantikken til patiensleddet.....	69
5.3	Leksikalsk undersøkelse.....	73
5.4	Morfologisk-syntaktisk undersøkelse.....	77
5.4.1	Verbenes morfologiske form.....	77
5.4.2	Det benefaktive argumentets struktur.....	81
5.4.3	Patiensleddets struktur.....	90
5.4.4	Setningstype.....	92
5.5	Oppsummering av resultatene fra for- og hovedundersøkelsen.....	95
6	Diskusjon.....	97
6.1.	Primære og sekundære faktorer.....	99
6.1.1	Monotransitivitet som påvirkende faktor.....	100
6.1.1.1	Frekvens og leksikalsk styrke etter Bybee (1985).....	102
6.1.1.2	Anvendelse av Bybees konsept.....	103
6.1.2	Refleksivitet som påvirkende faktor.....	103
6.1.3	Verbsemantikk som påvirkende faktor.....	105
6.1.4	Et forsøk på å finne opphavet til de to konstruksjonstypene.....	106
6.1.5	Semantisk ditransitive verb som ikke kvalifiserer til syntaktisk ditransitivitet.....	110
6.1.6	Å finne den primære faktoren.....	112
6.2	Opsjonale faktorer.....	114
6.3	Faktorer som ikke påvirker konstruksjonstypen.....	117
6.4	To konstruksjonstyper – to forskjellige betydninger?.....	119
7	Konklusjon og videre forskning.....	123

8	Litteraturliste.....	125
9	Vedlegg.....	131
9.1	Supplement til tabell 5.17 - Verbform og ditransitiv konstruksjonstype.....	131
9.2	Supplement til tabell 5.18 - Verbform og andelen konstruksjoner med preposisjonsfrase i prosent.....	131
9.3	Supplement til tabell 5.19 - Syntaktisk-morfologisk struktur til det benefaktive argumentet, og ditransitiv konstruksjonstype.....	132
9.4	Supplement til tabell 5.21 - Substantiv og nominalfraser som benefaktiv, og ditransitiv konstruksjonstype, og til tabell 5.22, som viser prosentandelene.....	133
9.5	Supplement til tabell 5.23 - Syntaktisk-morfologisk struktur til patiensleddet, og ditransitiv konstruksjonstype.....	134
9.6	Supplement til tabell 5.24 - Andel konstruksjoner med PP i prosent for forskjellige patiensleddstrukturer.....	135
9.7	Supplement til tabell 5.25 – Setningstype og konstruksjonstype (absolutte tall).....	136
9.8	Supplement til tabell 5.26 – Setningstype og konstruksjonstype (prosent).....	137
10	Register.....	139

III Oversikt over tabeller

Tabell 2.1 - Forandringer i kasusmarkeringen	17
Tabell 2.2 - Semantiske kategorier (etter Jóhanna Barðdal et al. (2011:12–13), min oversettelse, J.F.)	20
Tabell 2.3 - Kasusmønstre i norrønt	25
Tabell 3.1 - Eksempler på konstruksjoner etter Goldberg (2006:5) (<i>Examples of constructions, varying in size and complexity</i>)	31
Tabell 4.1 - De undersøkte verbene	44
Tabell 4.2 - Verb og preposisjonsfraser	47
Tabell 4.3 - Erstatning av IO og montransitivitet	50
Tabell 4.4 - Erstatning av DO og montransitivitet	50
Tabell 4.5 - Erstatning av IO/DO og montransitivitet	50
Tabell 4.6 - Verb uten PP og montransitivitet	51
Tabell 4.7 - PP og reflektivitet	53
Tabell 4.8 - PP og reflektivitet	56
Tabell 5.1 - De semantiske kategoriene (etter Jóhanna Barðdal et al. 2011)	60
Tabell 5.2 - Kategori FAKTISK OVERFØRING	61
Tabell 5.3 - Kategori INTENSJON	62
Tabell 5.4 - Kategori SKAPELSE	62
Tabell 5.5 - Kategori INTENSJON	63
Tabell 5.6 - Kategori MULIGGJØRELSE	64
Tabell 5.7 - Kategori TILBAKEHOLD	64
Tabell 5.8 - Kategori MENTALE PROSESSER	65
Tabell 5.9 - Kategori BESITTELSE	66
Tabell 5.10 - Ikke kategoriserte verb	66
Tabell 5.11 - Semantiske kategorier og syntaktiske egenskaper	67
Tabell 5.12 - Patiensledd i norsk etter Faarlund et al. (1997:725–726)	69
Tabell 5.13 - Patiensledd i færøysk	71
Tabell 5.14 - Øvrige verb med preposisjonsfrasekonstruksjoner	71
Tabell 5.15 - Beslektede partikkelverb som syntaktisk-semantiske naboer	76
Tabell 5.16 - Verb i den syntaktiske undersøkelsen	77
Tabell 5.17 - Verbform og ditransitiv konstruksjonstype	80
Tabell 5.18 - Verbform og andelen konstruksjoner med preposisjonsfrase i prosent	80

Tabell 5.19 - Syntaktisk-morfologisk struktur til det benefaktive argumentet, og ditransitiv konstruksjonstype.....	83
Tabell 5.20 - Pronomen som benefaktiv og ditransitiv konstruksjonstype	85
Tabell 5.21 - Substantiv og nominalfraser som benefaktiv, og ditransitiv konstruksjonstype	87
Tabell 5.22 - Andel konstruksjoner med PP i prosent for forskjellige typer benefaktiver	88
Tabell 5.23 - Syntaktisk-morfologisk struktur til patiensleddet, og ditransitiv konstruksjonstype.....	91
Tabell 5.24 - Andel konstruksjoner med PP i prosent for forskjellige patiensleddstrukturer..	92
Tabell 5.25 - Setningstype og konstruksjonstype (absolutte tall)	93
Tabell 5.26 - Setningstype og konstruksjonstype (prosent)	94
Tabell 6.1 - Konstruksjoner med <i>fåa</i> i materialet.....	104
Tabell 6.2 - Semantiske underklasser som ikke kvalifiserer for syntaktisk ditransitive konstruksjoner i engelsk (etter Goldberg 1995).....	112
Tabell 6.3 - Andel preposisjonsfrasekonstruksjoner i materialet for enkelte verb.....	114

IV Oversikt over figurer

Figur 2.1 - De viktigste ditransitive ordenstypene (<i>alignment types</i>) (Haspelmath 2005:2)	7
Figur 6.1 - Semantiske relasjoner mellom stedsadverbial og benefaktiv	107
Figur 6.2 - Semantiske relasjoner: videre spredning av PP	109
Figur 6.3 - Semantisk ditransitive verb og konstruksjonstyper	111

1 Innledning

As is well known, there is a quite productive relationship between such indirect (dative) objects and prepositional phrases in several languages [...]. These possibilities seem to be somewhat more restricted in Faroese. (Höskuldur Thráinsson et al. 2004:263)

Færøysk er kanskje det minst granskede språket blant de levende offisielle nordiske språkene. Dette gir den færøyskinteresserte studenten eller forskeren muligheten til å granske grammatiske områder på mer fundamentalt vis. Færøysk står i tillegg i grensesnittet mellom islandsk som konservativ pol i vest, og skandinavisk som mer moderne pol i øst. En undersøkelse av færøyske språklige forhold gir derfor muligheter for inspirasjon og sammenlikning med begge polene. Mens den færøyske morfologien likner mest på den islandske, er ordforrådet og syntaksen blitt påvirket av dansk som var skriftspråket på Færøyene i flere århundre. I tillegg fins det særegne utviklinger både i morfologien, syntaksen og ordforrådet (Braunmüller 2007:278). Skal vi tro Braunmüller (ibid.) er særlig syntaksen et spennende felt: "Dies führt im Endergebnis zu einer Vielzahl von syntaktischen Varianten und lexikalisch-semantischen Dubletten und, zumindest für Außenstehende, zu großen Schwierigkeiten, die syntaktische Norm und deren Regeln zu erkennen."

I denne oppgaven undersøker jeg en slik syntaktisk valgmulighet, nemlig de to konstruksjonstypene som uttrykker semantisk ditransitivitet. Disse er vist i (1a) og (1b).¹

- (1) a. *Jógvan gav Sáru bókina.*
b. *Jógvan gav bókina til Sáru.* (EE)

Liknende konstruksjoner finnes også i andre germanske språk som norsk (2) og engelsk (3). For eksempel:

- (2) a. *Jon ga Sara boka.*
b. *Jon ga boka til Sara.* (EE)

- (3) a. *John gave Sarah the book.*
b. *John gave the book to Sarah.* (EE)

¹ Alle eksempler i denne oppgaven er tatt fra korpuset *Dimma-98* (jf. avsnitt 4.1.1) med mindre noe annet er oppgitt. Egne eksempler er markert med *EE*.

En framstilling av fenomenet ditransitivitet – både på generelt grunnlag og for færøysk og nordisk spesielt – blir gitt i kapittel 2.

Når det gjelder analysen av eksemplene i (1), støtter jeg meg i denne oppgaven på konstruksjonsgrammatikkens teorier. Disse hevder at en grammatisk konstruksjon selv bærer betydning som er mer enn bare summen av leddene i konstruksjonen. Bakgrunnen for denne teorien og konsekvensen for den ditransitive konstruksjonen blir presentert i kapittel 3.

1.1 Formål

Denne oppgaven bygger i første omgang ikke på en hypotese, men på et problem: Færøyske språkbrukere har to muligheter for å uttrykke semantisk ditransitivitet. Av dette følger spørsmålet: Hva avgjør valg av konstruksjonstypen? For norsk har det blitt undersøkt en del faktorer (semantikk, vekt, osv., jf. Faarlund et al. 1997:725ff.) som også blir undersøkt i denne oppgaven. Den færøyske referansegrammatikken av Höskuldur Thráinsson et al. (2004:263) er veldig forsiktig med å uttale seg om disse forholdene.

For å granske de to konstruksjonstypene ble 81 ditransitive verb og deres forekomst i aviskorpuset *Dimma-98* undersøkt. Korpusarbeidet blir nærmere presentert i avsnitt 4.1.

Opgavens formål er å gi et svar på problemstillingen gjennom en grundig undersøkelse av syntaksen, morfologien og semantikken til ditransitive konstruksjoner. I tillegg til å kunne vise til regler eller tendenser som avgjør valg av konstruksjonstypen, skal et detaljert bilde av ditransitive verb i færøysk bli utarbeidet. Som et første skritt skal jeg derfor i avsnitt 4.4 undersøke verbenes allmenne syntaktiske forekomst. Som allmenn syntaktisk forekomst oppfatter jeg her den prosentuelle andelen for hver konstruksjonstype i materialet, verbenes evne til å stå monotransitivt/refleksivt, hvilke objekt som kan bli erstattet av en preposisjonsfrase, og preposisjonene som brukes i slike tilfeller.

Denne forundersøkelsen viser at det er to sentrale problemområder som må tas tak i når det gjelder ditransitiv konstruksjonstype. For det første er det – akkurat som i norsk – ikke alle ditransitive verb som kan forekomme i begge konstruksjonstypene. For det andre er andelen treff for de forskjellige konstruksjonstypene svært forskjellig for ulike verb.

Det egentlige formålet med denne avhandlingen er å kunne peke på forklaringer for disse funnene. I kapittel 5 gransker jeg forskjellige faktorer som antakeligvis påvirker konstruksjonstypen. Dette gjør jeg ved å undersøke mulige sammenhenger mellom deres forekomst og den medfølgende konstruksjonstypen i materialet. Faktorene er konstruksjonens

semantikk, leksikalske naboer, vektforhold i konstruksjonen, setningstypen og verbets morfologi. En oppsummering av resultatene blir gitt i avsnitt 5.5.

Oppgaven viser til tendenser som kan forklare, men ikke forutsi hvilke verb som står i hvilken ditransitiv konstruksjon i færøysk. Oppgaven kommer med andre ord ikke frem til en regel som framkaller den ene eller den andre konstruksjonstypen.

Det er viktig å understreke at oppgaven ikke gransker årsaken til forekomsten av disse to konstruksjonstypene (dvs. forekomsten av perifrastiske strukturer ved siden av analytiske strukturer) på generelt grunnlag. Forekomsten blir forutsatt som gitt. En diskusjon av framveksten av perifrastiske strukturer i nordisk fins blant annet hos Jóhanna Barðdal (2001).

1.2 Material

Et annet, og ikke mindre grunnleggende, spørsmål må besvares først: Hvilke verb er egentlig ditransitive i færøysk? De færøyske grammatikkene oppgir kun et fåtall ditransitive verb (jf. Henriksen 2000). I denne oppgaven gransker jeg 81 færøyske verb og deres syntaktiske forekomst. Disse verbene og måten de ble compilert på, blir presentert i avsnitt 4.3.

Materialet i denne oppgaven er aviskorpuset *Dimma-98*, som består av 1998-årgangen av den færøyske avisa *Dimmalætting*. Mens *Dimma-98* ikke er ideelt for dette arbeidet (jf. diskusjonen i avsnitt 4.1), er det faktisk det eneste tilgjengelige korpuset som var egnet for dette formålet. Oppgaven tar dermed for seg det færøyske skriftspråket på 1990-tallet. Undersøkelser av annen type materiale og av talespråk kan komme til å vise noe avvikende resultater. Med bakgrunn i dette kan oppgaven ikke vise til sosiolingvistiske eller dialektale faktorer som muligens spiller inn.

1.3 Andre spørsmål

Undersøkelsene i kapittel 4 og 5 viser til forskjellige faktorer som på ulik vis har innflytelse på den ditransitive konstruksjonstypen. Blant disse er semantikk, refleksivitet, monotransitivitet, vektforhold og verbets diatese.

I kapittel 6 forsøker jeg å granske påvirkningsevnen til disse forskjellige faktorene. Spørsmålet om kausalitet blir reist, og jeg introduserer termene *primære*, *sekundære* og

opsjonale faktorer.² Jeg forsøker å forklare faktorenes virkning med blant annet bakgrunn i Bybee (1985) sin fremstilling av frekvens og leksikalsk styrke. Konstruksjonsgrammatikkens oppfatning av konstruksjonstypenes semantikk (se avsnitt 3.4) blir diskutert på bakgrunn av funnene.

Kapittel 7 diskuterer videre forskning.

² Det blir brukt en del terminologi som er tilpasset denne oppgavens formål i løpet av framstillingen. Termene blir forklart der leseren møter dem for første gang.

2 Om ditransitive verb allment og færøyske ditransitive verb spesielt

2.1 Om ditransitive verb

De ditransitive verbene er en undergruppe av de transitive verbene, altså verbene som tar objekt. Ditransitive verb, også kalt for treverdige verb (jf. Faarlund et al. 1997:663), tar to objekter. Malchukov et. al (2010:1) definerer termen *ditransitiv* slik:

A ditransitive construction is defined here as a construction consisting of a (ditransitive) verb, an agent argument (A), a recipient-like argument (R), and a theme-argument (T). (Malchukov et al. 2010:1)

En liknende definisjon gir Haspelmath (2005:1). De ditransitive verbene blir her altså definert i kontekst av konstruksjonen de står i.³ I det følgende skal ditransitive verb derfor oppfattes som verb som kan stå i en slik konstruksjon, dvs. med et argument som uttrykker agens (A), et argument som uttrykker benefaktiv (B) og et argument som uttrykker patiens (P). Et klassisk eksempel på et ditransitivt verb er færøysk *geva* 'gi' som i (4). Eksempel (5) viser et verb som ikke trenger å stå i en ditransitiv konstruksjon for at konstruksjonen skal være grammatisk.⁴

(4)	<i>Hann</i>	<i>gav</i>	<i>henni</i>	<i>bókina.</i>	
	han.NOM	ga	hun.DAT	boka.AKK	
	'Han ga henne boka.'				(EE)
	A		B	P	

(5)	<i>Hann</i>	<i>skrivaði</i>	<i>henni</i>	<i>bræv.</i>	
	han.NOM	skrev	hun.DAT	brev.AKK	
	'Han skrev et brev til henne.'				(EE)
	A		B	P	

Jeg har valgt å bruke termene agens, patiens og benefaktiv slik de brukes i Enger og Kristoffersen (2000). Agens defineres der som den handlende, erkjennende og frivillig involverte deltakeren i en situasjon; i motsetning til patiens som er den deltakeren som blir påvirket og gjennomgår en tilstandsending i denne situasjonen (jf. Enger og Kristoffersen 2000:197f.). Disse to semantiske rollene finner en også ved (mono)transitive verb. Benefaktiven er den semantiske rollen som kommer i tillegg ved ditransitive konstruksjoner.

³ Da også ofte kalt for *double object constructions* (jf. for eksempel Kjartan G. Ottóson 1991:77, Hellan 1988:3).

⁴ Se neste avsnitt for en diskusjon av *fakultativt* og *obligatorisk ditransitive* verb.

Denne rollen blir definert som den deltakeren i en situasjon som ”har fordel eller ulempe av denne situasjonen” (Enger og Kristoffersen 2000:199). I den engelskspråklige litteraturen finner man begrepene *beneficiary* og *maleficiary* i tillegg til *recipient*. Alle tre har sine berettigelser som de norske eksemplene i (6) viser.

- (6) a. *Faren ga gutten en bok.*
b. *Faren ga gutten en dask bak.*
c. *Marit rullet Jens en sigar [sic!].*
(Tungseth 2007:191)

I (6a) er *gutten* en klar resipient, og i (6c) er *Jens* en benefaktiv (som ikke nødvendigvis kommer til å motta sigaren), mens (6b) inneholder en *maleficiary*. I og med at benefaktiv (eller engelsk *beneficiary*) er et etablert begrep innen norskspråklig syntaks, kommer jeg også til å bruke det uavhengig av et arguments eksakte semantiske betydning.^{5,6}

Det er knyttet syntaktiske funksjoner til disse tre semantiske rollene, og de leder oss til begrepet *objekt*. I (4) uttrykker subjektet agensrollen, det direkte objektet uttrykker patiensrollen, og det indirekte objektet uttrykker benefaktiven. Dette er den klassiske fordelingen i de germanske språkene. Det mest utbredte kasusmønsteret (*case marking pattern*) i de germanske språkene og i færøysk er NOM-DAT-AKK (jf. Höskuldur Thráinsson et al. 2004:431), der det indirekte objektet (benefaktiv) står i dativ, og det direkte objektet (patiens) står i akkusativ (jf. også avsnitt 2.5.3), se eksempel (4) ovenfor.

Denne måten å merke argumentene på kaller Haspelmath (2005:2) for *indirective flagging*, *neutral indexing*. Dette vil si at både patiens i en monotransitiv konstruksjon og patiens i en ditransitiv konstruksjon blir behandlet på lik måte når det handler om å markere argumentene på morfologisk vis (akkusativ), mens benefaktiven (dativ) blir behandlet annerledes.

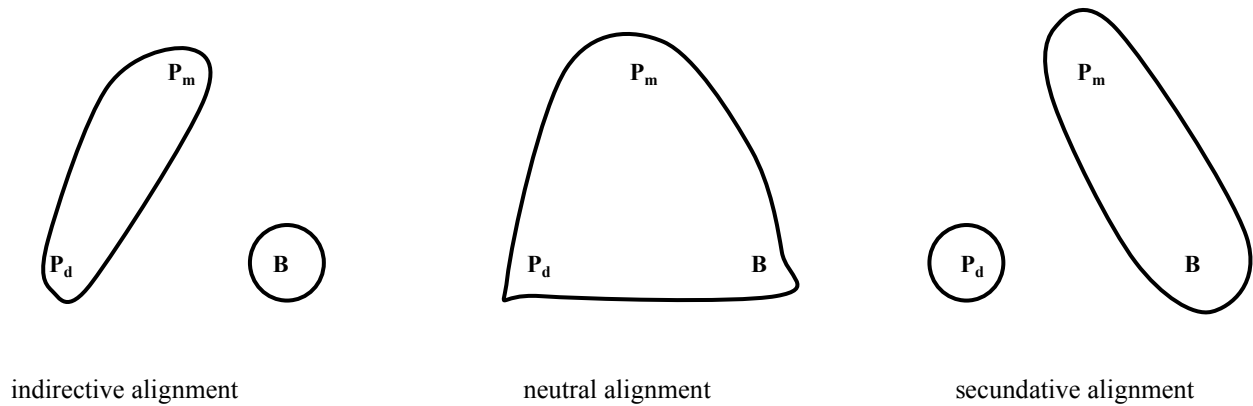
Dette kan illustreres ved hjelp av eksempel (5) ovenfor. Patiensleddet *bræv* ’brev’ står alltid i akkusativ uansett om verbet *skriva* brukes monotransitivt eller ditransitivt. Den morfologiske markeringen er altså lik i begge konstruksjonstypene. Benefaktiven i den ditransitive konstruksjonen står derimot i dativ og er derfor annerledes markert. I språk med *neutral alignment* (se figur 2.1) ville derimot benefaktiven vært markert på samme vis som patiensleddene. Dette er tilfellet i for eksempel norsk og engelsk, som vanligvis ikke markerer

⁵ Se fotnote 59 på side 69 for en differensiering av benefaktivens semantiske roller i gammelsvensk.

⁶ Jf. Höskuldur Thráinsson et al. (2004:264) og Maling (2002:49ff.) for benefaktivens semantiske roller i færøysk. Se også avsnitt 5.2.3.)

patiens/direkte objekt og benefaktiv/indirekte objekt på noe morfologisk vis – unntaket er pronomener (for eksempel norsk *du/deg*, engelsk *he/him*).

Figur 2.1 viser ordningstypene for ditransitive konstruksjoner etter Haspelmath (2005:2).⁷

Figur 2.1 - De viktigste ditransitive ordenstypene (*alignment types*) (Haspelmath 2005:2)

Derimot blir alle argumenter i transitive og ditransitive konstruksjoner behandlet lik når det gjelder markeringen på verbet (nemlig ingen markering). Markeringstypene, som vi finner i færøysk, finner vi også i andre germanske språk (jf. Haspelmath 2005:2 for tysk).

I denne oppgaven kommer jeg til å bruke den kognitive lingvistikken for å beskrive ditransitive konstruksjoner (jf. kapittel 3, særlig avsnitt 3.4 om hvordan ditransitive konstruksjoner bedømmes fra et konstruksjonsgrammatisk ståsted).

For andre beskrivelser av ditransitive verb, se Kjartan G. Ottóson (1991), Hellan (1988), Larson (1988) og Falk (1990).

2.2 Ditransitiv vs. benefaktiv

Som Malchukov et al. (2010:2) påpeker, står den benefaktive konstruksjonen veldig nær den ditransitive. Malchukov et al. betrakter dog disse to som adskilte. Dette er på linje med Glück (2000:2356), som mener at verbet obligatorisk må stå med to objekter for å bli kalt ditransitivt. Glück regner derfor alle konstruksjoner med fakultativ benefaktiv som ikke-ditransitive. Derimot blir slike konstruksjoner betraktet som ditransitive av Henriksen (2000) og Askedal (2011).

⁷ P_m er det direkte objektet i en monotransitiv konstruksjon, mens P_d er det direkte objektet i en ditransitiv konstruksjon. B er det indirekte objektet i en ditransitiv konstruksjon. Disse betegningene avviker fra Haspelmath sine. Han bruker P for patiens i en transitiv konstruksjon, T for tema i en ditransitiv konstruksjon og R for *recipient*, altså benefaktiven i en ditransitiv konstruksjon. Jeg har her erstattet P med P_m , T med P_d og R med B .

Det ser ut som om definisjonen av hva som er en ditransitiv og hva som er en benefaktiv konstruksjon, er avhengig av språkene som forskeren jobber med. Mens færøysk kun tillater benefaktive elementer i spesielle kontekster (Tungseth 2007:205), og dermed har et begrenset antall verb med mulighet for både benefaktiv og patiens, åpner for eksempel engelsk og tysk også for konstruksjoner som i (7) og (8).

(7)	Engelsk	<i>She sang me a song.</i>	Benefaktiv + Patiens	(EE)
(8)	Tysk	<i>Sie sang mir ein Lied.</i>	Benefaktiv + Patiens	(EE)

Jeg velger å betrakte alle verb med fakultative objekter som ditransitive, fordi denne fremgangsmåten er best egnet til å omtale verb med to objekter i språket som skal granskes her. Dermed slutter jeg meg til Henriksen (2000) og Höskuldur Thráinsson et al. (2004) sin oppfatning av ditransitive verb i færøysk. Begge regner både verb som *unna* 'unne', som må stå med to objekter for å danne en grammatisk akseptabel setning, og verb som *selja* 'selge', som ikke trenger et indirekte objekt for å danne en grammatisk akseptabel setning, som ditransitive. Eksempel (9a) er en grammatisk setning, mens (9b) ikke er det. Derimot er både (10a) og (10b) grammatisk akseptable.

(9)	a.	<i>Løgtingsmaðurin Bjørn á Heygum unnir teimum tað.</i>	løgtingsrepresentant B. á Heygum.NOM unner de.DAT dette.AKK	'Løgtingsrepresentanten Bjørn á Heygum unner dem dette.'
	b.	<i>*Eg unti sigurin.</i>	jeg.NOM unte seieren.AKK	*'Jeg unte seieren.'
(10)	a.	<i>Óli Breckmann seldi donsku stjórnini sína atkvøðu.</i>	Óli Breckmann.NOM solgte dansk ledelse.DAT sin stemme-AKK	'Óli Breckmann solgte sin stemme til den danske ledelsen.'
	b.	<i>Breckmann seldi sína atkvøðu.</i>	Breckmann.NOM solgte sin stemme.AKK	'Breckmann solgte sin stemme.'

Man kommer dermed frem til en todeling av ditransitive konstruksjoner i færøysk. For det første fins det verb som har to obligatoriske objekter – som *unna* 'unne'. Disse kaller jeg i denne oppgaven for *obligatorisk ditransitive* verb. For det andre fins det verb som åpner for en ditransitiv konstruksjon – som *selja* 'selge'. Disse kaller jeg for *fakultativt ditransitive* verb.

2.3 Semantisk ditransitive konstruksjoner vs. syntaktisk ditransitive konstruksjoner

Videre er det viktig å skille mellom semantisk ditransitive og syntaktisk ditransitive konstruksjoner. Malchukov et al. gir en ren semantisk definisjon på ditransitivitet (se ovenfor). Den omfatter dermed konstruksjoner som i (11) og i (12).

- (11) ... *ein rokning* ..., *sum* *ákærði* *skal gjalda* ***Oslo Sporveier*** ...
 [en regning].AKK som.AKK den tiltalte.NOM skal betale [Oslo Sporveier].DAT
 '... en regning som den tiltalte skal betale til Oslo Sporveier ...'

- (12) *Nú* *er hann* *dømdur* *at gjalda 11.700 norskar krónur*
 nå er han.NOM dømt til å betale [11.700 norske kroner].AKK
i endurgjalði ***til Osla*** [sic!] ***Sporveier***.
 i kompensasjon.DAT til [Oslo Sporveier].AKK.
 'Nå er han dømt til å betale Oslo Sporveier 11.700 kroner som kompensasjon.'

Både (11) og (12) inneholder en benefaktiv og en patiens. I (11) er det det indirekte objektet (en nominalfrase som står i dativ) som har den semantiske rollen som benefaktiv. I (12) blir denne rollen derimot fylt av en preposisjonsfrase. Begge to er altså *semantisk ditransitive*, men kun (11) er *syntaktisk ditransitiv*, det vil si at den står med et direkte og et indirekte objekt.⁸

Eksempelene (11) og (12) ble skrevet av samme person (en mannlig journalist) i samme tekst (en sak fra 23. februar 1998 i avisa *Dimmalætting*). Bruk av konstruksjonen kan altså variere hos en og samme person. Det gjenstår å granske hvilke faktorer som kan være med på å påvirke dette valget.

⁸ De syntaktiske forskjellene mellom disse to eksemplene (plassering av det indirekte objektet i hovedsetningen/leddsetningen) er i første omgang ikke relevante her (se avsnitt 5.4.4 for en undersøkelse av sammenhengen mellom setningstypen og ditransitiv konstruksjonstype). Eksempelene er valgt her fordi de inneholder samme benefaktiv og er tatt fra én tekst (skrevet av én journalist).

Konstruksjoner som (12) oppstår ifølge Jóhanna Barðdal (2001:189) i overgangen fra syntetiske til analytiske strukturer i et språk, det vil si at morfologiske syntetiske strukturer erstattes med perifrastiske strukturer. Konstruksjoner som (12) blir derfor også kalt perifrastiske konstruksjoner (f. eks. Skrzypek 2005) eller transferkonstruksjoner (Jóhanna Barðdal 2001). Jeg kommer i denne oppgaven til å kalle konstruksjoner som (12) for *semantisk ditransitive konstruksjoner med preposisjonsfrase* (*preposisjonsfrasekonstruksjoner*) for å tydeliggjøre det som skiller konstruksjoner som vist i (12) fra konstruksjoner som vist i (11), nemlig at det indirekte objektet har blitt erstattet av en preposisjonsfrase.

2.4 Refleksive ditransitiver

Jóhanna Barðdal et al. (2011:24) nevner at “a subset of verbs of obtaining and creation in the West-Scandinavian languages are only felicitously used with a reflexive indirect object.” Setningene i (13) er grammatiske, mens setningene i (14) ikke er det, ifølge Jóhanna Barðdal et al. (2011:13).⁹

- (13) a. *bróta sær veg*
 bane seg.DAT vei.AKK
 'bane seg vei'
 (Jóhanna Barðdal et al. 2011:13) (færøysk)
- b. *Jón Ásgeir keypti sér íbúð í New York ...*
 Jón Ásgeir.NOM kjøpte seg.DAT leilighet.AKK i New York
 'Jón Ásgeir kjøpte seg leilighet i New York.'
 (Jóhanna Barðdal et al. 2011:24) (islandsk)
- (14) a. **bróta vinkonu síni veg*
 bane [venninna si].DAT vei.AKK
 'bane vei til venninna sí'

⁹ Mine færøyske informanter er stort sett enige i denne bedømmingen: 14 avviser (14a) som ugrammatisk, 7 bruker ikke slike konstruksjoner selv, men utelukker ikke at andre snakker slik. Bare 2 av 23 bedømte dette eksemplet som grammatisk. Hjalmar Petersen (personlig kommentar) mener at setningen som sådan ikke er ugrammatisk, men semantisk merkelig.

- b. **Jón Ásgeir keypti konunni íbúð í New York ...*
 Jón Ásgeir.NOM kjøpte kona.DAT leilighet.AKK i New York
 'Jón Ásgeir kjøpte leilighet i New York til kona ...' (islandsk)
 (Jóhanna Barðdal et al. 2011:24)

I reflexive ditransitive konstruksjoner som i (13) refererer benefaktiv og agens til samme aktør. Samtidig kan benefaktivens plass bare tas av et reflexivt pronomen som viser tilbake til subjektet. Dette betyr at benefaktivens rolle kun kan fylles av et ytterst begrenset antall mulige objekter (reflexive pronomen). Disse objektene er semantisk og syntaktisk forskjellige fra ikke-reflexive objekter. De oppfører seg annerledes enn ikke-reflexive objekter der det ville være aktuelt å erstatte dem med en preposisjonsfrase. Denne muligheten, nemlig at et reflexivt pronomen på plassen til det indirekte objektet blir erstattet av en preposisjonsfrase, virker å være utelukket for konstruksjoner som i (13).¹⁰

I denne oppgaven er jeg mest interessert i ditransitive konstruksjoner som veksler mellom DO-PP-konstruksjoner og IO-DO-konstruksjoner. Når jeg undersøker denne vekslingen, velger jeg derfor å holde meg til ditransitive konstruksjoner som jeg har grunn til å anta er åpne for alle typer indirekte objekter (dvs. også ikke-reflexive indirekte objekter). Reflexive konstruksjoner som i (13) er dessuten blitt grundig undersøkt av Jóhanna Barðdal et al. (ibid.).

¹⁰ Preposisjonsfrasen som ville erstattet det reflexive pronomenet *sær* 'seg (DAT)' ville etter all sannsynlighet vært **til seg*. Et korpussøk i FST på *til* gir ikke noe treff på konstruksjonen DO-*til seg*. Et liknende resultat gir Googlesøk på færøyske sider. Her fikk jeg likevel opp eksempel (i), som er en ditransitiv konstruksjon med en *til seg*-benefaktiv (se kommentar og vurdering nedenfor).

- (i) *Ella designaði hann alt og yvirgav tað til seg sjálvan ...*
 1) eller designet han.NOM alt og overlot [han.NOM] det.AKK til [seg sjøl].AKK
 2) Eller designet han alt og overlot det til seg sjøl.
 A P B
 (<http://www.jesus.fo/kjak/default.asp?p=forum&m=topic&id=121&page=5>; 30.11.11)

En liknende konstruksjon er (ii).

- (ii) *Hon yvirgav seg til Jesus ...*
 1) hun.NOM overga seg.AKK til Jesus.AKK
 2) Hun overga seg til Jesus.
 A P B

Disse konstruksjonen er forskjellige fra de som blir omtalt av Jóhanna Barðdal et al. (2011) ved at det er patiens og benefaktiv som refererer til samme aktør i (i), mens det er agens og patiens som refererer til samme aktør i (ii). Eksemplene (i) og (ii) falsifiserer derfor ikke min hypotese om at erstatning av reflexive indirekte objekter som refererer til subjektet, er utelukket i færøysk.

2.5 Ditransitive verb og færøysk

2.5.1 Om færøysk

Færøysk snakkes av ca. 50 000 mennesker, hvorav de fleste bor på Færøyene (Höskuldur Thráinsson et al. 2004:13, Braunmüller 2007:275). Det presenterer seg i dag som en gruppe dialekter på den ene sida og et konservativt skriftspråk, som likner på islandsk og norrønt, på den andre sida. Færøysk er arvtakeren etter språket som den norrønttalende befolkningen tok med seg fra (Vest-)Norge på 900-tallet (Höskuldur Thráinsson et al. 2004:369). Færingene bodde den gangen i småbygder fordelt på 17 øyer, der kommunikasjonen mellom bygdene ikke var lett å få til. Noen bygder måtte vente til 2000-tallet før det ble bygget en veiforbindelse mellom dem og neste bygd. I tillegg var det ikke noen sentral styring eller påvirkning fra dagens hovedstad Tórshavn før i tiden, i og med at Færøyene var en del av det danske riket. Frem til midten av 1800-tallet manglet Færøyene et skriftspråk og skriftlig tradisjon.

Innen tidligere færøysk forskning (bl.a. Hammershaimb, jf. Höskuldur Thráinsson et al. 2004:342) regnet man med tre hoveddialekter. Braunmüller (2007:276) kommer frem til seks dialektområder. Disse er forskjellige når det gjelder fonetikk (se Höskuldur Thráinsson et al. 2004:344–350), morfologi (se Höskuldur Thráinsson et al. 2004:351–358) og syntaks, selv om Höskuldur Thráinsson et al. (2004:359) betegner de syntaktiske forskjellene som ikke særlig påfallende.

Det færøyske leksikonet ble sterkt påvirket av dansk i mange hundre år og inneholder for talespråkets del fortsatt mange danske låneord (Höskuldur Thráinsson et al. 2004:369). Distinksjonen mellom talespråk og skriftspråk er påfallende i færøysk. Skriftspråket går for ortografiens del tilbake til V.U. Hammershaimb (1819-1909), og er basert på etymologiske og morfofonemiske prinsipper (Höskuldur Thráinsson et al. 2004:380, 385). Først på denne tiden oppstod det en færøysk skriftradisjon. Den første færøyske avisa kom på trykk i 1890, da dansk fortsatt var det dominerende skriftspråket. Først i 1938 ble færøysk tillatt brukt i skolen. I kirka forble dansk det dominerende språket inntil det 20. århundret (Höskuldur Thráinsson et al. 2004:392). Skriftspråket har, siden det oppstod, vært sterkt preget av puristiske tendenser, med mål om å komme så langt vekk fra dansk som mulig (Höskuldur Thráinsson et al. 2004:452). Dette har ført til den førnevnte skilnaden mellom skriftspråk og talespråk, der sistnevnte inneholder langt flere ”uønskede” låneord (Höskuldur Thráinsson et al. 2004:455). Forskjellene på andre språknivåer har det ikke blitt forsket på i veldig stort omfang (Höskuldur Thráinsson et al. 2004:14). Noen trekk blir likevel sett på som typiske for

skriftspråket (som for eksempel bruk av genitiv, jf. neste avsnitt). Disse er da ofte trekk som døde ut i talespråket for lenge siden (Braunmüller 2007:299).

Språket i Tórshavn-området er den talespråksvarianten som grammatikkene og lærebøkene flest støtter seg på i dag (Höskuldur Thráinsson et al. 2004:14).

2.5.2 Om kasus i færøysk

Av de fire germanske kasusene har færøysk beholdt tre: nominativ, dativ og akkusativ. Genitiven har stort sett blitt erstattet av andre konstruksjoner.¹¹ Den kan dukke opp i skriftspråket, men regnes normalt ikke som produktiv (Höskuldur Thráinsson et al. 2004:62). De tre produktive kasusene blir vist i (15).

- (15) a. *Hetta er bilurin hjá mær / ein bilur.*
 dette.NOM er [bilen ved jeg.DAT].NOM / en bil.NOM
 'Dette er bilen min. / Dette er en bil.' (EE)
- b. *Eg síggi bilin hjá mær / einan bil.*
 jeg.NOM ser [bilen ved jeg.DAT].AKK / en bil.AKK
 'Jeg ser bilen min. / Jeg ser en bil.' (EE)
- c. *Vit koyra í bilinum hjá mær / einum bili.*
 vi.NOM kjører i [bilen ved jeg.DAT].DAT / en bil.DAT
 'Vi kjører i bilen min. / Vi kjører i en bil.' (EE)

Substantiver, adjektiver, artikkel, pronomen, partisipper og tallordene *eitt*, *tvey* og *trý* 'en, to, tre' bøyes etter kasus.

Subjektets defaultkasus er nominativ, som vist i (16).

- (16) a. *Hann skrivar.*
 han.NOM skriver
 'Han skriver.'

¹¹ Dette gjelder først og fremst nominalfraser. Enkelte konstruksjoner med pronomen som *til mín* 'til meg' står fortsatt ganske stabilt i språket, og regnes av og til som genitivkonstruksjoner. Preposisjonen *til* tar ellers akkusativ i moderne færøysk: *til húsið* 'til huset'.

- b. **Vit** *settu niður epli í gjár.*
vi.NOM satte ned poteter.AKK i går
'Vi satte poteter i går.'
(Höskuldur Thráinsson et al. 2004:252)

Noen verb tar oblike subjekter: i akkusativ (17), i akkusativ eller dativ (18) og i dativ (19); i tillegg tar noen verb både oblike subjekter og nominativobjekter (20, 21) (jf. Höskuldur Thráinsson et al. 2004:252–257)¹²:

- (17) **Meg** *órði tað ekki.*
jeg.AKK forventet dette.AKK ikke¹³
'Jeg forventet ikke dette.'
- (18) **Meg/Mær** *lystir at dansa.*
jeg.AKK/jeg.DAT ønsker å danse
'Jeg vil gjerne danse.'
- (19) **Mær** *gongur væl.*
jeg.DAT går bra
'Det går bra med meg.'
- (20) a. **Minnist** *meg rætt er hann lektari.*
minnes jeg.AKK rett er han.NOM lektor.NOM
'Hvis jeg husker riktig, så er han lektor.'
- b. **Vit** *minnast tað ekki.*
vi.NOM husker det.AKK ikke
'Vi husker det ikke.'
- (21) a. **Henni** *dámar væl fisk.*
hun.DAT liker godt fisk.AKK
'Hun liker godt fisk.'

¹² Eksemplene (17) – (21) er etter Höskuldur Thráinsson et al. (2004:253–257).

¹³ Höskuldur Thráinsson et al. (2004:253) setter spørsmålsteget ved akkusativens *tað* 'det' her, fordi "one cannot tell on the basis of the form of this particular word and it is difficult to come up with a natural example with an object that has a non-ambiguous case form here".

- b. *Eg dámi ikki tvøst og spik.*
 jeg.NOM liker ikke [hvalkjøtt og spekk].AKK
 'Jeg liker ikke hvalkjøtt og spekk.'

Höskuldur Thráinsson et al. (2004:257) påpeker at alle oblike subjekter i færøysk er ikke-agentive, og at dativsubjektene, der subjektet har rollen som *experienter*, ser ut til å holde seg best. Det fins en tendens til at oblike subjekter som opprinnelig stod i akkusativ går over til å stå i dativ.¹⁴ I tillegg fins det en tendens til at oblike subjekter blir nominative (Höskuldur Thráinsson 2007:224–225). Dette står i sammenheng med det Jóhanna Barðdal et al. (2011:12) kaller for sammenbrudd av kasusystemet, som de mener kan tilskrives den færøysk-danske tospråkligheten (jf. avsnitt 2.5.1). Som Jóhanna Barðdal et al. (ibid.) påpeker: ”a high degree of contact with another language favors the case and argument structure constructions highest in type frequency and disfavors the ones lowest in type frequency. Such a process may gradually cause low type frequency constructions to fall into disuse”.

Defaultkasus for det direkte objektet er akkusativ (ibid.), men det fins også en del verb som tar dativobjekter, mens andre enten tar dativ eller akkusativ:

- (22) *Hon keypti bókina.*
 hun.NOM kjøpte boka.AKK
 'Hun kjøpte boka.'
 (Höskuldur Thráinsson et al. 2004:257)

- (23) *Tær bjargaðu honum.*
 de.NOM reddet han.DAT
 'De reddet ham.'
 (Höskuldur Thráinsson et al. 2004:258)

- (24) *Hann megnaði ikki at lyfta hana/henni.*
 han.NOM klarte ikke å løfte henne.AKK/henne.DAT
 'Han klarte ikke å løfte henne.'
 (Höskuldur Thráinsson et al. 2004:260)

Höskuldur Thráinsson et al. (2004:260) påpeker at reglene for kasusvalg ikke kan avledes av semantikken i alle tilfeller.

¹⁴ I islandsk sammenheng blir denne tendensen kalt for dativsyke (*bágufallssýki*) og den blir sett på som språklig forfall (se Höskuldur Thráinsson (2007:224) og referansene der).

Dativ er defaultkasus for det indirekte objektet i færøysk, som da står sammen med et direkte objekt i akkusativ (Höskuldur Thráinsson et al. 2004:261):

- (25) *Hann* *gav* *henni* *bókina*.
han.NOM ga hun.DAT boka.AKK
'Han ga henne boka.'
(EE)

Dette skal jeg gå nærmere inn på i neste avsnitt. Dersom verb med akkusativobjekter blir passivisert, står det tidligere objektet i nominativ i passivsetningen (Höskuldur Thráinsson et al. 2004:266):

- (26) *Bókin* *bleiv givin* *henni*.
boka.NOM ble gitt hun.DAT
'Boka ble gitt til henne.'
(EE)

Dativobjekter kan derimot bli bevart i passivsetningen (ibid.):

- (27) a. *Teir* *bíðaðu* *honum*.
de.NOM ventet han.DAT
'De ventet på ham.'
(EE)
- b. *Honum* *varð* *bíðað*.
han.DAT ble ventet
'Det ble ventet på ham.'
(Henriksen 2000:70)

I tillegg til verbene krever også preposisjoner (28) og noen adjektiver (29) oblikt kasus.

- (28) *Teir* *tóku* *hvalin* *av* *honum*.
de.NOM tok hvalen.AKK fra han.DAT
'De tok hvalen fra ham.'
(Höskuldur Thráinsson et al. 2004:160)
- (29) *Hon* *er* *líkur* *honum*.
hun.NOM er lik han.DAT
'Hun er lik ham.'
(EE)

2.5.3 Ditransitive verb i færøysk

Det mest vanlige mønsteret for ditransitive verb i færøysk er NOM-DAT-AKK (jf. Höskuldur Thráinsson et al. 2004:431), der subjektet står i nominativ, det indirekte objektet står i dativ og det direkte objektet står i akkusativ, som i (30).

(30)	<i>Hann</i>	<i>gav</i>	<i>henni</i>	<i>bókina.</i>	
	han.NOM	ga	hun.DAT	boka.AKK	
	'Han ga henne boka.'				(EE)
	subjekt		IO	DO	

Noen gamle kasusmønstre (som for eksempel NOM-DAT-DAT, se tabell nedenfor) som fantes i norrønt, har ofte gått over til NOM-DAT-AKK-mønsteret. Andre ditransitive kasusmønstre har blitt erstattet av preposisjonsfraser, og er dermed ikke syntaktisk ditransitive lenger. Noen verb kan nå brukes både ditransitivt og med preposisjonsfrase. Höskuldur Thráinsson et al. (2004:432) gir eksempler på forandringer i kasusbruk ved ditransitive verb fra norrønt til moderne færøysk, se oversikten i tabell 2.1. Kasusmarkeringen som har blitt annerledes, står i halvfet. Overgangen til det dominerende mønsteret er markert i grått.

Norrønt mønster	Færøysk mønster	Gjelder verbene ...
NOM-AKK-DAT	NOM-AKK-PP	<i>loyna</i> 'skjule', <i>ræna</i> 'plyndre'
NOM-DAT-DAT	NOM-DAT-AKK	<i>lova</i> 'love', <i>valda</i> 'forårsake'
NOM-AKK-GEN	NOM-AKK-AKK	<i>biðja</i> 'be', <i>spyrja</i> 'spørre'
	NOM-AKK-PP	<i>biðja</i> 'be', <i>spyrja</i> 'spørre', <i>krevja</i> 'kreve'
NOM-DAT-GEN	NOM-DAT-AKK	<i>ynskja</i> 'ønske', <i>unna</i> 'unne'

Tabell 2.1 - Forandringer i kasusmarkeringen

Vi kommer dermed frem til (kun) to ditransitive kasusmønstre i færøysk (jf. også Jóhanna Barðdal et al. 2011:12), og det er tydelig at lavfrekvente kasusmarkeringer som det norrøne NOM-AKK-DAT-mønsteret er borte. Overgangen fra genitiv til akkusativ og/eller preposisjonalfrase er derimot ikke særegent for ditransitive verb. Dette er begrunnet i at genitiven har gått ut av språket og kun fins sjeldent i possessive konstruksjoner og enda sjeldnere ved preposisjoner (jf. Höskuldur Thráinsson et al. 2004:433). Den har også i andre posisjoner blitt erstattet av akkusativ eller preposisjonalfraser.¹⁵ Kasusendringer og

¹⁵ Det bør påpekes at den opprinnelige genitiven likevel ikke er blitt erstattet av akkusativ i alle tilfeller. Verbet *biða* 'vente' som opprinnelig hadde genitivobjekt, tar nå dativobjekt, som (iii) viser.

kasuserstatninger har ikke skjedd på enhetlig eller systematisk vis. Verbet *krevja* 'kreve' kan for eksempel stå med benefaktiv i akkusativ og med patiens i akkusativ – men bare med én av gangen. Det andre argumentet må uttrykkes gjennom en preposisjonsfrase: (31a) viser benefaktiven i akkusativ (med patiens som preposisjonsfrase), (31b) viser patiens i akkusativ (med benefaktiven som preposisjonsfrase). Mens (31) er grammatisk, er (32) med to akkusativobjekter ugrammatisk.

(31) a. *Teir kravdu hann eftir lykkinum til húsið.*
 de.NOM krevde han.AKK etter [nøkkelen til huset].DAT
 'De krevde nøkkelen til huset fra ham.'
 A B P

b. *Teir kravdu lykilin til húsið frá honum.*
 de.NOM krevde [nøkkelen til huset].AKK fra han.DAT
 'De krevde nøkkelen til huset fra ham.'
 A P B
 (Höskuldur Thráinsson et al. 2004:433)

(32) **Teir kravdu hann lykilin til húsið.*
 de.NOM krevde han.AKK [nøkkelen til huset].AKK
 'De krevde nøkkelen til huset fra ham'. (EE)
 A B P

Likevel er AKK-AKK den eneste konstruksjonen med dobbelt objekt som er igjen i færøysk ved siden av default-mønsteret DAT-AKK, ifølge Höskuldur Thráinsson et al. (2004:263). Her er den andre akkusativen ofte et indre objekt.¹⁶ Ifølge Höskuldur Thráinsson et al.

(iii) *Kanst tú biða mær?*
 kan du vente jeg.DAT
 'Kan du vente på meg?'

(EE)

¹⁶ Glück (2000: s.v. *Inneres Objekt*) definerer denne termen som "predikative uttrykk, der verb og direkte objekt har samme ordstamme eller er semantisk nært beslektet" (min oversettelse, J.F.). Han påpeker at den andre akkusativen da bør analyseres som objektspredikativ i tilfeller av verb som tysk *heißen* 'hete, kalle' (jf. Glück 2000: s.v. *Objekt*). Eksempel (iv) viser en slik konstruksjon i tysk. Jf. Zaenen et al. (1985:110) for en diskusjon av indre objekter i islandsk.

(iv) *Sie hieß ihn einen Dummkopf.*
 hun.NOM kalte han.DAT en tosk.AKK
 'Hun kalte ham for en tosk.' (EE)

(2004:263) har det indirekte objektet i færøysk vanligvis rollen som benefaktiv (*goal* eller *recipient*).¹⁷

Akkurat som i engelsk og norsk, kan ditransitive verb i færøysk stå i syntaktisk ditransitive konstruksjoner og i semantisk ditransitive konstruksjoner med preposisjonsfrase (Höskuldur Thráinsson et al. 2004:263); jf. avsnitt 2.3 med eksemplene (11) og (12). Forfatterne påpeker at denne valgmuligheten ser ut til å være begrenset i færøysk (ibid.). Å granske disse begrensningene er målet med denne oppgaven.

I Jóhanna Barðdal et al. (2011) foreligger en studie av semantikken til ditransitive konstruksjoner i færøysk. Forfatterne postulerer åtte semantiske kategorier (se tabell 2.2).

	verb som betegner ...	eksempler
FAKTISK OVERFØRING	det å faktisk gi eller levere noe	<i>geva e-m e-t</i> 'gi noe til noen'
	utlån	<i>læna e-m e-t</i> 'låne noe til noen'
	betaling	<i>løna e-m e-t</i> 'betale noen for noe'
	det å sende noe	<i>senda e-m e-t</i> 'sende noe til noen'
	det å bære noe	<i>bera e-m e-t</i> 'bære noe til noen'
	det å skaffe noe	<i>fáa e-m e-t</i> 'skaffe noe for noen'
INTENSJON	fremtidig overføring	<i>lova e-m e-t</i> 'love noe til noen'
SKAPELSE	overføring langs en bane	<i>brjóta sær veg</i> 'bane seg vei'
	skapelse	<i>gera sær e-t</i> 'lage noe til seg selv'
KOMMUNIKASJONSART	meldinger som blir formidlet	<i>skriva e-m e-t</i> 'skrive noe til noen'

¹⁷ Forfatterne går, mener jeg, likevel for langt i generaliseringen av dette når de påstår at "it seems a valid generalization to say that the first objects that have the semantic role as a goal in Faroese will have the dative case (with virtually no exceptions)" (Höskuldur Thráinsson et al. 2004:263).

Forfatterne gir eksemplene i (v).

(v)	a.	<i>Hann</i> han.NOM	<i>kysti</i> kysset	<i>hana</i> hun.AKK	<i>ein søtan koss.</i> et søtt kyss.AKK
		'Han kysset henne med et søtt kyss.'		'B	P/kognat objekt
	b.	<i>Hon</i> hun.NOM	<i>lærði</i> lærte	<i>meg</i> jeg.AKK	<i>stev.</i> omkved.AKK
		'Hun lærte meg omkved.'		'B	P

Tolker man leddet *ein søtan koss* i (va) som gammel instrumental, får *hana* patiensrollen og føyer seg inn i et kjent mønster (patiens med AKK).

Verbet *læra* i (vb) følger derimot et mønster som også fins i islandsk, som (vi) viser.

(vi)	[É]g	<i>lærði</i>	<i>hana</i>	<i>þessa</i>	<i>svona ...</i>
	jeg.NOM	lærte	hun.AKK	dette.AKK	slik
	'Jeg lærte henne dette slik ...'				
	(http://morri.blogcentral.is/blog/2007/12/9/helgistund-med-pafa; 30.11.11)				

Tysk viser et liknende bilde. Konstruksjonen med to akkusativer er ifølge Grimm (1983: s.v. *lehren*) den eneste mulige fram til 1300-tallet, og den er også mest frekvent i dag. Det er altså nærliggende å anta at denne konstruksjonen er nedarvet. Ved (vb) innrømmer forfatterne selv at det første objektet kan bli oppfattet som benefaktiv. Jeg ser derfor (v) som eksempler på at benefaktiver i færøysk i sjeldne tilfeller kan stå i akkusativ.

	verb som betegner ...	eksempler
	meldinger og instrumentet de blir formidlet med	<i>maila e-m e-t</i> 'sende noe til noen som e-post'
MULIGGJØRELSE	det å gjøre noe mulig utnyttelse	<i>lova e-m e-t</i> 'gi noen tillatelse til noe' <i>nýta sær e-t</i> 'benytte seg av noe'
TILBAKEHOLD	hindring tvangspålegging	<i>banna e-m e-t</i> 'nekte noen noe' <i>seta e-m e-t fyrri</i> 'gi en oppgave til noen'
MENTALE PROSESSER	mental aktivitet	<i>fyrigeva e-m e-t</i> 'tilgi noen noe'
BESITTELSE	(forlenget) besittelse/eiendom	<i>goyma sær e-t</i> 'beholde noe for en selv'

Tabell 2.2 - Semantiske kategorier (etter Jóhanna Barðdal et al. (2011:12–13), min oversettelse, J.F.)¹⁸

2.5.4 Ditransitive verb i nært beslektede språk

Ifølge Askedal (2011:63–64) er indirekte og direkte objekt i germansk ”coded by relative position”, der rekkefølgen IO-DO er den umarkerte varianten. Islandsk tillater også DO-IO, men denne rekkefølgen er langt mindre frekvent (jf. Höskuldur Thráinsson 2007:131–132).¹⁹

Det er ikke uvanlig i germansk at benefaktiven blir uttrykt gjennom en preposisjonalfrase. Askedal (2011:64) påpeker at preposisjonen i slike preposisjonalfraser er forskjellig fra språk til språk, og at de også kan være forskjellige innenfor ett og samme språk. Höskuldur Thráinsson (2007:231) slår fast at islandsk begrenser bruk av preposisjonalfraser til verb som uttrykker at noe blir sendt gjennom en virkelig bevegelse, mens svensk (og også engelsk) tillater denne konstruksjonen i flere tilfeller. Det er også store forskjeller når det gjelder semantikken til og antall verb som kan stå med indirekte objekt og direkte objekt.

Ifølge Jóhanna Barðdal (under utg.:12) er det tydelige semantiske forskjeller mellom semantisk ditransitive preposisjonsfrasekonstruksjoner og syntaktisk ditransitive konstruksjoner med indirekte objekt. Dette blir vist i eksempel (33): Konstruksjonen med indirekte objekt (33a) er grammatisk, mens preposisjonsfrasekonstruksjonen i (33b) er ugrammatisk. Dette er fordi verbet *gefa* 'gi' kun kan uttrykke 'å gi en gave' og ikke 'å rekke noen noe' (ibid.). Verbet *gefa* 'gi' faller dermed ikke i kategorien 'verb som uttrykker at noe blir sendt gjennom en virkelig bevegelse' (jf. Höskuldur Thráinsson 2007:231), og det tillater

¹⁸ Tabellen inneholder en del refleksive ditransitive konstruksjoner, som jeg velger å beholde her for å gi et helhetlig bilde. Se ellers avsnitt 2.4 for refleksive ditransitive konstruksjoner. Jeg har i tillegg valgt å skrive 'e-m e-t' slik det er vanlig i litteraturen, istedenfor 'e-m nakað' slik det står hos Jóhanna Barðdal et al.

¹⁹ DO-IO er derimot obligatorisk i tysk, nederlandsk og frisisk (jf. Askedal 2011:63) når begge nominalfraser (objekter) består av et pronomen (her eksemplifisert ved tysk, egne eksempler): *Sie hat es ihm geliehen.* (I motsetning til *Sie hat ihrem Freund ihr Fahrrad geliehen.*) Det virker som om det er statusen til DO (pronomen / ikke pronomen) som er avgjørende i tysk: *Sie hat ihm ihr Fahrrad geliehen.* vs. *Sie hat es ihm geliehen.*

ikke preposisjonsfrasekonstruksjoner. Derimot oppfyller eksempel (34b) med verbet *senda* 'sende' dette semantiske kravet, og er grammatisk.

- (33) a. *Ég gaf henni bókina.*
 jeg.NOM ga hun.DAT boka.AKK
 'Jeg ga henne boka.'
- b. **Ég gaf bókina til hennar.*
 jeg.NOM ga boka.AKK til hun.GEN
 'Jeg ga boka til henne.'
- (34) a. *Ég sendi henni bókina.*
 jeg.NOM sendte hun.DAT boka.AKK
 'Jeg sendte henne boka.'
- b. *Ég sendi bókina til hennar.*
 jeg.NOM sendte boka.AKK til hun.GEN
 'Jeg sendte boka til henne.'
- (begge eksemplene etter Jóhanna Barðdal under utg.:12-13)

I dette avsnittet skal jeg kort se på de ditransitive verbene i islandsk og norsk, det vil si de språkene som står nærmest færøysken. Det fins flere undersøkelser av ditransitive verb i islandsk (se Yip et al. 1987, Falk 1990, Kjartan G. Ottóson 1991, Jónsson 2000, Maling 2002, Dehé 2004, Höskuldur Thráinsson 2007, Tungseth 2007, Jóhanna Barðdal 2007, Jóhanna Barðdal et al. 2011).

Maling (2002:11–19) gir en oversikt over kasusmønstrene ved islandske ditransitive verb. Islandsk har hele fem mønstre, ifølge hennes oversikt, i tillegg til mønsteret NOM-AKK-AKK som muligens bør analyseres som en transitiv konstruksjon med et adverbialt ledd (Maling 2002:19). Defaultmønsteret er NOM-DAT-AKK som i færøysk, der dativobjektet uttrykker en resipient, benefaktiv eller malefaktiv, og der akkusativobjektet er temaet – det vil si benefaktiv og patiens for å bruke begrepene som jeg har valgt. Ifølge Jóhanna Barðdal et al. (2011:7) er det cirka 150 islandske verb som krever DAT-AKK, mens det hører mellom 5 og 14 verb under hvert av de andre mønstrene. Begge objektene kan bli subjekt i en

passivsetning, og dette fører til nominativobjekter når det opprinnelige dativobjektet er subjektet i passivsetningen, som i (35).^{20,21}

- (35) *Mér* *vóru gefnar* *bækur* *i* *jólagjöf.*
jeg.DAT ble gitt.PL.FEM bøker.NOM i julegave
'Jeg fikk bøker til jul.'
(Maling 2002:12)

Selv om dette mønsteret er det mest vanlige i islandsk, er det ifølge Maling (2002:13–14) uklart om det er produktivt.²²

De resterende mønstrene er NOM-AKK-DAT, der dativobjektet ofte uttrykker en slags kilde som i (36), eller en slags instrumental som påvirker det direkte objektet som i (37) (det indirekte objektet kan da ikke bli subjektet i en passivsetning); NOM-AKK-GEN (38), der kun akkusativobjektet kan ta subjektsposisjonen i en passivsetning; NOM-DAT-DAT (39), der det første objektet uttrykker resipienten (benefaktiv), mens det andre har rollen som tema (patiens) – her kan begge bli passivert²³ – og NOM-DAT-GEN (40) der dativen er benefaktiv, mens genitivobjektet tar forskjellige roller.

- (36) *Þjófurinn* *rændi* *hana* *peningunum.*
tyven.NOM stjal hun.AKK pengene.DAT
'Tyven stjal pengene fra henne.'
(Maling 2002:15)

²⁰ Nominativobjekter er slett ikke uvanlige i islandsk. Maling (2002:12) henviser til Jóhanna Barðdals avhandling om kasus i islandsk (2001:87), der Jóhanna Barðdal kom frem til at nominativobjekter er hyppigere enn genitivobjekter.

²¹ Ifølge Maling (2002) har passiven i islandsk ikke blitt forsket på systematisk ennå. Det samme gjelder færøysk, ifølge Höskuldur Thráinsson et al. (2004:269).

²² Mens nyordet *að (e-)meila* 'sende e-post' kan bli brukt med dativ- og akkusativobjekt, blir det semantisk nært beslektede *að faxes* 'fakse' brukt med preposisjonsfrase istedenfor indirekte objekt ifølge Maling (2002:14). Dette kan jeg ikke bekrefte. Et kort Google-søk på islandske sider (søkeord: 'site:is "faxes mér"', dato: 28.10.11) gir 10 resultater hvorav 5 er av typen NOM-DAT-AKK som (vii).

- (vii) *Þeir sem kaupa 6 flöskur og faxes mér kvittun (534 7175) ásamt nafni og heimilisfangi fá tvo frímiða á vinsýningu Vínþjónasambandsins í nóvember.*
De som kjøper 6 flasker og fakser kvitteringen til meg (5347175) sammen med navn og adresse, får to gratis billetter til Vínþjónasamband sin vinutstilling i november.
(http://www.vinogmatur.is/vinogmatur/vinposturinn/lestu_vinpostinn/?cat_id=34474&ew_0_a_id=158689; 30.11.11)

Det virker som om *faxes* 'fakse' er Malings eneste argument for å sette spørsmålsteget ved produktiviteten til dette kasusmønsteret. I så fall synes det ikke å være noen grunn til det.

²³ Med den begrensningen for det andre objektet at det første objektet må stå som PP for å muliggjøre passivering av patiensobjektet (se Maling (2002:18) for eksempler).

(37) *Sjaldan er fallegra en þegar snjór fellur í logni og góðu veðri og
 sjeldent er vakrere enn når snø.NOM faller i ro.DAT og [godt vær].DAT og
 þekur landið hvítri draumkennri hulu.
 dekker landet.AKK [hvitt drømmeaktig slør].DAT
 'Lite er vakrere enn når snøen faller rolig og i godt vær og dekker landet med et hvitt
 drømmeaktig slør.'
 (<http://www.islandia.is/hamfarir/vedur/snjoflod.html>; 30.11.11)*

(38) *Nemandinn bað kennarann hjálpar.*
 eleven.NOM ba læreren.AKK hjelp.GEN
 'Eleven ba læreren om hjelp.'
 (Maling 2002:17)

(39) *Ég skildi henni peningunum.*
 jeg.NOM returnerte hun.DAT pengene.DAT
 'Jeg returnerte pengene til henne.'
 (Maling 2002:18)

(40) *Hann varnar henni vegarins með handleggnum.*
 han.NOM nekter hun.DAT adgang.GEN med armen
 'Han nekter henne adgang ved å holde ut armen.'
 (http://timarit.is/view_page_init.jsp?pageId=3290887&lang=0; 30.11.11)

I tillegg kommer NOM-AKK-AKK (41), der den andre frasen i akkusativ kun er måleenheter (penger, tid) og "hence plausibly an adverbial complement rather than a true object" (Maling 2002:19).²⁴

(41) *Þetta kostaði mig 1000 krónur.*
 dette.NOM kostet jeg.AKK [1000 kroner].AKK
 'Dette kostet meg 100 kroner.'
 (Maling 2002:19)

Semantikken til de islandske ditransitive konstruksjonene er, ifølge Jóhanna Barðdal et al. (2011:13) den samme som beskrevet for færøysk i avsnitt 2.5.3.

På bakgrunn av dette samsvaret er det lite overraskende at også de norske ditransitive konstruksjonene svarer til disse kategoriene – unntatt besittelseskategorien (jf. Jóhanna

²⁴ Jf. også Jóhanna Barðdal et al. (2011:7) som ikke nevner dette mønsteret.

Barðdal et al. 2011:14). I og med at norsk ikke har bevart kasus, er det heller ikke uventet at det bare fins en ditransitiv konstruksjonstype i norsk.²⁵ Denne blir vist i (42).

(42) *Eva gav Adam eit eple.* (Faarlund et al. 1997:721)

Står personalpronomen som indirekte objekt, tar pronomenet objektsformen – dette er igjen etter det opprinnelige kasussystemet (Jóhanna Barðdal et al. 2011:13), se (43).

(43) *Eva ga **ham** et eple.* (EE)

Det indirekte objektet kan i norsk utelates ved visse verb (Faarlund et al. 1997:663) – som vist i (44) – og forekommer ellers vanligvis sammen med et direkte objekt (Faarlund et al. 1997:721).²⁶

(44) *Jeg kan anbefale (deg) denne turen.* (Faarlund et al. 1997:664)

I den norske referansegrammatikken klassifiseres også preposisjonsfraser som i (45) som indirekte objekter.

(45) *Eva gav eit eple **til Adam**.* (Faarlund et al. 1997:721)

I dette tilfellet står benefaktiven (det vil si det indirekte objektet i Faarlund et al. sin terminologi) etter det direkte objektet. I alle andre tilfeller står det indirekte objektet (benefaktiven) foran, som vist i (42) ovenfor (jf. Faarlund et al. 1997:724). Preposisjonsfraser og indirekte objekter har det til felles at objektsformen av pronomenet blir brukt i begge tilfeller:

(46) *Eva ga et eple til **ham**.* (EE)

En slik definisjon av preposisjonsfraser som indirekte objekter avvises av Langacker (1991:325–326) som upresis, i og med at den beror på en postulert dypstruktur. Jeg slutter meg til Langacker og andre kognitive grammatikers oppfatning av ditransitive konstruksjoner i denne oppgaven (jf. kapittel 3), og definerer indirekte objekter etter Jóhanna

²⁵ Se ellers Faarlund et al. (1997) for en omfattende framstilling og diskusjon av ditransitiver i norsk.

²⁶ Se Faarlund et al. (1997:722-723) for unntak.

Barðdal (2001:46–47) som “the first object of two in the linear order of a ditransitive construction”, det vil si det første objektet i en *syntaktisk ditransitiv konstruksjon* for å bruke termene som jeg har valgt i denne oppgaven. Eksempel (45) viser derimot en semantisk ditransitiv konstruksjon.

2.5.5 Ditransitive verb i norrønt

Norrønt er felles opphav til dagens vestnordiske språk – islandsk, færøysk og norsk. Hos Maling (2002:23) får vi vite at ”the intuition among those familiar with Old Icelandic is that benefactive datives were in fact more common than in the modern language”. Norrønt hadde de same fem kasusmønstrene som islandsk, men dog med en mer jevn fordeling av verb, ifølge Jóhanna Barðdal et al. (2011:15). Forfatterne gir oversikten som vist i tabell 2.3.

Kasusmønsteret	Frekvens (antall verb)
DAT-AKK	140
AKK-DAT	43
AKK-GEN	22
DAT-GEN	15
DAT-DAT	12

Tabell 2.3 - Kasusmønstre i norrønt

Forfatterne kommer frem til at semantikken til de norrøne ditransitive konstruksjonene med DAT-AKK samsvarer med funnene i dagens vestnordiske språk (Jóhanna Barðdal et al. 2011:17).²⁷ De mindre frekvente konstruksjonene føyer seg også inn i Jóhanna Barðdal et al. sine åtte semantiske kategorier og skal derfor ikke drøftes her (se Jóhanna Barðdal et al. 2011:17–20).

Hvis magefølelsen til norrønforskerne (som sitert ovenfor etter Maling) er riktig, fins det altså en avtagende tendens for benefaktive dativobjekter i de vestnordiske språkene. Hvorvidt tendensen kan påvises for ditransitive konstruksjoner i dagens færøysk, skal undersøkes i det følgende.

²⁷ Med to unntak: For det første fantes av naturlige årsaker ikke de verb som betegner kommunikasjon med moderne midler (e-post, faks) i norrønt. For det andre ”mangler” konstruksjonen om ’å bane seg vei’. Dette forklarer forfatterne som ”an accidental gap in the data” fordi konstruksjonen ellers fins i de germanske språkene (ibid).

2.6 Sammenfatning

Det har vist seg at færøysk viser ditransitive konstruksjoner som ikke skiller seg veldig fra liknende konstruksjoner i beslektede språk. Det har blitt tydelig at to syntaktiske muligheter for å danne semantisk ditransitive konstruksjoner, nemlig objekt og preposisjonalfrase, står til rådighet for færøysktalende, og konkurrerer med hverandre. Før jeg kommer til å presentere funnene fra min undersøkelse av disse konstruksjonene, vil jeg i neste avsnitt presentere det teoretiske rammeverket som jeg kommer til å bruke i denne oppgaven.

3 Teoretisk bakgrunn

Ditransitive verb blir av mange forskere sett på i sammenheng med konstruksjonen de står i (jf. 2.1). Nødvendigheten ved denne tilnærmingen blir illustrert i (47) og (48) med færøyske eksempler.

- (47) a. *Eg fekk bræv.*
jeg.NOM fikk brev.AKK
'Jeg fikk brev.' (EE)
- b. *Eg fekk mær nakað at drekka.*
jeg.NOM fikk jeg.DAT [noe å drikke].AKK
'Jeg fikk meg noe å drikke.' (EE)
- (48) a. *Eg kenni hana.*
jeg.NOM kjenner hun.AKK
'Jeg kjenner henne.' (EE)
- b. **Eg kenni henni listir.²⁸*
jeg.NOM lærer hun.DAT kunstarter.AKK
'Jeg lærer henne kunst.' (EE)

I (47a) er agens (*eg*) ikke aktivt involvert i handlingen; den er målet til en implisitt handling (*senda bræv*) utført av en aktør som ikke blir nevnt. I (47b) er derimot agens selv aktiv og skaffer seg det den selv mottar (*nakað at drekka*). Denne semantiske forskjellen har altså ikke hjemmel i verbalet *fekk* eller subjektet *eg* – som er identisk i (47a) og (47b). Det er tilstedeværelsen av både benefaktiv og patiens (her som henholdsvis refleksivt indirekte objekt *mær* og direkte objekt *nakað at drekka*) sammen med verbal og subjekt som skiller transitive (47a) fra ditransitive (47b).

Dette blir enda tydeligere i (48), der verbet *kenna* 'lære' blir vist i en transitiv (48a) og i en ditransitiv konstruksjon (48b). Mens (48a) uttrykker eksisterende kunnskap om eller kjennskap til en person (*hana*), omtaler (48b) en undervisningsprosess om annen kunnskap – aktøren *henni* har her rollen som benefaktiv, det vil si er elev i læringsprosessen. Felles for (48a) og (48b) er subjektet/agens *eg*, verbalet *kenni* og en aktør *hon* i forskjellige roller. Igjen kan den store semantiske forskjellen som skiller *kenna* i de to eksemplene ikke festes til

²⁸ Eksemplet er konstruert med bakgrunn i *FOB: kenna e-m listir*. Slike konstruksjoner blir imidlertid sett på som eldre språk, og jeg finner faktisk ikke noe belegg for ditransitiv bruk av *kenna* i færøysk (jf. fotnote 45).

verbet selv, eller til tilstedeværelsen til en av aktørene. Det er hele konstruksjonen som har en betydning som er større enn summen av alle betydninger til de enkelte leddene. Slik skal ditransitive verb forstås i denne oppgaven – som konstruksjoner.

Denne måten å tilnærme seg språk er grunnleggende innen konstruksjonsgrammatikken. Konstruksjonsgrammatikken, som danner det teoretiske rammeverket for denne oppgaven, defineres her som en mengde grammatiske modeller som har det til felles at de oppfatter konstruksjoner som grammatikkens definerende enheter. Denne grammatiske teorien har blitt anvendt innen typologisk, syntaktisk og morfologisk forskning (Croft 2001, Croft 2000, 2001, Bybee 1985, 1995 sitert etter Jóhanna Barðdal 2001:22). Konstruksjonsgrammatikken tar utgangspunkt i den kognitive lingvistikken som på sin side er en del av den kognitive vitenskap (Jóhanna Barðdal 2001:21). Disse tre teorigruppene skal i det følgende presenteres så vidt de er relevante for selve oppgaven.

3.1 Kognitiv vitenskap

Bechtel et al. (1999:3) definerer kognitiv vitenskap som ”multidisciplinary scientific study of cognition and its role in intelligent agency”, en vitenskap som gransker hva kognisjon er, hva den gjør og hvordan den fungerer. Et sentralt begrep innen kognitiv vitenskap er den såkalte datamaskinmetaforen som sier at ”[d]ie Leistungen des menschl[ichen] Geistes sollen durch eine Analogisierung mit Computerprozessen und -strukturen verstanden werden“ (Glück 2000: s.v. Kognitionswissenschaft).

Startpunktet for kognitiv vitenskap blir ofte tidfestet til året 1956 da eksperimentell psykologi, teoretisk lingvistikk og datateknikkens nye muligheter viste seg å henge sammen ved at de delte en felles oppfatning av hjernen som informasjonsprosessor (Bechtel et al. 1999:37-39). Denne oppfatningen sto i kontrast til behaviorismen som hadde vært dominerende for forståelsen av kognitive prosesser. I motsetning til behaviorismen går den kognitive vitenskapen ut i fra at kognitive prosesser er målrettede prosesser, som ikke beror på assosiative mekanismer (Glück 2000: s.v. *Kognitive Linguistik*).

I den kognitive vitenskapen oppfattes språkferdigheten som et undersystem i det kognitive systemet, som er ”neurobiolog[isch] durch strukturelle und funktionale Gesetzmäßigkeiten des menschl. Gehirns determiniert” (Glück 2000: s.v. *Kognitive Linguistik*).

3.2 Kognitiv lingvistikk

På samme måte som kognitiv vitenskap oppsto som motstykke til behaviorismen, ble den kognitive lingvistikken utviklet i kontrast til Chomskys generative grammatikk og dens forestillinger om transformasjonsregler, dypstrukturer og syntaksens autonomi overfor andre språkområder (Bechtel et al. 1999:37-39). Kognitive lingvister som George Lakoff og Ronald Langacker delte oppfatningen om syntaksen som produkt av kognitive operasjoner (ibid.). Språket ses i sammenheng med psykologiske prosesser og fenomener som kommunikasjon, oppmerksomhet, betydning og kategorier (Tomasello 1999:477).

Dette holistiske synet skiller den kognitivistiske språkforståelsen sterkt fra den generative. Generativistene forklarer språklæring med utgangspunkt i en postulert medfødt språkevne, som på sin side er basert på grammatiske universalier (Jackendoff 2002: kap. 4), det vil si medfødt kunnskap om hva som er mulig og lovlig innenfor menneskespråkernes grammatikker. Mens generativ lingvistikk går ut på å gjenskape det språklige regelsettet som hvert menneske har lært seg med utgangspunkt i den postulerede språkevnen (Faarlund 2005:30), er den kognitive lingvistikks formål å analysere lingvistiske fenomener med utgangspunkt i annen kognitiv forskning (Homburger 2003: s.v. *Kognitive Grammatik*). Jeg slutter meg til den senere oppfatningen. Resultatene i min undersøkelse tyder ikke på at det fins klare regler som avgjør hvilken konstruksjonstype et ditransitivt verb står i. De peker heller mot at det fins faktorer (som typefrekvens og semantiske egenskaper) som fremmer én type konstruksjoner (jf. kapittel 4 og 5, først og fremst avsnitt 5.5). Disse resultatene tyder på at det fins en sammenheng mellom språklige ytringer og språkbrukerens interesse for økonomisk språkbruk (jf. Werner 1987:289).

Denne oppfatningen finner man også i kognitivistisk forskning: Ifølge kognitiv lingvistikk er språkssystemet ikke representert i hjernen, men en følge av selve språkbruken. Kognitivistene legger vekt på *funksjonen* til lingvistiske strukturer:

According to the cognitive linguistics perspective, natural languages are composed of social conventions (linguistic symbols) that specific groups of people have created for purposes of communication with one another. In the process of linguistic communication the speakers of a language employ particular conventions/symbols to exhort their listeners to conceptualize particular events and situations in particular ways. [...] [N]atural languages are nothing more or less than ways of symbolizing cognition for purposes of communication. (Tomasello 1999:477)

Språk blir i den kognitive modellen ikke oppfattet som forskjellig fra andre kognitive prosesser, men som del av selve kognisjonen (Langacker 1987:12).

Ifølge Glück (2000: s.v. *Kognitive Linguistik*) er den kognitive lingvistikken ikke noe enhetlig konsept. Oppfatningen om språk som neurobiologisk determinert kognitivt system og understreking av språkets funksjon er likevel felles for strømmingene innen denne teorien (ibid.). En av disse strømmingene er konstruksjonsgrammatikken, som danner det teoretiske grunnlaget for denne oppgaven. Jeg vil beskrive den nærmere i neste avsnitt.

3.3 Konstruksjonsgrammatikk

Grunnleggende for konstruksjonsgrammatikken og mange andre lingvistiske teorier er oppfatningen av språket som symbol. Språklige enheter har en form og en betydning. Av dette følger ifølge Langacker (1987:12) at betydningen står sentralt på alle lingvistiske områder og for alle språkvitenskaplige formål. Semantikk og syntaks, grammatikk og betydning, blir derfor ikke sett på som atskilte, tvert imot:

... grammar itself serves an "imagic" function and (...) much of it has a figurative character. Grammar (like lexicon) embodies conventional imagery. By this I mean that it structures a scene in a particular way for purposes of linguistic expression, emphasizing certain facets of it at the expense of others, viewing it from a certain perspective, or construing it in terms of a certain metaphor. (Langacker 1987:39)

Goldberg (1995:1) understreker at det er konstruksjonene selv som er betydningsfulle, uavhengig av ordene i setningen. Konstruksjoner blir definert som syntagmatiske kombinasjoner av morfemer og større enheter, som danner større og større betydningsfulle strukturer (Langacker 1987:82). På denne måten kan ikke bare sammensatte ord oppfattes som konstruksjoner, men også hele setninger. Det innebærer videre at konstruksjonenes betydning er mer enn summen av alle bestanddelenes betydninger. Dette kan best illustreres ved idiomatiske uttrykk som (49).

(49) *Hann hevur hjartað á røttum stað.*
han.NOM har hjertet.AKK på [rett plass].DAT
'Han har hjertet på rett plass.'
(FOB)

Idiomet i (49) uttrykker ikke at organet *kardia* sitter på sin rette plass, på venstre side av kroppen, bak *sternum*, selv om denne betydningen ikke er utelukket i en medisinsk sammenheng. Det uttrykker derimot at vedkommende er et godt menneske. Idiomatiske

uttrykk som (49) er ”a prime concern” i kognitiv lingvistikk (Langacker 1987:38) og spiller også en rolle i konstruksjonsgrammatikken. På samme vis som (49) er også ditransitive konstruksjoners betydning mer enn summen av alle enkeltleddbetydningene (jf. eksempel (47) og (48) i begynnelsen av dette kapitlet).

Konstruksjoner kan – i tillegg til idiomatiske uttrykk og ditransitive konstruksjoner – også være enheter på et lavere lingvistisk nivå, som tabell 3.1 viser.

Morpheme	e.g. <i>pre-</i> , <i>-ing</i>
Word	e.g. <i>avocado</i> , <i>anaconda</i> , <i>and</i>
Complex word	e.g. <i>daredevil</i> , <i>shoo-in</i>
Complex word (<i>partially filled</i>)	e.g. [N-s] (for regular plurals)
Idiom (<i>filled</i>)	e.g. <i>going great guns</i> , <i>give the Devil his due</i>
Idiom (<i>partially filled</i>)	e.g. <i>jog <someone's> memory</i> , <i>send <someone> to the cleaners</i>
Covariational Conditional	The Xer the Yer (e.g. <i>the more you think about it, the less you understand it</i>)
Ditransitive (double object)	Subj V Obj1 Obj2 (e.g. <i>he gave her a fish taco</i> ; <i>he baked her a muffin</i>)
Passive	Subj aux V _{pp} (PP _{by}) (e.g. <i>the armadillo was hit by a car</i>)

Tabell 3.1 - Eksempler på konstruksjoner etter Goldberg (2006:5)
(*Examples of constructions, varying in size and complexity*)

I og med at konstruksjoner – både morfologiske og semantiske – fremstår som meningsfulle enheter, tilbakeviser konstruksjonsgrammatikken også et strengt skille mellom leksikon og syntaks: Begge to forbinder form og betydning. Dette står i kontrast til den generative forestillingen om syntaksens autonomi. Likeså avviser konstruksjonsgrammatikken et strengt skille mellom semantikk og pragmatikk; istedenfor blir pragmatisk informasjon sett på som inherent i selve konstruksjonen (Goldberg 1995:7).

Av denne avvisningen av syntaksens autonomi følger avvisningen av syntaksens generalitet som ”coherently describable body of phenomena” (Langacker 1987:50). Syntaks forklares og forstås ikke som et regelsett, og blir derfor heller ikke sett på som fullstendig forutsigbar (ibid.).

Konstruksjonsgrammatikken er også opptatt av selve språkbruken, og av effekter som følger av frekvensen til konstruksjonene. Man skiller mellom *typefrekvens* og *tegnfrekvens* (Nübling 2008:44; 55). Verbet *geva* ’gi’ har for eksempel en høy tegnfrekvens i færøysk, det vil si at selve verbet ofte blir ytret; mens konstruksjoner med dativ- og akkusativobjekt har en høy

typefrekvens blant færøyske semantisk ditransitive konstruksjoner. Særlig typefrekvensen blir relevant i denne oppgaven (jf. resultatene etter forundersøkelsen i avsnitt 4.4.3 og kapittel 6).

3.4 Konstruksjonsgrammatikk og ditransitive verb

Ditransitive konstruksjoner brukes som eksempler i konstruksjonsgrammatikken for å argumentere for at konstruksjoner selv er meningsbærende. Dette har jeg allerede vist ved eksemplene (47) og (48). Oppfatningen om meningsbærende konstruksjoner er særlig interessant når et språk har flere ditransitive konstruksjonstyper. Færøysk er et slikt språk. Som jeg viste i 2.3, kan ditransitivitet uttrykkes på to forskjellige måter i færøysk: Som *syntaktisk ditransitiv konstruksjon*, det vil si med benefaktiven som indirekte objekt – vist i (50a) –, og som *semantisk ditransitiv konstruksjon* med preposisjonsfrase, der sistnevnte har rollen som benefaktiv – vist i (50b). Eksempel (51) er et parallelt eksempel fra Langackers (1987) betraktninger om ditransitive konstruksjonstyper i engelsk.

(50)	a.	<i>Hann</i>	<i>gav</i>	<i>Sáru</i>	<i>bókina.</i>	
		han.NOM	ga	Sára.DAT	boka.AKK	
		'Han ga Sára boka.'				(EE)
	b.	<i>Hann</i>	<i>gav</i>	<i>bókina</i>	<i>til Sáru.</i>	
		han.NOM	ga	boka.AKK	til Sára.AKK	
		'Han ga boka til Sára.'				(EE)
(51)	a.	<i>He sent a letter to Susan.</i>				
	b.	<i>He sent Susan a letter.</i>				(Langacker 1987:39)

Konstruksjonsgrammatikkens grunnregel om at betydningen ligger i selve konstruksjonen skaper forventningen om at henholdsvis (50a) og (50b) og (51a) og (51b) er semantisk forskjellige fra hverandre. Med denne oppfatningen skiller konstruksjonsgrammatikken seg klart fra mange andre lingvistiske teorier, der eksempler som (51a) blir sett på som den underliggende og egentlige strukturen, som (51b) er avledet fra.

En differensiering mellom a- og b-eksemplene finner vi faktisk hos Langacker, som oppfatter disse to konstruksjonene/konstruksjonstypene som likeverdige, men som semantisk forskjellige (Langacker 1987:39).

Langacker (1987:39) understreker at (51a) og (51b) har samme sannhetsverdi og er prinsipielt utskiftbare i og med at begge to kan brukes for å beskrive den samme hendelsen. Den semantiske forskjellen ligger i at (51a) fokuserer på brevets vei til benefaktiven ”Susan”, som er målet, mens det er resultatet av handlingen, nemlig at Susan har fått brevet, som står sentralt for (51b) (ibid.). Langacker påpeker at begge disse aspektene (vei og resultat) er til stede i begge konstruksjonstypene, men at det er forskjellige aspekter som blir understreket: ”I will say that the two sentences present the scene through different images” (ibid.).²⁹

Jeg kan ikke i denne oppgaven slutte meg fullstendig til denne duale oppfatningen av ditransitive konstruksjoner – grunnen til dette vil bli tydelig i avsnitt 6.4. Målet med oppgaven er å finne grammatiske faktorer som påvirker valg av de ditransitive konstruksjonstypene. I det neste kapitlet kommer jeg til å undersøke faktorer som kan påvirke valg av ditransitiv konstruksjonstype, nemlig tegnfrekvens, typefrekvens, refleksivitet, monotransitivitet, semantikk, leksikalsk naboskap, morfologi, setningstype og vektforhold. Jeg kommer til å vise at noen av disse faktorene fremmer syntaktisk ditransitive konstruksjoner, mens andre fremmer preposisjonsfrasekonstruksjoner.

Konstruksjonstypene skal for undersøkelsens skyld i det følgende bli sett på som likeverdige. Dermed er Langackers differensiering i første omgang ikke relevant for den følgende undersøkelsen. Men deretter skal spørsmålet stilles om hvorvidt morfologiske og syntaktiske faktorer påvirker de ditransitive konstruksjonene. Hvis morfologi og syntaks tydelig fremmer én konstruksjonstype, kan den da bli sett på som semantisk forskjellig fra sitt motstykke? Kan i så tilfelle påstanden om at konstruksjonstypene viser handlingen fra forskjellige ståsteder, opprettholdes? Kan formen påvirke betydningen?

Slike spørsmål tar jeg opp i kapittel 6 – etter at undersøkelsens metoder og resultater har blitt lagt fram i de neste to kapitlene.

²⁹ Langacker (1991:327) ser i denne sammenhengen ikke det indirekte objektet som grammatisk likeverdig med subjekt og direkte objekt, dvs. at han ser på subjekt og direkte objekt som primært i setningen og oppfatter det indirekte objektet som et type fakultativ tillegg. Han oppfatter også benefaktiven i (51b) som ”the true direct object” (ibid.). I og med at denne oppgaven står i nordisk og ikke minst færøysk lingvistisk tradisjon, som oppfatter dativobjekter med benefaktiv rolle som indirekte objekter, slutter jeg meg ikke til Langackers ståsted.

4 Metode og forundersøkelse

I dette kapitlet beskriver jeg materialet og metoden (avsnitt 4.1 – 4.3), og deretter legger jeg fram resultatene fra forundersøkelsen. Undersøkelsen består av en forundersøkelse (avsnitt 4.4) og en hovedundersøkelse (kapittel 5). Mens forundersøkelsen tar for seg 81 ditransitive verb og gransker materialet generelt, kommer hovedundersøkelsen på bakgrunn av forundersøkelsen til å ta for seg verbene under semantiske, morfologiske, syntaktiske og leksikalske synspunkter.

4.1 Korpus og metode

4.1.1 Dimma-98

Det fins fire færøyske korpus tilgjengelige på internett. To av disse, Språkbankens *Dimma-98* og *corpuseye*, er skriftspråkkorpus og fritt tilgjengelige. *Corpuseye*-korpuset består av 2004-årgangen (162 numre) av avisa *Sosialurin* og færøysk *Wikipedia*, og det befinner seg i et eksperimentelt stadium. Det inneholder til sammen ca. 206.000 ord. *Dimma-98* består av 1998-årgangen av avisa *Dimmalætting* (240 utgaver) og omfatter fire millioner ord. Begge er søkbare, men ingen er tagget med hensyn til morfologi eller syntaks.

I tillegg til disse fins det to talespråkkorpus: Den færøyske delen av *Nordic Dialect Corpus* ved Universitetet i Oslo og *Faroese and Danish Corpus Hamburg (FADAC)*, utarbeidet ved universitetet i Hamburg.³⁰ *Nordic Dialect Corpus* består av samtaler med 20 informanter (til sammen ca. 61.000 ord), er søkbart og delvis tagget. *FADAC* består av 92 samtaler (dels på færøysk, dels på dansk; til sammen ca. 440.000 ord), er ikke tagget og ikke søkbart. Dermed utelukket jeg *FADAC* for min undersøkelse av færøyske ditransitive verb.

Mens de to talespråkkorpusene gir informasjon om informantens alder, kjønn og bosted, tilbyr *Dimma-98* informasjon kun om tekstforfatterens kjønn og funksjon (journalist/leser). Fordelen med *Dimma-98* er derimot at det er søkbart og at resultatene kan sorteres kronologisk og alfabetisk, noe som gjør det betydelig lettere å finne ditransitiv bruk av høyfrekvente verb. I tillegg er det det største tilgjengelige korpuset. Jeg har derfor valgt å bruke *Dimma-98* i denne oppgaven. *Dimma-98* tilhører Språkbankens færøyske korpus, *Føroyskt TekstaSavn* (FTS). *FTS* består ifølge nettsideinformasjonen av to deler: aviskorpuset *Dimma-98* og et *Hovedkorpus* med flere teksttyper som oppstod i samarbeid med universitetet på Færøyene. Korpussidene har ikke blitt oppdatert siden 2004, og det er kun *Dimma-98* som

³⁰ *Nordic Dialect Corpus*: <http://tekstlab.uio.no/glossa/html/?corpus=scandiasyn>

FADAC: <http://www1.uni-hamburg.de/exmaralda/files/k8-korpus/public/index.html>

er tilgjengelig på språkbankens nettsider i dag. Nettsiden gir ikke noe videre informasjon om det såkalte hovedkorpuset.³¹ Hovedkorpuset var dermed ikke tilgjengelig for denne oppgaven.

Dimmalætting er Færøyenes eldste, største og journalistisk sett mest profesjonelle avis (Lund 2009). I 1998 hadde avisa et opplag på 10.500 eksemplarer og utkom fem ganger i uka (Hagstova Føroya i.d.). Avisa inneholder redaksjonelle saker, leserbrev og offentlige kunngjørelser.

Korpuset *Dimma-98* ble compilert av Kirsti Hansen i forbindelse med hennes arbeid om hankjønn i færøysk, og det er derfor best tilpasset denne undersøkelsens formål. Det utelater stort sett offentlige kunngjørelser, sportsresultater og annonser. På grunn av materialets omfang har jeg begrenset meg til de første tre månedene av 1998.³² Når jeg skriver om materialet i undersøkelsen, handler det om dette tre-måneders-korpuset.

I forundersøkelsen kommer jeg til å supplere resultatene fra dette tre-måneders-korpuset med korpustreff fra senere måneder for de lavfrekvente verbene. For ytterst sjeldne verb og nyord (for eksempel *maila* 'sende e-post', *smsa* 'sende tekstmelding') bruker jeg dessuten belegg fra internett.³³ Treff fra internett og de delene av *Dimma-98* som ikke inngår i mitt materiale, kommer ikke til å bli del av den statistiske evalueringen av resultatene i forundersøkelsen, og går heller ikke inn i hovedundersøkelsen.

Enkelte eksempelsetninger som her blir markert som ugrammatiske har i tillegg blitt testet mot færøyske informanter for å få bekreftet disse påstandene.³⁴ Dermed bygger undersøkelsen på tre typer data: korpuset *Dimma-98*, spontane forekomster på internett og enkelte informantutsagn.

³¹ I tillegg fins det et korpus ved universitetet på Færøyene som muligens er identisk med *FTS* andre del. Jeg har imidlertid ikke lyktes i å komme i kontakt med de korpusansvarlige ved Fróðskaparsetur Føroya.

³² Jeg kan ikke si nøyaktig hvor mange ord mitt delkorpus inneholder. I og med at den omfatter en fjerdedel av *Dimmalættings* utgaver i 1998, burde antallet ord være en fjerdedel av hele korpuset (ca. 1 million).

³³ Beleggene har jeg funnet ved søk på google.com i perioden 1. november til 13. desember 2011. Jeg begrenset søket til færøyske sider ("site:fo") og søkte på alle lemmaene i anførselstegn for å utelukke treff på liknende ord:

"[{verb}+{bøyingsendelse}] + [pers. pronomer i DAT]"

for konstruksjoner med dativobjekt,

*"[{verb}+{bøyingsendelse}] + * + [preposisjon]"*

for konstruksjoner med preposisjon. For verbet *maila* gir dette for eksempel søkestrengene "*maila mær*", "*mailar tær*", "*mailaði mær*", "*maila * til*" og liknende konstallasjoner med andre pronomener og preposisjoner.

Antallet færøysktalende i verden som ikke har færøysk som morsmål, er trolig såpass lite at resultatene ikke blir forfalsket av at googlekorpuset også kan inneholde tekster skrevet av ikke-morsmålsbrukere. I tillegg er søkeresultatene flest (blogginlegg, debattbidrag, avissaker) undertegnet med navn, og lar seg derfor identifisere som skrevet av færinger.

³⁴ Informantene er 23 studenter og ansatte ved *Føroyamálsdeildin*, dvs. instituttet for færøysk ved Universitetet på Færøyene.

4.1.2 Fordelene og ulempene med korpusarbeid

I dette avsnittet vil jeg drøfte fordelene og ulempene med korpus generelt og med *Dimma-98* spesielt.

Den viktigste grunnen til at jeg valgte å arbeide (hovedsakelig) med korpus er at jeg ikke selv er morsmålsbruker av færøysk. *Dimma-98* ga meg en tilstrekkelig stor datamengde for min undersøkelse, og korpusmaterialet kan i motsetning til informantutsagn ikke påvirkes av mine hypoteser (Johannessen 2003:149).

Det er likevel en del ulemper knyttet til bruk av akkurat *Dimma-98*. For det første gjenspeiler ikke korpuset allmenn språkbruk på Færøyene. Korpus gir generelt ikke et perfekt og uttømmende bilde av et samfunns språkbruk, i og med at de består av en begrenset mengde data (Johannessen 2003:149). *Dimma-98* er i tillegg begrenset til et fåtall talere i og med at det kun gjengir språkbruken hos *Dimmalætting* sine journalister og leserbrevskrivere i 1998. Dette gir altså et begrenset bilde av det færøyske språket, noe som imidlertid ikke lar seg unngå på bakgrunn av de færøyske korpusene som fins i dag. For å kunne gi et omfattende og mer nøyaktig bilde burde likevel resultatene av denne undersøkelsen prøves mot informanter eller annet materiale.

I tillegg til denne kvantitative begrensningen er et aviskorpus også kvalitativt begrenset. Et godt tekstkorpus burde være ”balansert med hensyn til teksttype og tekstkilde”, som Johannessen (2003:148) påpeker. *Dimma-98* inneholder derimot kun avistekster og leserbrev, det vil si tekster av stort sett samme sjangre. Dette er igjen begrunnet i antall færøysktalende og antall færøyske korpus. Likevel følger det noen semantiske begrensninger av korpusets oppbygning. Dette får konsekvenser for antall treff på visse ditransitive verb. På grunn av tematiske valg i en seriøs avis, er det nærliggende å anta at semantisk emosjonelle ord som *unna* ’unne’ og *misunna/hámunda/øvunda* ’misunne’ er sjeldnere brukt i en slik avis enn i daglig kommunikasjon eller skjønnlitterære tekster, mens andre verb som *gjalda* ’betale’ synes å være sterkere representert i avismaterial.³⁵

En tredje utfordring er å ikke kunne etterspore de individuelle språkbrukerne som står bak de enkelte ytringene. *Dimma-98* gir kun informasjon om skribentens kjønn og funksjon i

³⁵ Avisspråk har særegne karaktertrekk, selv om det ikke kan omtales som særskilt varietet (Bußmann 2002: s.v. *Pressesprache*). Påstanden ovenfor kan ikke prøves mot færøyske frekvensordbøker, fordi de ikke foreligger. En kort undersøkelse av frekvensen av norsk *unne/unna* og *misunne/misunna* i en frekvensordbok som bygger på avistekster (Heggstad 1982) og en som bygger på både avistekster og skjønnlitterære tekster (Vestbøstad 1989) støtter likevel denne hypotesen. Begge verbene er prosentuell hyppigere når skjønnlitterære tekster er involvert. En liknende undersøkelse av frekvensordbøker for tysk avisspråk (Rosengren 1972) og tysk talespråk (Ruoff og Fuchs 1981) viser samme resultat.

forhold til avisa (journalist/leser), så vel som dato og sidetall for innlegget.³⁶ Alle treff i konkordansen er signert med en kode som for eksempel *tor:01-08:MJ:03*, som vil si at denne ytringen er av en mannlig (M) journalist (J), og at den ble publisert torsdag, 8. januar 1998 på side 3. Det er mulig å se på konteksten til ytringen, men man får se maksimalt 90 ord før og etter treffet. Man kan altså ikke se på hele artikkelen eller hele leserbrevet.³⁷

Det følger også av korpusarbeidets natur at det er umulig å stille tilleggsspørsmål til materialet eller informantene (Johannessen 2003:149). At jeg ikke finner belegg for visse konstruksjoner betyr derfor ikke nødvendigvis at slike konstruksjoner er ugrammatiske. Jeg har for eksempel ikke funnet belegg for *lova* 'love' i en semantisk ditransitiv konstruksjon med preposisjonsfrase som i (52) i materialet.

- (52) *Danmark* *lovar fleiri pening* *til Føroyar.*
 Danmark.NOM lover [flere penger].AKK [til Færøyene]
 'Danmark lover flere penger til Færøyene.' (EE)

Eksempel (53) viser derimot at en slik konstruksjon ikke nødvendigvis er ugrammatisk.³⁸

- (53) *Omman* *lovar finningarlønn til* *tann, ið finnur Anastasiu ...*
 bestemora.NOM lover finnerlønn.AKK til [den som finner Anastasia].AKK
 'Bestemora lover finnerlønn til den som finner Anastasia ...'
 (<http://www.kb.fo/pages/posts/anastasia645.php>; 23.04.12)

Derfor kan min undersøkelse kun vise til tendenser, og ikke gi et fullstendig bilde av ditransitive verb i færøysk.

En siste ulempe med bruk av akkurat *Dimma-98* er mangelen på grammatisk tagging. Å søke på $\{verb\} + \{DAT\} + \{AKK\}$ er utelukket. Dette betyr at jeg kun kan lete etter formene til verb som jeg vet er ditransitive. Jeg kommer tilbake til denne problematikken i avsnitt 4.3.

³⁶ Ved en del ytringer mangler til og med denne informasjonen, og kjønn og/eller funksjon er da betegnet med *U* for *ukjent*. Kirsti Hansen angir andelen av materialet med anonym skribent med 19% (Hansen 2005).

³⁷ Jeg kan dermed ikke se om enkelte tekster alltid inneholder samme type ditransitiv konstruksjon. Finner jeg likevel samme verb på samme side i en utgave og med tematisk lik kontekst, så er sannsynligheten høy for at begge ytringene stammer fra samme språkbruker.

³⁸ Eksemplet blir imidlertid ikke bedømt som grammatisk av mine informanter.

4.2 Innsnevring av undersøkelsens objekt

Kompileringen av materialet viste to problemområder som jeg skal gå inn på i dette avsnittet. For det første er ikke alle verb like frekvente i materialet. Noen verb er ikke frekvente nok til å kunne foreta en undersøkelse av syntaktiske konstruksjoner som de står i. Med såpass få belegg på et verb, er det ikke mulig å komme frem til hypoteser om hvilke faktorer som trigger preposisjonalfraser eller syntaktisk ditransitive konstruksjoner. Mens jeg kommer til å presentere alle ditransitive verb som jeg har funnet i neste avsnitt og i forundersøkelsen, kommer veldig lavfrekvente verb ikke til å være en del av hele hovedundersøkelsen. Alle verb kommer til å bli undersøkt i den semantiske (avsnitt 5.2) og den leksikalske undersøkelsen (avsnitt 5.3), men antall verb begrenses i henhold til frekvensen i den morfologisk-syntaktiske undersøkelsen (se avsnitt 5.4 for grensen som jeg velger å sette).

Det er tre typer verb som hører til denne lavfrekvente gruppa. For det første er det nyord av yngre dato (for eksempel *maila* 'å sende e-post'), som ikke er representert i *Dimma-98*. For det andre er det verb som har en generell lav frekvens (for eksempel *kanna* 'tilegne, tilskrive'). En tredje gruppe er verb som i og for seg ikke er lavfrekvente, men lavfrekvente i ditransitiv bruk (for eksempel *reisa* i betydningen 'å reise et minnesmerke over en'). En oversikt over hvilke verb som ikke blir med i hovedundersøkelsen kommer til å bli gitt i kapittel 5.

For det andre fins det syntaktiske konstruksjoner som er uegnet til å undersøke ditransitive konstruksjoner. Dette er konstruksjoner der en leddsetning eller en infinitivgruppe tar plassen til det direkte objektet som vist i henholdsvis (54) og (55).

(54) *Eg kann siga tykkum, at tað eru ógvuliga fáir.*
jeg.NOM kan si dere.DAT at det.NOM er.PL særdeles få.NOM
'Jeg kan fortelle dere at det er særdeles få.'

(55) *Abbin biður teir ansa væl eftir.*
bestefaren.NOM ber de.AKK [passe på] godt etter
'Bestefaren ber dem passe godt på.'

Verken i (54) eller i (55) er det direkte objektet morfologisk markert. Det er derfor nærliggende å anta at konstruksjoner som (54) og (55) oppfører seg annerledes enn typiske ditransitive konstruksjoner med en nominalfrase på plassen til det direkte objektet. Å undersøke dette er ikke formålet med denne oppgaven, det åpner derimot for videre forskning.

På verbenes side blir de såkalte st-formene til verbene ikke tatt med i undersøkelsen. Dette er fordi det på den ene siden er uklart om de i det hele tatt kan brukes i ditransitive konstruksjoner, og at de på den andre siden er svært forskjellige i betydning (jf. Höskuldur Thráinsson et al. 2004:70).³⁹

4.3 Verbene i denne undersøkelsen

Jeg baserte meg i utgangspunktet på Henriksen (2000) og Jóhanna Barðdal et al. (2011) sine lister over ditransitive verb i færøysk, i tillegg til Kress (1982) sin oversikt over islandske ditransitive verb.⁴⁰ Disse listene supplerte jeg med de verbene som jeg visste var ditransitive, og verb jeg fant blant treffene for andre verb under korpusarbeidet. I tillegg til dette sjekket jeg verbene for synonymer, og undersøkte forekomsten av pronomenerne *honum* 'ham' og *teimum* 'dem' (dvs. pronomener i dativ som kan ta rollen som indirekte objekt i en ditransitiv konstruksjon og som er mest frekvent i denne rollen) i korpuset.⁴¹ Slik kom jeg frem til 81 verb som kan stå i syntaktisk ditransitive konstruksjoner i færøysk.⁴² Tabell 4.1 viser de 81 verbene som jeg har undersøkt for denne oppgaven. Alle verb står med indirekte objekt i dativ og direkte objekt i akkusativ, med mindre det er spesifisert i teksten.⁴³

³⁹ St-former er former som *kallast* 'kalles' og *sýnast* 'synes'. Det danske eksemplet (viii) viser at en konstruksjon med et slikt verb og to objekter ikke trenger å være utelukket, selv om det spørs om det ikke er snakk om et utelatt *være* i dette tilfellet (takk til Piotr Garbacz for diskusjon rundt dette).

(viii) ... og *det* syntes *ham* et godt Varsel.
og det.SUBJ syntes han.OBJ [et godt varsel].OBJ
(H.C. Andersen: *Under Piletræet*. http://www.adl.dk/adl_pub/pg/cv/ShowPgText.xsql?nnoc=&p_udg_id=95&p_sidenr=268; 13.01.12)

⁴⁰ Takk til Kristian Emil Kristoffersen som ga meg den fullstendige lista over ditransitive verb som ble brukt i Jóhanna Barðdal et al. (2011).

⁴¹ Denne innsnevringen oppfatter jeg som rimelig med tanke på materialets omfang og undersøkelsens formål. De personlige pronomenerne i første person utelukket jeg fordi de først og fremst står i refleksive ditransitive konstruksjoner når de har rollen som indirekte objekt. Andre person er generelt lite frekvent i avistekster. Hankjønnspronomenet *henni* er også mindre frekvent i ditransitive konstruksjoner i materialet enn hankjønnspronomenet *honum*. Denne innsnevringen oppfatter jeg som rimelig med tanke på materialets omfang og undersøkelsens formål.

⁴² Jeg kan ikke utelukke at det fins noen ditransitive verb som ikke er med i denne undersøkelsen, men kan trygt si at disse da må være såpass lavfrekvente at de kan tilsidesettes. Det er i tillegg nærliggende å gå ut i fra et visst antall refleksiv ditransitive verb som jeg ikke har lett etter fordi disse ikke er det primære undersøkelsesobjektet i denne oppgaven.

⁴³ Alle eksempler i tabellen er tatt fra *Dimma-98*, unntatt disse:

<i>biðja</i>	http://www.hov.fo/havgrim.htm (12.12.11)
<i>bóta</i>	http://www.heilbrigdi.fo/index.php?option=com_content&view=category&id=27&layout=blog&Itemid=68 (12.01.12)
<i>bróta</i>	Brú (2001:218)
<i>forða</i>	http://logting.elektron.fo/logtingsmal/Logtingsmal08/Vanlig%20tingmal/012.08Almannapen sjonir.htm (11.01.12)
<i>forklára</i>	http://www.sparka.fo/default.asp?page=3&id=3641&menu=-1 (11.01.12)
<i>fortelja</i>	http://www.fiskimannafelag.fo/PDF_Blad/FF-pdf/FF275.pdf (12.12.11)

verb	betydning	eksempel
<i>áleggja</i>	forplikte, pålegge	<i>Nú eru vit so skjót at áleggja okkara [sic!] ymiskar treytir.</i>
<i>banna</i>	banne	<i>Vit vilja banna øllum øðrum tað, sum vit ikki sjálv orka at standa imóti.</i>
<i>bera</i>	bære, bringe	<i>Vit skulu sjálv hava ábyrgdina av at bera fólkinum Guðs orð.</i>
<i>biðja</i> (AKK)	be om	<i>Hann biður hann tað sama, sum Tróndur hevði játta [sic!] honum.</i>
<i>bjarga</i>	redde fra, bevare	<i>Tað var eg, sum bjargaði teimum framhald.</i>
<i>bjóða</i>	tilby	<i>Prísurin, tit bjóða okkum, er 30 prosent ov høgur.</i>
<i>boða</i>	sende bud, opplyse	<i>Vit skulu fara út í heimin allan og boða øllum fólki evangeliið.</i>
<i>bróta</i> ⁴⁴	bryte	<i>Ikki nú, tá ið tit hava ómakað tykkum at bróta mær tenninar, helt eg.</i>
<i>bøta</i>	betale	<i>Vit gjørdi ein lista yvir øll tey fólk, vit høvdu gjørt skaða, og vóru fús at bøta teimum tað aftur.</i>
<i>fáa</i>	få	<i>Hann kundi fáa sær morgunmat.</i>
<i>faksa/faxa</i>	fakse	<i>At einki stóð um skipaeftritið [sic!] á siglingarloynvinum, stjórin faxesaði honum, gav hann ikki gætur.</i>
<i>forða</i>	hindre, forhindre	<i>Forða teimum tað ikki!</i>
<i>forklára</i>	forklare	<i>... og tá [...] hann forkláraði mær ætlanirnar við felagnum, tá vildi eg bara verða ein partur av hesum.</i>
<i>fortelja</i>	fortelle	<i>Elduvíks Jógvan fortaldi mær nógv um sítt langa liv bæði á landi og sjógv.</i>
<i>fyrigeva</i>	tilgi	<i>Fyrigev okkum synd okkara.</i>
<i>fyrigykla</i>	forestille, forespeile, simulere	<i>Politikarar kunnu ikki fyrigykla sínum veljarum annað.</i>
<i>føra</i>	bringe	<i>Drottningin í Saba kom at vitja Salomon og føra honum gávur.</i>
<i>gegna</i>	være til nytte for	<i>Hvat gegndi hesin pottur honum?</i>
<i>gera</i>	gjøre	<i>So kann ein og hvør gera sær sínar tankar um hvat hendi.</i>
<i>geva</i>	gi	<i>Og eg má geva honum rætt í tí, ...</i>
<i>gjalda</i>	betale	<i>Teir skulu gjalda okkum nakran studning.</i>

<i>føra</i>	http://www.archive.org/stream/lesibk00evenuoft/lesibk00evenuoft_djvu.txt (12.01.12)
<i>gegna</i>	FOB (1998: s.v. <i>gegna</i>)
<i>goyma</i>	http://sang.fo/?&view=song&o=title&h=ASC&p=1&e=50&s=0&id=3615 (12.12.11)
<i>heita</i>	FOB (1998: s.v. <i>heita</i>)
<i>kyssa</i>	Höskuldur Thráinsson (2004:263)
<i>leiva</i>	FOB (1998: s.v. <i>leiva</i>)
<i>lona</i>	http://timarit.is/view_page_init.jsp?pageId=932599&lang=da (12.12.11)
<i>maila</i>	http://torg.fo/node/12009 (12.12.11)
<i>meina</i>	Eksempel etter Kristian Emil Kristoffersen
<i>reisa</i>	http://www.sandportal.fo/onnur-tindi/sogutilfar/mikkjal-a-ryggi-var-arbeisrt.aspx (12.12.11)
<i>samsýna</i>	http://timarit.is/view_page_init.jsp?pageId=932751&issId=49500&lang=da (12.12.11)
<i>servera</i>	http://www.tjodveldi.fo/politikarar/bloggar.aspx?NewsID=63 (12.12.11)
<i>smsa</i>	http://torg.fo/node/27702 (07.12.11)
<i>spyrja</i>	http://www.ask.fo/greinir/vis/?greinID=80 (11.01.12)
<i>svørja</i>	http://www.tjatsi.fo/?sprog=&side=2e61d97b2984e07d2f9ef552b6a8ddb9 (10.12.11)

⁴⁴ Hos Jóhanna Barðdal et al. (2011) kun som *bróta sær veg* (refleksiv).

verb	betydning	eksempel
<i>gníggja</i>	gni	... onkur, sum kann gníggja honum eitt sindur av kromansliting (ella okkurt annað betri) upp á bollan at halda hann svartan.
<i>goyma</i>	oppbevare	Harri, tú lat meg í stríðnum sjá arvin, sum tú goymir mær.
<i>hámunda</i>	misunne	<i>hámunda e-m (e-t)</i> ⁴⁵
<i>handa</i>	rekke, gi	Formaður felagsins handaði teimum gullnál og heiðursbræv.
<i>heita</i>	love	Alt tað góða, ið Harrin, Gud tykkara, heitti tykkum, er gingið út.
<i>hugsa</i>	tenke	Har kundi hann hugsað sær eina meiri nágreiniliga vegvísing og avmerking.
<i>ímynda</i>	innbilde	Lat okkum ímynda okkum ein mann.
<i>játta</i>	bevilge	Hvør játtaði okkum pengar?
<i>kanna</i>	tilskrive, tilegne	Eins og mureldur í skrívuvatni kom flokkurin fram á skíggjan og royndi at kanna sær part í skrívuvatninum.
<i>kenna</i>	lære	<i>kenna e-m e-t; kenna e-m listir</i>
<i>keypa</i>	kjøpe	Eg keypti mær eina vátdrakt.
<i>kóka</i>	koke, lage	<i>kóka (sær) drekka, kaffi</i>
<i>kosta</i>	koste	Kreppan átti ikki at kosta stórum donskum kreditorum pengar.
<i>kyssa (AKK)</i>	kysse	Hann kysti hana ein søtan koss.
<i>lata</i>	gi	Tað verða koyrilærararnir sjálvir, sum lata teimum bókina.
<i>leggja</i>	legge	Nyrup segði, at um ein breiður meiriluti í Føroyum var fyri frælsi, so vildu danir ikki leggja føroyingum forðingar í vegin fyri.
<i>leiva</i>	etterlate	Góður maður leivir barnabørnum arv.
<i>lova</i>	love	Tað kann eg lova tykkum.
<i>loyva</i>	gi lov til	Hetta eigur ikki at vera honum loyvt, heldur rættarnevndin.
<i>læna</i>	låne	Donsku stjórnarmyndugleikarnir høvdu lænt okkum nakað av valdi.
<i>læra (AKK)</i>	lære	Erlendur Patursson lærði meg tolsemi.
<i>løna</i>	betale	Eg lønti tær hetta fyri treiski tína.
<i>maila</i>	sende e-post	Kant tú maila mær listan?
<i>meina</i>	nekte	Skalt tú meina mær hetta?
<i>misunna</i>	misunne	Tað er ein styrki, sum vit í Danmark misunna tykkum.
<i>nokta</i>	nekte	Mogens Lykketoft noktar føroyingum kanningina.
<i>reisa</i>	bygge, reise	Vit tóku stig til at reisa honum eitt minnismarki.
<i>rinda</i>	betale	Tí fer bankin at rinda landskassanum 29 milliónir krónur í skatti av vinninginum í fjør.
<i>rætta</i>	rekke	Og nú sær tað út til, at vit kunnu rætta honum eina bróðurhond,
<i>samsýna</i>	kompensere	Løgtingið samsýnti honum ikki meira enn 200 kr. fyri ótnakin [sic!].

⁴⁵ For dette verbet og eksempler av typen *hámunda e-m e-t* har jeg ikke lyktes i å finne et eksempel på grunn av verbets lave frekvens. Det samme gjelder eksemplene med relativisert objekt og i passiv.

verb	betydning	eksempel
<i>selja</i>	selge	<i>Hann kundi selja okkum ein banka fyri at styrkja støðu sína í Danmark.</i>
<i>senda</i>	sende	<i>Teir sendu flokkinum ókeypiss atgongumerki til náttúru- og jarðfrøðissavnið.</i>
<i>servera</i>	servere	<i>Samfelagið hevur ikki ráð til humbukk sum hetta, Bjarni Djurholm nú serverar fólki og samfelag.</i>
<i>seta</i>	sette	<i>Ein kreditor, sum kundi seta okkum treytir, ...</i>
<i>sigja</i>	si	<i>Frægasti mátin at finna út av hesum var at sigja teimum kontonummarið.</i>
<i>skaffa</i>	skaffe	<i>Teir klára ikki at skaffa sínum egnu børnum dagstovnar.</i>
<i>skapa</i>	skape	<i>Tí mugu vit føroyingar til at skapa okkara fiskimonnum tær bestu umstøður, sum hugsast kunnu.</i>
<i>skriva</i>	skrive	<i>Í sendingini var at síggja, hvussu ein printari á fútaskrivstovuni skrivir føroyingum - eisini føroyingum, sum ikki ynskja at vera føroyingar – pass.</i>
<i>skylða</i>	skylde	<i>Nú er húsið skuldarleyst og skyldar ongum nakað.</i>
<i>smsa</i>	sende tekstmelding	<i>Smsa mær eitt boð, so kunnu vit tosa um tað.</i>
<i>spara</i>	spare	<i>Við hesum spardi hann tó ikki landskassanum eitt einasta oyra.</i>
<i>spyrja (AKK)</i>	spørre	<i>Men tá eg nú so nógvar ferðir hevði staðið sum eitt líka stórt spurnartekin sum tann, ið spurdi meg spurningin ...</i>
<i>spæla</i>	spille	<i>Tí er tað nakað, sum kann spæla føroyingum trumfarnar av hondum, so er tað í fyrsta lagi eitt innanhýsis stríð.</i>
<i>svara</i>	svare	<i>Hon hevur 12 ár á baki, og hevur við varligum iløgum megnað at svara hvørjum sítt.</i>
<i>svørja</i>	sverge	<i>Hann svór honum tann trygdareid, við friðum skuldi halda.</i>
<i>sýna</i>	vise	<i>Hann sýndi ættarfólki sínum stóran áhuga.</i>
<i>sýta</i>	nekte	<i>Umbønin varð sýtt teimum.</i>
<i>taka</i>	ta	<i>Tað tók stýrinum góðar tveir tímar at avgera, hvør ið skuldi hava sessin.</i>
<i>tendra</i>	tenne	<i>Nú kunnu tit skjótt geva teimum eina jólagrein at jótra og tendra teimum eitt ljósaljós til ugga.</i>
<i>tryggja</i>	garantere, sikre	<i>Til tess at tryggja ungdóminum bestu kor, fer nú ein útskipting fram.</i>
<i>unna</i>	unne	<i>Enn løgtingsmaðurin Bjørn á Heygum unnir teimum tað.</i>
<i>útvega</i>	skaffe	<i>Frá kommununi útvegaði politiið sær eitt yvirilit.</i>
<i>valda</i>	forársake	<i>Eitt loyndarmál, sum voldir mær høvuðsbrýggi.</i>
<i>veita</i>	tildele, forsørge	<i>Í lötuni hava norðmenn bert 12 vindmyllur til at veita privatum húsarhaldum streym.</i>
<i>venda</i>	vende	<i>Tað vísir seg, at veljararnir venda flokkinum bakið.</i>
<i>vinna</i>	vinne	<i>Føroyingar mugu taka loysing og vinna tjóðini frælsi.</i>
<i>vísa</i>	vise	<i>Nú hevur Microsoft gjørt eina bilteldu, sum ikki bert vísir tær veg.</i>

verb	betydning	eksempel
<i>ynskja</i>	ønske	<i>Eitt land í framburði er tað, vit øll vilja hava og ynskja teimum.</i>
<i>ætla</i>	tiltenke	<i>Framsýningin er ætlað listarfólki á professionellum støði.</i>
<i>øvunda</i>	misunne	<i>Eg øvundaði honum mangan hansara eldhuga og vitan um føroyskt .</i>

Tabell 4.1 - De undersøkte verbene

Jeg kommer i neste avsnitt til å analysere alle verb i tabell 4.1 i en første undersøkelse av allmenne syntaktiske egenskaper hos disse verbene.

4.4 Forundersøkelse: Allmenn syntaktisk bruk av de undersøkte verbene

I dette avsnittet skal jeg analysere allmenn syntaktisk bruk av de undersøkte verbene. Spørsmålene jeg skal ta for meg, er:

- (1) Hvilke verb kan stå i både syntaktisk ditransitive konstruksjoner og semantisk ditransitive konstruksjoner?
- (2) Hvor hyppig er preposisjonsfrasekonstruksjonene?
- (3) Blir kun benefaktiven uttrykt gjennom en preposisjonsfrase – eller også pasienten?
- (4) Hvilke preposisjoner blir brukt i disse preposisjonsfrasene?
- (5) Hvilke verb kan opptre monotransitivt i tillegg til ditransitivt? Hvilke verb er obligatorisk ditransitive?
- (6) Tar verbene et direkte dativobjekt eller et direkte akkusativobjekt ved monotransitiv bruk?
- (7) Hvilke verb tillater kun refleksive pronomener som indirekte objekt?
- (8) Hvor frekvente er verbene i materialet?
- (9) Fins det en sammenheng mellom svarene på de førnevnte spørsmålene?

Dette skal gi et første overblikk over materialet.

Jeg skal i første omgang granske konstruksjonstypene, deres frekvens i materialet og deres fordeling på verbene, i tillegg til preposisjonene og de semantiske rollene (avsnitt 4.4.1). Dette skal gi svar på spørsmålene (1) til (4). Spørsmålene (5) og (6) blir besvart i avsnitt 4.4.2 som tar for seg monotransitiviteten. Avsnitt 4.4.3 om refleksivitet kommer til å gi svar på spørsmål (7). Til slutt skal jeg undersøke verbenes frekvens i materialet (avsnitt 4.4.4).

Jeg skal peke på mulige sammenhenger mellom de granskede faktorene i hvert enkelt avsnitt. I tillegg diskuterer jeg spørsmål (9) i kapittel 6.

4.4.1 Konstruksjonstyper, preposisjoner og objekterstatning

Blant de 81 verbene er det fire som står med to akkusativobjekter. Disse er *læra* 'lære', *kysssa* 'kysse', *spyrja* 'spørre' og *biðja* 'be om'. Av disse er det kun *læra* 'lære' som er dokumentert med en produktiv syntaktisk ditransitiv konstruksjon, som tabell 4.2 viser (jf. fotnote 46 for *biðja* 'be om').

Tabell 4.2 viser verbene som åpner for konstruksjoner med preposisjonsfrase. Videre viser tabellen antall treff i materialet (på alle tre typer konstruksjoner), hvilke preposisjoner som blir brukt og hvilket objekt som blir erstattet.

Jeg har supplert materialet med treff fra nettet (jf. 4.1.1), og derfor viser tabellen ved noen verb resultater som ikke gjenspeiles i materialet. Dette har først og fremst skjedd i tilfeller av veldig lavfrekvente verb som ikke er dokumentert i materialet i *Dimma-98* i det hele tatt. For det andre viser treff fra nettet (se avsnitt 4.4.1) et mer helhetlig, men heller ikke fullstendig, bilde av ditransitive verb i færøysk. På grunn av dette er det opplysninger i de siste to kolonnene i tabell 4.2 som synes å motsi opplysningene ellers (jf. for eksempel *lova* 'love' og *tendra* 'tenne' som ikke er dokumentert med preposisjonsfrase i materialet, men som det fins belegg fra andre kilder for). Dette gjelder til sammen elleve verb.

Kolonnene viser antall treff i materialet for verb i semantisk ditransitive konstruksjoner (*treff S*), hvor mange av disse som er syntaktisk ditransitive, altså står med direkte og indirekte objekt (*treff D*), og hvor mange som er semantisk ditransitive konstruksjoner med preposisjonsfrase (*treff P*). For sistnevnte viser tabellen også hvilke preposisjoner som blir brukt (*prep.*) og hvilket objekt som erstattes av preposisjonsfrasen (*obj.*). Her står *IO* for indirekte og *DO* for direkte objekt.

verb	treff S	treff D	treff P	prep.	obj.
áleggja	9	9	0	-	-
banna	1	1	0	til	IO
bera	11	9	2	til	IO
biðja (AKK)	9 (10)	(1) ⁴⁶	9	um	DO
bjarga	6	6	0	-	-
bjóða	37	37	0	-	-

⁴⁶ Treff i et bibelsitat. Ikke moderne færøysk.

verb	treff S	treff D	treff P	prep.	obj.
boða	5	2	3 0	frá fyri	DO IO
bróta ⁴⁷	0	0	0	-	-
bøta	1	0	1	fyri	IO
fáa	52	52	0	-	-
faksa/faxa	1	1	0	til	IO
forða	0	0	0	í	DO
forklára	1	0	1	fyri	IO
fortelja	1	0	1	fyri	IO
fyrigeva	2	2	0	-	-
fyrigykla	4	4	0	-	-
føra	0	0	0	-	-
gegna	0	0	0	-	-
gera	29	29	0	-	-
geva	480	450	27 3	til fyri	IO
gjalda	36	17	19 0	til fyri	IO DO
gníggja	1 (2)	1	(1)	(hjá) ⁴⁸	IO
goyma	0	0	0	-	-
hámunda	0	0	0	-	-
handa	20	20	0	-	-
heita	0	0	0	-	-
hugsa	5	5	0	-	-
ímynda	10	10	0	-	-
játta	4	3	1	til	IO
kanna	3	3	0	-	-
kenna	0	0	0	-	-
keypa	14	14	0	-	-
kóka	0	0	0	-	-
kosta	57	55	2	fyri	IO
kyssa (AKK)	0	0	0	-	-
lata	43	39	4	til	IO
leggja	6	6	0	-	-
leiva	0	0	0	-	-
lova	11	11	0	til	IO
loyva	6	6	0	-	-
læna	6	6	0	til	IO
læra (AKK)	16	16	0	-	-

⁴⁷ Hos Jóhanna Barðdal et al. (2011) kun som *bróta sær veg*.

⁴⁸ I tilfelle av *gníggja* er preposisjonalfrasen ikke et selvstendig setningsledd, men et attributivt ledd til et annet ledd, som vist i (ix), som er avløseren til en konstruksjon som (x):

- (ix) ... *tann ósiður at gníggja kanel í hárið hjá ógiftum ...*
 uvanen.AKK á gni kanel.AKK i håret.AKK til ugifte.DAT
 '... den uvanen á gni kanel i håret til ugifte ...'
- (x) *... *tann ósiður at gníggja ógiftum kanel í hárið ...*
 uvanen.AKK á gni ugifte.DAT kanel.AKK i håret.AKK
 '... den uvanen á gni kanel i håret til ugifte ...'

verb	treff S	treff D	treff P	prep.	obj.
lønna	0	0	0	-	-
maila	0	0	0	til	IO
meina	0	0	0	-	-
misunna	2	2	0	-	-
nokta	6	6	0	-	-
reisa	1	0	1	fyri	IO
rinda	12	6	6	til	IO
rætta	4	4	0	-	-
samsýna	1	0	1	fyri	DO
selja	20	5	15	til	IO
senda	65	44	21	til	IO
servera	0	0	0	fyri	IO
seta	30	27	1 2	fyri til	IO
sigga	24	18	6	við	IO
skaffa	5	5	0	til	IO
skapa	3	2	1	fyri	IO
skriva	8	1	7	til	IO
skylda	15	15	0	-	-
smsa	0	0	0	til	IO
spara	4	2	2	fyri	DO
spyrja (AKK)	0	0	0	-	-
spæla	2	2	0	-	-
svara	6	6	0	upp á	DO
svørja	0	0	0	-	-
sýna	11	11	0	-	-
sýta	3	3	0	-	-
taka	6	6	0	-	-
tendra	0	0	0	fyri	IO
tryggja	70	70	0	-	-
unna	8	8	0	-	-
útvega	22	19	3	til	IO
valda	2	2	0	mót- vegis	IO
veita	55	48	7	til	IO
venda	10	10	0	-	-
vinna	34	34	0	-	-
vísa	18	15	3	til	IO
ynskja	19	19 ⁴⁹	0	-	-
ætla	22	18	4	til	IO
øvunda	0	0	0	-	-

Tabell 4.2 - Verb og preposisjonsfraser

Det viser seg at 43 verb ikke forekommer med preposisjonsfrase, mens 38 gjør dette. Blant disse 38 er det store forskjeller i andelen treff med preposisjonsfrase. Verbet *geva* 'gi' viser

⁴⁹ Derav åtte treff på *ynskja e-m til lukku* 'ønske en lykke til, gratulere en'. Seks av disse åtte skriver *tillukku*, dvs. ett ord istedenfor to. Jeg oppfatter dette som et tegn på at språkbrukerne ser på *tillukku* som direkte objekt (istedenfor adverbial).

for eksempel preposisjonsfrase i 30 av 480 tilfeller, mens *selja* 'selge' tar preposisjonsfrase i hele 15 av 20 tilfeller.

Den hyppigste preposisjonen er *til*, som tas av 21 verb. Preposisjonen *til* uttrykker oftest bevegelse, formål eller kommunikasjon (FOB 1998: s.v. *til*). I semantisk ditransitive konstruksjoner med preposisjonsfrase erstatter en frase med *til* i alle tilfeller det indirekte objektet. Det følger *fyrri* (14 verb), som uttrykker blant annet sted, årsak og erstatning (FOB 1998: s.v. *fyrri*). Akkurat som *til* står også *fyrri* oftest med det benefaktive elementet (og erstatter da det indirekte objektet). Unntaket er *gjalda* 'betale', *spara* 'spare' og *samsýna* 'kompensere' som tar en frase med *fyrri* i stedet for et direkte objekt – som vist i (56).

- (56) *Stovnar og fjølmiðlar* *mugu byrja* *at ...*
 [institusjoner og media].NOM må begynne å
samsýna *høvundunum fyrri* *teirra arbeiði.*
 kompensere forfatterne.DAT for [deres arbeid].AKK
 'Institusjoner og media må begynne å ... kompensere forfatterne for deres arbeid.'

Verbene *seta* og *geva* kan ta både *til*- og *fyrri*-fraser. Preposisjonene *um*, *frá*, *í*, *upp á*, *hjá*, *við* og *mótvegis* står oppført med ett verb hver. Mens de fire førstnevnte går ut på å erstatte det direkte objektet, erstatter fraser med de tre sistnevnte det indirekte objektet. Verbene *gjalda* 'betale' og *boða* 'sende bud, opplyse' åpner for erstatning av indirekte og direkte objekt.

Det blir tydelig at erstatning av det indirekte objektet er mest vanlig innen semantisk ditransitive konstruksjoner. Det ble dokumentert i 33 tilfeller, mens det kun fins syv tilfeller for erstatning av det direkte objektet.

4.4.2 Monotransitivitet og ditransitiv konstruksjonstype

Mange verb i denne undersøkelsen kan også stå i monotransitive konstruksjoner, dvs. med kun ett objekt. Slike monotransitive konstruksjoner likner strukturelt semantisk ditransitive konstruksjoner med preposisjonsfrase, i og med at disse også har kun ett objekt. I det følgende skal jeg undersøke om det fins noen sammenheng mellom verbets syntaktiske egenskaper i monotransitive og ditransitive konstruksjoner. Tabell 4.3 viser de verbene som åpner for erstatning av det indirekte objektet når de står i ditransitive konstruksjoner (jf. tabell 4.2). I tillegg viser tabell 4.3 hvilket kasus objektet tar, når disse står i monotransitive

konstruksjoner. Tabell 4.4 viser de samme forholdene for de verbene som åpner for erstatning av det direkte objektet. Verbene som åpner for begge muligheter, står i tabell 4.5.

Det viser seg at verb som åpner for erstatning av det indirekte objektet, oftest tar akkusativ når de blir brukt monotransitivt. Det er derimot ikke noen entydig sammenheng mellom erstatning av det direkte objektet og monotransitiv dativ. Dativen er likevel hyppigere ved verbene i tabell 4.5.

verb	obj. ⁵⁰	mono. ⁵¹
banna	IO	DAT
bera	IO	AKK
bóta	IO	AKK
faksa/faxa	IO	AKK
forklára	IO	AKK
fortelja	IO	AKK
geva	IO	AKK (DAT) ⁵²
gníggja	IO	AKK
játta	IO	AKK
kosta	IO	AKK
lata	IO	AKK
lova	IO	AKK
læna	IO	AKK
maila	IO	AKK
reisa	IO	AKK
rinda	IO	AKK DAT
selja	IO	AKK
senda	IO	AKK
servera	IO	AKK
seta	IO	AKK
sigja	IO	AKK
skaffa	IO	AKK
skapa	IO	AKK
skriva	IO	AKK
smsa	IO	AKK
tendra	IO	AKK
útvega	IO	AKK
valda	IO	AKK
veita	IO	AKK

⁵⁰Objekt som blir erstattet ved overgang fra syntaktisk ditransitive konstruksjoner til preposisjonsfrasekonstruksjoner.

⁵¹Kasus til objektet som verbet tar når det står i en monotransitiv konstruksjon.

⁵²Sjelden:

- (xi) *Eg fari heim at geva gæsnum og seyðinum,*
 jeg.NOM drar hjem å gi gjessene.DAT og sauene.DAT
sum mínir forfedrar i fleiri ættarlið hava gjort.
 som [mine forfedre].NOM i [flere generasjoner].AKK har.PL gjort
 'Jeg drar hjem for å mate gjessene og sauene slik mine forfedre har gjort i flere generasjoner.'

verb	obj. ⁵⁰	mono. ⁵¹
vísa	IO	AKK
ætla	IO	AKK

Tabell 4.3 - Erstatning av IO og montransitivitet

verb	obj.	mono.
biðja (AKK)	DO	AKK
forða	DO	DAT
samsýna	DO	DAT
spara	DO	AKK
svara	DO	AKK DAT

Tabell 4.4 - Erstatning av DO og montransitivitet

verb	obj.	mono.
boða	DO IO	AKK
gjalda	DO IO	AKK

Tabell 4.5 - Erstatning av IO/DO og montransitivitet

Tabell 4.6 viser montransitiv bruk av de verbene som ikke åpner for preposisjonsfraser. Det viser seg at verb som ikke opptre montransitivt, heller ikke er dokumentert i en semantisk ditransitiv konstruksjon med preposisjonsfrase. Dette gjelder verbene *fyrigykla* 'forestille, forespeile, simulere', *hámunda* 'misunne', *handa* 'rekke, gi', *heita* 'love', *ímynda* 'innbilde', *misunna* 'misunne' og *unna* 'unne'.

Denne sammenhengen er imidlertid ensidig: Verb som ikke kan stå i montransitive konstruksjoner, kan heller ikke stå med preposisjonsfrase (i semantisk ditransitive konstruksjoner). Derimot kan mange verb, som ikke åpner for preposisjonsfraser når de blir brukt ditransitivt, likevel stå i montransitive konstruksjoner. Det at montransitiv bruk er ugrammatisk, begrenser altså verbets åpenhet for ditransitive preposisjonsfraser. Det at ditransitive preposisjonsfraser ikke er dokumentert, begrenser derimot ikke muligheten for montransitiv bruk.

verb	mono. ⁵³
áleggja	AKK
bjarga	DAT
bjóða	AKK
bróta	AKK
fáa	AKK

⁵³ Strek ("") vil si at verbet ikke er dokumentert i montransitiv bruk.

verb	mono. ⁵³
fyrigeva	DAT AKK
fyrigykla	-
føra	AKK
gegna	DAT
gera	AKK
goyma	AKK
hámunda	-
handa	-
heita	-
hugsa	AKK
ímynda	-
kanna	AKK
kenna	AKK
keypa	AKK
kóka	AKK
kyssa (AKK)	AKK
leggja	AKK
leiva	AKK
loyva	DAT AKK
læra (AKK)	AKK
lønna	DAT AKK
meina	AKK
misunna	-
nokta	DAT
rætta	AKK
skylda	AKK
spyrja (AKK)	AKK
spæla	AKK
svørja	AKK
sýna	AKK
sýta	DAT
taka	AKK
tryggja	AKK
unna	-
venda	DAT
vinna	AKK
ynskja	AKK
øvunda	AKK

Tabell 4.6 - Verb uten PP og monotransitivitet

4.4.3 Refleksivitet og ditransitiv konstruksjonstype

I avsnitt 2.4 viste jeg at refleksive benefaktiver i refleksive ditransitive konstruksjoner ikke kan stå som preposisjonsfrase. Mens preposisjonsfrasekonstruksjoner dermed er utelukket for rent refleksive ditransitive verb, skal jeg undersøke sammenhengen mellom refleksive indirekte objekter og preposisjonalfraser for andre ditransitive verb i tabell 4.7. Tabellen viser antall treff på verbet i semantisk ditransitive konstruksjoner (*treff S*), og hvor mange av disse som er henholdsvis konstruksjoner med preposisjonsfrase (*treff P*) og konstruksjoner med refleksiv indirekte objekt (*treff R*). Det kommer til å vise seg at en høy andel refleksive ditransitive konstruksjoner for et ditransitivt verb støtter syntaktisk ditransitive konstruksjoner, altså ditransitive konstruksjoner med indirekte objekt.

verb	treff S	treff P	treff R
áleggja	9	0	0
banna	1	0	0
bera	11	2	0
biðja (AKK)	9 (10)	9	0
bjarga	6	0	4
bjóða	37	0	0
boða	5	3	0
bróta	0	0	0
bøta	1	1	0
fáa	52	0	51
faksa/faxa	1	0	0
forða	0	0	0
forklára	1	1	0
fortelja	1	1	0
fyrigeva	2	0	0
fyrigykla	4	0	1
føra	0	0	0
gegna	0	0	0
gera	29	0	27
geva	480	30	10
gjalda	36	19	0
gníggja	1 (2)	(1)	0
goyma	0	0	0
hámunda	0	0	0
handa	20	0	0
heita	0	0	0
hugsa	5	0	5
ímynda	10	0	10
játta	4	1	0
kanna	3	0	3
kenna	0	0	0
keypa	14	0	14
kóka	0	0	0
kosta	57	2	0

verb	treff S	treff P	treff R
kyssa (AKK)	0	0	0
lata	43	4	0
leggja	6	0	4
leiva	0	0	0
lova	11	0	0
loyva	6	0	4
læna	6	0	0
læra (AKK)	16	0	7
løna	0	0	0
maila	0	0	0
meina	0	0	0
misunna	2	0	0
nokta	6	0	0
reisa	1	1	0
rinda	12	6	0
rætta	4	0	0
samsýna	1	1	0
selja	20	15	0
senda	65	21	0
servera	0	0	0
seta	30	3	13
sigga	24	6	0
skaffa	5	0	1
skapa	3	1	1
skriva	8	7	0
skylda	15	0	0
smsa	0	0	0
spara	4	2	1
spyrja (AKK)	0	0	0
spæla	2	0	0
svara	6	0	0
svørja	0	0	0
sýna	11	0	0
sýta	3	0	0
taka	6	0	0
tendra	0	0	0
tryggja	70	0	24
unna	8	0	0
útvega	22	3	11
valda	2	0	1
veita	55	7	0
venda	10	0	0
vinna	34	0	27
visa	18	3	0
ynskja	19	0	5
ætla	22	4	1
øvunda	0	0	0

Tabell 4.7 - PP og reflexivitet

Tabell 4.7 viser en tydelig tendens: Verb som kun er dokumentert med refleksive indirekte objekter, er ikke dokumentert med preposisjonsfraser (*ímynda* 'innbilde', *keypa* 'kjøpe'). Verb som har en prosentuell høy andel refleksive indirekte objekter, er heller ikke dokumentert med preposisjonsfrase (for eksempel *vinna* 'vinne'). Verbene med høy andel preposisjonsfraser viser en komplementær tendens: Disse verbene (for eksempel *gjalda* 'betale', *biðja* 'be om', *selja* 'selge') er ikke dokumentert med refleksiv indirekte objekt.⁵⁴ Noen verb (for eksempel *geva* 'gi', *seta* 'sette') viser både refleksivitet og preposisjonsfraser – men begge deler i så liten grad at ingen av de to gir utslag.

4.4.4 Frekvens og ditransitiv konstruksjonstype

Forskjellige funksjonalistiske teorier om språkutvikling fokuserer på at språkutviklingen går i retning av mindre besvær for språkbrukerens del eller mer språkøkonomi (jf. blant annet Mayerthaler 1981, Werner 1987, Werner 1989, Wurzel 1984, Wurzel 1997). Dette skjer ved at lavfrekvente mønstre og lavfrekvente enheter tilslutter seg høyfrekvente mønstre eller default-mønstre. En slik utvikling viser de ditransitive konstruksjonene i færøysk når det gjelder kasusmønstre, der lavfrekvente nedarvede kasusmønstre stort sett har blitt erstattet av det høyfrekvente DAT-AKK-mønsteret eller transparente preposisjonsfrasekonstruksjoner (jf. avsnitt 2.5.3). Frekvens og transparens er her de avgjørende faktorene. Lavfrekvente språklige enheter tilslutter seg høyfrekvente, ofte veldig transparente mønstre, mens høyfrekvente enheter kan bevare og ofte øke sin uregelmessighet.

For dagens ditransitive konstruksjoner i færøysk er det derfor nærliggende å tro at det også fins en sammenheng mellom enhetenes (dvs. verbenes) og mønstrenes (dvs. konstruksjonstypenes) frekvens. I en siste del av forundersøkelsen vil jeg se på frekvensen til verbene. Det foreligger ikke frekvensordbøker for færøysk, og derfor er jeg nødt til å holde meg til frekvensen av verbene i materialet, som vist i tabell 4.8. Tabellens kolonner er kjent fra tidligere tabeller og viser antall treff i materialet for de to konstruksjonstypene. Som i tidligere tabeller angis det ved lavfrekvente verb åpning for preposisjonsfrase, som ikke er dokumentert i materialet selv, der jeg har funnet belegg for denne konstruksjonstypen andre steder (jf. avsnitt 4.4.1).

Det viser seg at egenskapen å kunne ta preposisjonsfraser er likt fordelt over hele frekvensspekteret. Jeg kommer derfor frem til at verbets frekvens ikke påvirker verbets syntaktiske egenskaper.

⁵⁴ Her spiller antageligvis semantikken (som impliserer en handels-/kommunikasjonspartner) inn, se avsnitt 5.2.

verb	treff S	treff D	treff P	prep.	obj.
geva	480	450	27 3	til fyri	IO
tryggja	70	70	0	-	-
senda	65	44	21	til	IO
kosta	57	55	2	fyri	IO
veita	55	48	7	til	IO
fáa	52	52	0	-	-
lata	43	39	4	til	IO
bjóða	37	37	0	-	-
gjalda	36	17	19 0	til fyri	IO DO
vinna	34	34	0	-	-
seta	30	27	1 2	fyri til	IO
gera	29	29	0	-	-
sigja	24	18	6	við	IO
útvega	22	19	3	til	IO
ætla	22	18	4	til	IO
handa	20	20	0	-	-
selja	20	5	15	til	IO
ynskja	19	19	0	-	-
vísa	18	15	3	til	IO
læra (AKK)	16	16	0	-	-
skylda	15	15	0	-	-
keypa	14	14	0	-	-
rinda	12	6	6	til	IO
bera	11	9	2	til	IO
lova	11	11	0	til	IO
sýna	11	11	0	-	-
ímynda	10	10	0	-	-
venda	10	10	0	-	-
biðja (AKK)	9 (10)	(1)	9	um	DO
áleggja	9	9	0	-	-
skriva	8	1	7	til	IO
unna	8	8	0	-	-
bjarga	6	6	0	-	-
leggja	6	6	0	-	-
loyva	6	6	0	-	-
læna	6	6	0	til	IO
nokta	6	6	0	-	-
svara	6	6	0	upp á	DO
taka	6	6	0	-	-
boða	5	2	3 0	frá fyri	DO IO
hugsa	5	5	0	-	-
skaffa	5	5	0	til	IO
fyrigykla	4	4	0	-	-
játta	4	3	1	til	IO
rætta	4	4	0	-	-
spara	4	2	2	fyri	DO

verb	treff S	treff D	treff P	prep.	obj.
kanna	3	3	0	-	-
skapa	3	2	1	fyri	IO
sýta	3	3	0	-	-
fyrigeva	2	2	0	-	-
misunna	2	2	0	-	-
spæla	2	2	0	-	-
valda	2	2	0	mót- vegis	IO
gníggja	1 (2)	1	(1)	(hjá)	IO
banna	1	1	0	til	IO
bøta	1	0	1	fyri	IO
faksa/faxa	1	1	0	til	IO
forklára	1	0	1	fyri	IO
fortelja	1	0	1	fyri	IO
reisa	1	0	1	fyri	IO
samsýna	1	0	1	fyri	DO
bróta	0	0	0	-	-
forða	0	0	0	í	DO
føra	0	0	0	-	-
gegna	0	0	0	-	-
goyma	0	0	0	-	-
hámunda	0	0	0	-	-
heita	0	0	0	-	-
kenna	0	0	0	-	-
kóka	0	0	0	-	-
kyssa (AKK)	0	0	0	-	-
leiva	0	0	0	-	-
løna	0	0	0	-	-
maila	0	0	0	til	IO
meina	0	0	0	-	-
servera	0	0	0	fyri	IO
smsa	0	0	0	til	IO
spytja (AKK)	0	0	0	-	-
svørja	0	0	0	-	-
tendra	0	0	0	fyri	IO
øvunda	0	0	0	-	-

Tabell 4.8 - PP og reflexivitet

Etter denne første oversikten over hvilke verb som opptrer i ditransitive konstruksjoner i færøysk og hvilke konstruksjoner de kan brukes i, skal jeg i det følgende granske faktorer som fremmer bruk av preposisjonsfraser framfor syntaktisk ditransitive konstruksjoner.

5 Hovedundersøkelsen

5.1 Hypotese

Forundersøkelsen har gitt følgende resultater:

- (1) Bare halvparten av verbene åpner for å kunne stå i konstruksjoner med preposisjonsfrase.
- (2) Blant de som ikke tar preposisjonsfrase, er det to faktorer ser ut til å fremme syntaktisk ditransitive konstruksjoner: Refleksivitet og verbets (manglende) evne til monotransitiv bruk.
- (3) Både refleksiviteten og monotransitiviteten ser ut til å stå i sammenheng med verbets semantiske egenskaper.
- (4) Blant verbene som tar preposisjonsfrase, er det store forskjeller når det gjelder den prosentuelle andelen av konstruksjoner med preposisjonsfrase.

Disse resultatene fører til to spørsmål:

- (1) Er det semantiske faktorer som avgjør om et verb kan ta preposisjonsfrase? Hvis ja, hvilke? Hva kan ellers påvirke verbets evne til å ta preposisjonsfraser?
- (2) Hvilke faktorer avgjør i hvilke tilfeller verbet tar preposisjonsfrase istedenfor objekt?

Det foreligger en semantisk analyse av færøyske ditransitive verb i Jóhanna Barðdal (2007) og Jóhanna Barðdal et al. (2011). Hvis det er semantiske faktorer som spiller inn, så burde det være mulig å etablere en sammenheng mellom mine resultater og Jóhanna Barðdals semantiske grupper (jf. avsnitt 2.5.3). Dette gransker jeg i en semantisk undersøkelse (jf. 5.2).

Ifølge Faarlund et al. (1997:725ff.) er det semantikken til patiensleddet som avgjør om norske ditransitive verb åpner for preposisjonsfrasekonstruksjoner. Om liknende momenter gjør seg gjeldene i færøysk, undersøker jeg i 5.2.4.

En tilfeldig observasjon under korpusarbeidet vil være grunnlaget for en annen undersøkelse som skal gi svar på spørsmål (1). Det viste seg at verbet *senda* 'sende', som i materialet har en veldig høy andel konstruksjoner med preposisjonsfrase, står nært et partikkelverb med formen *senda út* 'sende ut'. Dette partikkelverbet har liknende betydning som *senda*, og det har i tillegg oppsiktsvekkende mange treff i *Dimma-98*. I motsetning til *senda* 'sende' kan *senda út*

'sende ut' ikke ta indirekte objekt.⁵⁵ Partikkel verbet *senda út* 'sende ut' tar preposisjonsfrase for å uttrykke den benefaktive rollen, jf. (57) som er grammatisk, og (58) som er ugrammatisk.

(57) *Skúlin sendir út bræv til tey.*
 skolen.NOM sender ut brev.AKK til de.AKK
 'Skolen sender ut brev til dem.'

(<http://www.mmr.fo/default.asp?action=visdokument&FilID=569&window=popup>; 13.01.12)

(58) **Skúlin sendir teimum út bræv.*
 skolen.NOM sender de.DAT ut brev.AKK
 'Skolen sender ut brev til dem.'

(EE)

Hvis refleksivitet, det vil si hyppig bruk av ditransitiv konstruksjon med (refleksivt) indirekte objekt, støtter ditransitive konstruksjoner med indirekte objekt, så burde det være mulig at frekvent bruk av beslektede partikkelverb med preposisjonsfrase fremmer ditransitive konstruksjoner med preposisjonsfrase – slik som materialet for *senda (út)* 'sende (ut)' indikerer. I en annen undersøkelse (5.3) skal jeg vise hvilke av de ditransitive verbene som kan stå som partikkelverb med samme eller svært liknende betydning, og om det er en sammenheng med verbets forekomst i konstruksjoner med preposisjonsfrase.

For å finne ut hvilke faktorer som påvirker bruk av preposisjonsfrase ved et enkelt verb, må jeg i en tredje undersøkelse granske verbene som tar preposisjonsfrase (5.4). Her ser jeg for meg forskjellige mulige faktorer som ikke utelukker hverandre, og som henger sammen med setningen verbet står i: *setningstypen* (hovedsetning, leddsetning, spørresetning, infinitivfrase), *den syntaktiske strukturen* eller *tyngden til det benefaktive leddet og til patiensleddet* (med/uten attributt, enkeltleksem eller frase, med eller uten leddsetning) og *formen på predikatet* (diatase, tempus). Undersøkelsene av setningstypens og predikatformens påvirkning er begrunnet i observasjoner fra korpusarbeidet.

Det er et kjent fenomen i nordisk (jf. bl.a. Hawkins (1998:78) for dansk og Höskuldur Thráinsson et al. (2004:245) for færøysk) at enkelte ledds tyngde (særlig når det dreier seg om pronomener) kan påvirke deres posisjon i setningen. For norsk er også sammenhengen mellom det benefaktive leddet og patiensleddets tyngde, og deres rekkefølge (som går ut på preposisjonsfrasekonstruksjoner for tunge benefaktive ledd), dokumentert (Faarlund et al. 1997:728). Det er nærliggende å anta at liknende tendenser lar seg påvise for færøysk.

⁵⁵ Mens dette ikke står eksplisitt i Höskuldur Thráinsson et al. (2004) har denne observasjonen (for eksemplet (58)) blitt bekreftet av færøyske informanter. De fleste informantene avviste dette eksemplet (20 av 23).

5.2 Semantisk undersøkelse

Jóhanna Barðdal et al. (2011) sine semantiske kategorier har jeg allerede presentert i kapittel 2 (2.5.3). Forfatterne skiller mellom åtte såkalte ”higher level semantic categories” som beskrives som ”adjacent categories in semantic space” (Jóhanna Barðdal et al. 2011:2) og 17 verbklasser.

Tabell 5.1 viser fordelingen av verbene i denne undersøkelsen på disse klassene. Den første kolonnen representerer de åtte kategoriene, mens den andre kolonnen viser verbklassene. Den siste raden (markert med grått) inneholder verbene som er vanskelige å klassifisere etter Jóhanna Barðdal et al. (2011) sin inndeling.⁵⁶

I det følgende skal jeg granske om verbenes semantikk påvirker om verbet åpner for preposisjonsfrasekonstruksjoner. På bakgrunn av forundersøkelsens resultater, og undersøkelser av norske ditransitiver, antar jeg at en slik sammenheng finnes. Jeg kommer imidlertid til å vise at denne oftest heller er en tendens enn en regel, og at disse tendensene primært skyldes andre faktorer.

kategori	verber som betegner ...	verb
FAKTISK OVERFØRING	det å faktisk gi eller levere noe	<i>geva, gníggja, handa, lata, leiva, rætta, selja, servera, veita</i>
	utlån	<i>læna</i>
	betaling	<i>bóta, gjalda, lóna, rinda, samsýna</i>
	det å sende noe	<i>senda</i>
	det å bære noe	<i>bera, fœra</i>
	det å skaffe noe	<i>fáa, keypa, skaffa, vinna</i>
INTENSJON	fremtidig overføring	<i>bjóða, heita, játta, kanna, lova, tryggja, ætla, skylda</i>
SKAPELSE	overføring langs en bane	<i>bróta sær veg</i>
	skapelse	<i>gera, kóka, reisa, skapa, tendra, útvega, vinna, valda</i>
KOMMUNIKASJONSART	meldinger som blir formidlet	<i>biðja, boða, forklára, fortelja, fyrigykla e-m e-t, kenna, læra e-m e-t, siga, skriva, spyrja, svara, svørja, sýna, vísa, ynskja</i>
	meldinger og instrumentet de blir formidlet med	<i>faksa/faxa, maila, smsa</i>
MULIGGJØRELSE	det å gjøre noe mulig	<i>lova</i>
	utnyttelse	<i>gegna</i>
TILBAKEHOLD	hindring	<i>banna, forða, leggja e-m e-t í vegin fyri, meina, nokta, sýta, taka, spæla e-m e-t av hondum, spæla e-m eitt puss</i>
	tvangspålegging	<i>áleggja, seta e-m e-ð</i>

⁵⁶ Det er uklart om forfatterne mener at de 17 klassene er felles for alle vestnordiske språk (og at det muligens fins andre klasser ved siden av i enkelte vestnordiske språk), eller om de mener at det kun fins disse 17 klassene i de vestnordiske språkene, dvs. at alle ditransitive verb kan kategoriseres etter denne inndelingen. Vanskene med å plassere verb her tyder på at denne inndelingen ikke er uttømmende.

MENTALE PROSESSER	mental aktivitet	<i>fyrigeva, fyrigykla sær e-t, hámunða, hugsa, ímynda, læra sær e-t, misunna, seta sær e-ð, unna, ynskja, ðvunða</i>
BESITTELSE	(forlenget) besittelse/eiendom	<i>goyma, kanna, spara</i>
UKLAR KATEGORI	-	<i>bjarga, bróta (≠ veg), kosta, kyssa, leggja sær leiðina/ferðina, venda e-m bakið</i>

Tabell 5.1 - De semantiske kategoriene (etter Jóhanna Barðdal et al. 2011)

Jeg skal beskrive de enkelte kategoriene nærmere når jeg i det følgende tar for meg verbenes syntaktiske egenskaper og en mulig sammenheng med kategoriene ovenfor. Granskingen av denne sammenhengen kommer til å bli fulgt av en gransking av benefaktivens og patiensleddets semantikk. Disse bygger på henholdsvis artikkelen til Jóhanna Barðdal et al. (ibid.) og framstillingen i *NRG* (Faarlund et al. 1997:725–727) for norsk.

5.2.1 Kategoriene etter Jóhanna Barðdal et al. (2011)

I. Faktisk overføring⁵⁷

Verbene i denne kategorien og dens seks klasser uttrykker transfer, det vil si at det faktisk flyttes på en gjenstand. Forfatterne beskriver disse klassene som prototyper innenfor ditransitive konstruksjoner. For slike verb, som betegner en overføring, er det påvist en sammenheng mellom verbets semantikk og dets evne til å bytte ut det indirekte objektet med en preposisjonsfrase i semantisk ditransitive konstruksjoner i norsk (Faarlund et al. 1997:725).

Tabell 5.2 viser konstruksjonene som verbene i denne kategorien står i i materialet. Verb som ikke er dokumentert i materialet, står med strek (-). Jeg bruker den samme kolonneinndelingen som tidligere, med totalt antall treff i semantisk ditransitive konstruksjoner og treff for syntaktisk ditransitive konstruksjoner, preposisjonsfrasekonstruksjoner og refleksive ditransitive konstruksjoner. Mens de førstnevnte skal avdekke mulige sammenhenger mellom syntaktisk konstruksjonstype og semantiske egenskaper, skal sistnevnte (refleksiviteten) fungere som kontrollinstans i og med at refleksivitetens påvirkning allerede har blitt påvist.

⁵⁷ Alle beskrivelser av kategoriene er etter Jóhanna Barðdal et al. (2011:10–11).

kategori	verb	Treff S	Treff D	Treff P	Treff R	
FAKTISK OVERFØRING	det å faktisk gi eller levere noe	<i>geva</i>	480	450	30	10
		<i>gníggja</i>	1 (2)	1	(1)	0
		<i>handa</i>	20	20	0	0
		<i>lata</i>	43	39	4	0
		<i>leiva</i>	-	-	-	-
		<i>rætta</i>	4	4	0	0
		<i>selja</i>	20	5	15	0
		<i>servera</i>	-	-	-	-
		<i>veita</i>	55	48	7	0
	utlån	<i>læna</i>	6	6	0	0
	betaling	<i>bóta</i>	1	0	1	0
		<i>gjalda</i>	36	17	19	0
		<i>lona</i>	-	-	-	-
		<i>rinda</i>	12	6	6	0
		<i>samsýna</i>	1	0	1	0
	det å sende noe	<i>senda</i>	65	44	21	0
	det å bære noe	<i>bera</i>	11	9	2	0
		<i>føra</i>	-	-	-	-
	det å skaffe noe	<i>fáa</i>	52	52	0	51
		<i>keypa</i>	14	14	0	14
		<i>skaffa</i>	5	5	0	1
<i>vinna</i>		34	34	0	27	

Tabell 5.2 - Kategori FAKTISK OVERFØRING

Resultatene viser at klassen *det å skaffe noe* skiller seg fra de andre klassene i denne kategorien. Mens de første fem klassene ikke er dokumentert med refleksive ditransitive konstruksjoner (unntatt *geva*), inneholder denne sjette klassen verb med høy andel refleksive konstruksjoner. For den sjette klassen (*skaffe*-klassen) er det – med tanke på tidligere undersøkelsesresultater – derfor lite overraskende at *skaffe*-verbene ikke er dokumentert i ditransitive konstruksjoner med preposisjonsfrase. På den andre siden er de ikke-refleksive verbene i de første fem klassene ofte dokumentert med preposisjonsfraser. I og med at denne sammenhengen ble etablert tidligere, spørs det om det ikke er refleksiviteten som gir stabile ditransitive konstruksjoner med indirekte objekt, mens semantikken på sin side påvirker muligheten for å stå i refleksive ditransitive konstruksjoner.

II. Intensjon

I denne kategorien samler forfatterne verb som uttrykker intensjoner om transfer eller andre intensjoner. Tabell 5.3 viser konstruksjonene som verbene i denne kategorien står i i materialet.

kategori		verb	Treff S	Treff D	Treff P	Treff R
INTENSJON	fremtidig overføring	<i>bjóða</i>	37	37	0	0
		<i>heita</i>	-	-	-	-
		<i>játta</i>	4	3	1	0
		<i>kanna</i>	-	-	-	-
		<i>e-m e-t</i>	-	-	-	-
		<i>lova</i>	11	11	0	0
		<i>tryggja</i>	70	70	0	24
		<i>ætla</i>	22	18	4	1
		<i>skylda</i>	15	15	0	0

Tabell 5.3 - Kategori INTENSJON

Her er resultatene mer diffuse enn for kategorien FAKTISK OVERFØRING. Mens verbene flest står uten preposisjonsfraser, er *játta* 'bevilge' og *ætla* 'tiltenke' dokumentert med preposisjonsfrase. Mens verbene flest ikke er dokumentert i refleksive ditransitive konstruksjoner, gjelder dette ikke for *tryggja* 'garantere, sikre' og *ætla* 'tiltenke'.

III. Skapelse

Disse verbene betegner en skapelsesprosess. Forfatterne skiller mellom tre typer: Verb som betegner en faktisk skapelsesprosess (f. eks. *skapa* 'skape'), verb som betegner en modifikasjon (f. eks. *tendra* 'tenne') – disse to hører hjemme i klassen *skapelse* – og verb som uttrykker overføring langs en bane, der "the object is created incrementally during the process denoted by the verb" (Jóhanna Barðdal et al. 2011:10). Tabell 5.4 viser konstruksjonene som verbene i denne kategorien står i i materialet.

kategori		verb	Treff S	Treff D	Treff P	Treff R
SKAPELSE	overføring langs en bane	<i>bróta sær veg</i>	-	-	-	-
	skapelse	<i>gera</i>	29	29	0	27
		<i>kóka</i>	-	-	-	-
		<i>reisa</i>	1	0	1	0
		<i>skapa</i>	3	2	1	1
		<i>tendra</i>	-	-	-	-
		<i>útvega</i>	22	19	3	11
		<i>vinna</i>	34	34	0	27
		<i>valda</i> (?) ⁵⁸	2	2	0	1

Tabell 5.4 - Kategori SKAPELSE

⁵⁸ Noe usikker klassifisering.

Denne kategorien viser, i likhet med den forrige, heller ikke noen sammenheng mellom semantikk og syntaktisk konstruksjonstype.

IV. Kommunikasjonsart

Her skiller forfatterne mellom verb som uttrykker budskapet som blir kommunisert (*fortelja* 'fortelle', *læra* 'lære', *vísa* 'vise') og verb som uttrykker kommunikasjonsmediet (*skriva* 'skrive', *faksa* 'fakse'). Tabell 5.5 viser konstruksjonene som verbene i denne kategorien står i i materialet.

I likhet med kategorien FAKTISK OVERFØRING er det påvist en sammenheng mellom semantikk og syntaktiske egenskaper for tilsvarende norske verb (Faarlund et al. 1997:726).

kategori	verb	Treff S	Treff D	Treff P	Treff R	
KOMMUNIKASJONS- ART	<i>biðja</i>	9 (10)	0 (1)	9	0	
	<i>boða</i>	5	2	3	0	
	<i>forklára</i>	1	0	1	0	
	<i>fortelja</i>	1	0	1	0	
	<i>fyrigykla</i> <i>e-m e-t</i>	3	3	0	0)	
	<i>kenna</i>	-	-	-	-	
	<i>leggja</i> <i>e-m góð</i> <i>ráð</i>	1	1	0	0	
	<i>læra e-m</i> <i>e-t *)</i>	9	9	0	0	
	<i>sigja</i>	24	18	6	0	
	<i>skriva</i>	8	1	7	0	
	<i>spyrja</i>	-	-	-	-	
	<i>svara</i>	6	6	0	0	
	<i>svørja</i>	-	-	-	-	
	<i>sýna</i>	11	11	0	0	
	<i>vísa</i>	18	15	3	0	
	meldinger og instrumentet de blir formidlet med	<i>faksa/faxa</i>	1	1	0	0
		<i>maila</i>	-	-	-	-
<i>smsa</i>		-	-	-	-	

*) Som refleksivt verb hører verbet hjemme under MENTALE PROSESSER. Oppdelingen av *læra* i *læra e-m e-ð* og *læra sær e-ð* ligger begrunnet i den store semantiske forskjellen mellom å lære noe til en annen (eng. *teach*, tysk *lehren*) og å lære seg selv noe (eng. *learn*, tysk *lernen*). Det samme gjelder verbet *fyrigykla*.

Tabell 5.5 - Kategori INTENSJON

Det mest påfallende resultatet er fraværet av refleksive ditransitive konstruksjoner. På benefaktivens side er det derimot ikke noe tydelig bilde. Mens verb som *skriva* 'skrive' er dokumentert med et flertall av konstruksjoner med preposisjonsfrase, står andre verb i

materialet med fá (*vísa* 'vise', *siða* 'si') eller ingen (*sýna* 'vise', *læra* 'lære') preposisjonsfraser.

V. Muliggjòrelse

Denne kategorien, som inneholder både verb som uttrykker faktisk muliggjòrelse, og verb som uttrykker utnyttelse, er kun representert med to verb i materialet (*lova* 'love' og *gegna* 'være til nytte for'), altså ett verb for hver klasse. Med såpass lite materiale er det ikke mulig å vise til tendenser. En tabell over antall treff for disse to verbene blir likevel gitt i tabell 5.6, for å gi et helhetlig bilde.

kategori		verb	Treff S	Treff D	Treff P	Treff R
MULIGGJØRELSE	det å gjøre noe mulig	<i>lova</i>	11	11	0	0
	utnyttelse	<i>gegna</i>	-	-	-	-

Tabell 5.6 - Kategori MULIGGJØRELSE

VI. Tilbakehold

I denne kategorien finner vi forhindret overføring, men også andre typer hindringer. Tabell 5.7 viser konstruksjonene som verbene i denne kategorien står i i materialet.

kategori		verb	Treff S	Treff D	Treff P	Treff R
TILBAKEHOLD	hindring	<i>banna</i>	1	1	0	0
		<i>forða</i>	-	-	-	-
		<i>leggja</i> <i>e-m e-t í</i> <i>vegin fyri</i>	1	1	0	0
		<i>meina</i>	-	-	-	-
		<i>nokta</i>	6	6	0	0
		<i>sýta</i>	3	3	0	0
		<i>taka</i>	6	6	0	0
		<i>spæla e-m</i> <i>e-t av</i> <i>hondum</i>	1	1	0	0
		<i>spæla e-m</i> <i>eitt puss</i>	1	1	0	0
		tvangspålegging	<i>áleggja</i>	9	9	0
	<i>seta e-m</i> <i>e-ð *)</i>		17	14	3	0

*) *seta e-m stevnu/eitt ultimatum/bann/krøv*

Tabell 5.7 - Kategori TILBAKEHOLD

Fraværet av både refleksive ditransitive konstruksjoner og konstruksjoner med preposisjonsfrase (unntatt *seta e-m e-ð* 'sette noen noe') er påfallende. Det må imidlertid påpekes at alle verb i denne kategorien er lavfrekvente – noe som kan påvirke resultatet.

VII. Mentale prosesser

Ifølge Jóhanna Barðdal et al. (2011:11) er det to typer verb i denne kategorien: Verb som betegner metaforisk overføring av "mental attitudes" (f. eks. *fyrigeva* 'tilgi'), og verb som betegner mentale prosesser (f. eks. *hugsa* 'tenke'). Verbene flest i denne kategorien kan ifølge forundersøkelsen resultater (jf. avsnitt 4.4.2) ikke stå i monotransitive konstruksjoner. Tabell 5.8 viser at disse verbene heller ikke er dokumentert i preposisjonsfrasekonstruksjoner. Det spørs om semantikken fremkaller begge av disse konstruksjonsbegrensningene eller hvorvidt den ene påvirker den andre.

kategori		verb	Treff S	Treff D	Treff P	Treff R
MENTALE PROSESSER	mental aktivitet	<i>fyrigeva</i>	4	4	0	1
		<i>fyrigykla sær e-t</i>	1	1	0	1
		<i>hámunda</i>	-	-	-	-
		<i>hugsa</i>	5	5	0	5
		<i>ímynda</i>	10	10	0	10
		<i>læra sær e-t</i>	7	7	0	7
		<i>misunna</i>	2	2	0	0
		<i>seta sær e-ð</i> *)	13	13	0	13
		<i>unna</i>	8	8	0	0
		<i>ynskja</i> **)	19	19	0	5
		<i>øvunda</i>	-	-	-	-

*) *seta sær mál / vónir / ein spurning*

**) *Ynskja* 'ønske' kan også oppfattes som KOMMUNIKASJON i noen tilfeller, når det blir uttrykt gjennom en språklig handling (f. eks. *Eg ynskti honum til lukku.*). Fordi dette likevel er en underliggende mental prosess som bare får en språklig realisering, har jeg valgt å kategorisere *ynskja* 'ønske' kun som MENTAL PROSESS. Dette er i tråd med Jóhanna Barðdal et al. (2011) sin kategorisering.

Tabell 5.8 - Kategori MENTALE PROSESSER

Det må tilføyes at noen verb har "tvillinger" som tilhører andre semantiske kategorier og som er dokumentert med preposisjonsfrase der (*fyrigykla* 'forestille, forespeile, simulere', *læra* 'lære', *seta* 'sette'), men der er det en annen aktør involvert på en måte som oppretter en form for overføring (av kunnskap, begrensninger, budskap).

Deler man inn verbene etter mentale prosesser som trenger en aktør som er forskjellig fra agens (*misunna, hámunða, òvunða* 'misunne'), mentale prosesser som åpner for en aktør som er forskjellig fra agens (*fyrigeva* 'tilgi', *unna* 'unne', *ynskja* 'ønske'), og mentale prosesser som utelukker en aktør som er forskjellig fra agens (*fyrigykla* 'forestille, forespeile, simulere', *hugsa* 'tenke', *læra* 'lære', *seta* 'sette', *ímynda* 'innbilde'), så viser seg i at den første gruppa samsvarer verbene uten refleksive treff, mens de to andre gruppene er dokumentert med delvis refleksive treff (*fyrigeva* 'tilgi', *ynskja* 'ønske') eller kun refleksive treff (*hugsa*-gruppen). For denne siste gruppen er konstruksjoner med preposisjonsfrase derfor utelukket. For de to andre, og særlig for *misunna*-gruppen, kan semantikken eller monotransitivitetsbegrensingen være avgjørende for den syntaktiske opptreden.

VIII. Besittelse

Verbene i denne kategorien uttrykker (forlenget) besittelse eller eiendom. De er imidlertid for få og for lavfrekvente til å kunne konkludere noe fra statistikken i 5.9.

kategori		verb	Treff S	Treff D	Treff P	Treff R
BESITTELSE	(forlenget) besittelse/eiendom	<i>goyma</i>	-	-	-	-
		<i>kanna sær</i> <i>e-ð</i>	3	3	0	3
		<i>spara</i>	4	2	2	1

Tabell 5.9 - Kategori BESITTELSE

For å gi et fullstendig bilde blir verbene som ikke lar seg klassifisere i de åtte kategoriene ovenfor gjengitt i tabell 5.10. Disse verbene viser en klar sammenheng mellom refleksivitet og (ikke dokumenterte) preposisjonsfraser.

kategori		verb	Treff S	Treff D	Treff P	Treff R
UKLAR KATEGORI	-	<i>bjarga</i>	6	6	0	4
		<i>bróta</i> (≠ veg)	-	-	-	-
		<i>kosta</i>	57	55	2	0
		<i>kyssa</i>	-	-	-	-
		<i>leggja</i> <i>sær</i> <i>leiðina/</i> <i>ferðina</i>	4	4	0	4
		<i>venda e-m</i> <i>bakið</i>	10	10	0	0

Tabell 5.10 - Ikke kategoriserte verb

5.2.2 Verbets semantikk (konklusjon)

Jeg har i undersøkelsen vist at det ikke fins noen generell sammenheng mellom verbets semantikk og dets syntaktiske egenskaper når det gjelder ditransitive konstruksjoner. Jeg viste imidlertid tendenser og sammenhenger for enkelte semantiske kategorier. Resultatene blir samlet i tabell 5.11. For oversiktlighetens del bruker jeg forkortelsen *IO* 'overveiende andel konstruksjoner med indirekte objekt'. Motparten til *IO* ville vært *PP* 'overveiende andel konstruksjoner med preposisjonsfrase' – men dette resultatet fins ikke. Derfor viser en annen kolonne hvor mange verb som åpner for preposisjonsfraser (*PP mulig*).

Kategori		Ditransitiv konstruksjonstype	PP mulig	Refleksivitet	Kommentar
I	FAKTISK OVERFØRING	IO	oftest	høy	Refleksiviteten fører muligens med seg valg av konstruksjonstype. Uklart om semantikken spiller inn.
II	INTENSJON	IO	sjeldent	lav	Ikke noe entydig bilde, men tendenser.
III	SKAPELSE	Ikke noe resultat.			Semantikken påvirker ikke valg av konstruksjonstype.
IV	KOMMUNIKASJONSART	Ikke noe resultat.	oftest	ingen	Semantikken påvirker ikke valg av konstruksjonstype.
V	MULIGGJØRELSE	[For lavfrekvent for å kunne gi et resultat.]			
VI	TILBAKEHOLD	IO	ytterst sjeldent	ingen	Entydig tendens til indirekte objekt.
VII	MENTALE PROSESSER	IO	ytterst sjeldent	høy	Entydig tendens til indirekte objekt.
VIII	BESITTELSE	[For lavfrekvent for å kunne gi et resultat.]			

Tabell 5.11 - Semantiske kategorier og syntaktiske egenskaper

Dermed viser to semantiske kategorier – TILBAKEHOLD og MENTALE PROSESSER – en klar sammenheng med valg av syntaktisk konstruksjonstype, nemlig konstruksjoner med indirekte objekt. Blant de andre kategoriene åpner to av dem (FAKTISK OVERFØRING og KOMMUNIKASJONSART) ofte for konstruksjoner med preposisjonsfrase, men de enkelte verbene står likevel oftest med indirekte objekt. For verbene ellers synes den ditransitive konstruksjonstypen å være idiosynkratisk for denne undersøkelsen.

5.2.3 Semantikken til det benefaktive leddet

Ifølge Jóhanna Barðdal et al. (2011:5) viser forskjellige undersøkelser tegn til at semantikken til det benefaktive leddet er med på å avgjøre den syntaktiske konstruksjonstypen som det står i, slik at de to konstruksjonstypene ikke er utskiftbare. Materialet viser at dette ikke er tilfelle i færøysk. Eksempelparene i (59), (60) og (61) skal her være representative. Partene i parene har felles benefaktiv (og nesten identisk patiens), men forskjellig konstruksjonstype.

Eksemplene viser at samme benefaktiv kan stå i forskjellige konstruksjonstyper. Det fins altså ikke noen regelmessig påvirkning fra semantikkens side i dette tilfellet.

- (59) a. *Knappliga er bankin sinnaður at veita føroyingum*
 plutselig er banken.NOM interessert i å gi færinger.DAT
eitt endurgjald fyri missin ...
 [en erstatning].AKK for tapet.AKK
 'Plutselig er banken interessert i å gi færingerne en erstatning for tapet ...'
- b. *... at danska stjórnin er sinnað at veita føroyingum*
 at [den danske regjeringen].NOM er interessert i å gi færinger.DAT
eitt endurgjald, sum ...
 [en erstatning, som ...].AKK
 '?... at den danske regjeringen er interessert i å gi færingerne en erstatning som ...'
- c. *... at bæði bankin og stjórnin er sinnað at*
 at både banken.NOM og regjeringen.NOM er interessert i å
veita eitt hóskandi endurgjald til føroyingar ...
 gi [en passende erstatning].AKK til [færinger].AKK
 '?... at både banken og regjeringen er interessert i å gi en passende erstatning til færingerne ...'
- (60) a. *Hóast vit nú veita fiskimonnum skattalætta fyri 42 milliónir krónur ...*
 skjønt vi.NOM nå gir fisker.DAT.PL [skattelettelse på 42 millioner kroner].AKK
 'Til tross for at vi nå gir fiskerne en skattelettelse på 42 millioner kroner ...'
- b. *... um tað [er] rimiliga ella ikki rimiliga*
 om det.NOM [er] rimelig eller ikke rimelig
at veita ein serligan skattalætta til fiskimenn.
 å gi [en spesiell skattelettelse].AKK til fisker.AKK.PL
 '?... om det er rimelig eller ikke rimelig å gi en spesiell skattelettelse til fiskerne.'

- (61) a. ... *ein rokning* ..., *sum ákærði* *skal gjalda Oslo Sporveier* ...
 [en regning].AKK som.AKK den tiltalte.NOM skal betale [Oslo Sporveier].DAT
 '... en regning som den tiltalte skal betale til Oslo Sporveier ...'
- b. *Nú er hann dømdu* *at gjalda 11.700 norskar krónur*
 nå er han.NOM dømt til å betale [11.700 norske kroner].AKK
i endurgjaldi til Osla Sporveier [sic!].
 i kompensasjon.DAT til [Oslo Sporveier].AKK.
 'Nå er han dømt til å betale Oslo Sporveier 11.700 kroner som kompensasjon.'

Dette avsnittet var først og fremst en ekskurs. For å undersøke om det fins påvirkningstendenser på dette området, må en mer omfattende analyse av materialet til.⁵⁹

5.2.4 Semantikken til patiensleddet

Ifølge *NRG* (Faarlund et al. 1997:725–727) er det patiensleddets semantikk som avgjør om verbet kan veksle mellom preposisjonsfrase og indirekte objekt i norsk.⁶⁰ En undersøkelse av patiensleddets semantikk i færøysk er ikke veldig forskjellig fra undersøkelsen av verbenes semantikk, men den er likevel berettiget i og med at norsk og færøysk er såpass nært beslektet at det er grunn til å tro at en slik regel som fins i norsk, også kan finnes i færøysk.

Kategoriseringen av patiensleddet skjer på bakgrunn av verbenes semantikk, og gjelder kun verb som uttrykker en form for overføring. Faarlund et al. (1997) deler inn verbene i fire grupper etter patiensleddets semantikk. Tabell 5.12 viser denne inndelingen for norskens del.

patiensleddet er ...	eksempel
gjenstand o.l.	bringe, tilby, gi, leie, låne osv.
pengesum	betale, bevilge
meningsinnhold	betro, fortelle, love, meddele, si
sanseinntrykk	syne, vise

Tabell 5.12 - Patiensledd i norsk etter Faarlund et al. (1997:725–726)

⁵⁹ En slik regel fins for eksempel i gammelsvensk, der såkalte ekte benefaktiver ("beneficiaries") ikke kan stå i preposisjonsfrasekonstruksjoner, mens såkalte resipienter ("recipients") kan dette (Skrzypek 2005:38-39). Distinksjonen mellom ekte benefaktiver og resipienter går her tilbake til Blake (1994:70, sitert etter Skrzypek 2005:38-39) der førstnevnte defineres som "animate entity on whose behalf an activity is carried out", mens resipienter defineres som "sentient destination" (ibid.).

⁶⁰ Mens Faarlund et al. (1997) oppfatter alle benefaktiver som indirekte objekt, kaller jeg kun syntaktiske indirekte objekter for dette (jf. avsnitt 2.5.4). Disse kaller Faarlund et al. for *nominal*.

Inndelingen er ikke kategorisk. Forfatterne fører opp en del verb som uttrykker overføring av meningsinnhold som del av den gruppa som bare står med indirekte objekt (Faarlund et al. 1997:729), for eksempel *svare*. I tabell 5.13, som overfører de førnevnte kategoriene til færøysk, er det ikke tatt hensyn til dette med den hensikt å oppnå en tydelig inndeling etter patiensleddets semantikk (i motsetning til å inndele etter resultatet som man ønsker å oppnå). I tabell 5.13 er tabellen derfor blitt utvidet med de syntaktiske funnene for disse verbene.

Det blir tydelig at det ikke er noen klar semantisk regel som avgjør verbets syntaktiske egenskaper. Hvis færøysk forholdt seg som norsk, altså hvis patiensleddets semantikk var avgjørende for verbets syntaktiske muligheter, så burde alle verb i 5.13 kunne stå med preposisjonsfrase – med mulige unntak for kategorien meningsinnhold. Verbene som er markert med grått i tabellen bekrefter ikke denne hypotesen, i og med at de ikke er dokumentert med preposisjonsfrase i materialet.

patiensleddet er ...	verb	treff D	treff P
gjenstand o.l.	<i>bera</i>	9	2
	<i>biðja</i>	0	9
	<i>bjóða</i>	37	0
	<i>føra</i>	0	0
	<i>geva</i>	450	30
	<i>handa</i>	20	0
	<i>játta</i>	3	1
	<i>kanna</i>	3	0
	<i>keypa</i>	14	0
	<i>lata</i>	39	4
	<i>leiva</i>	0	0
	<i>læna</i>	6	0
	<i>rætta</i>	4	0
	<i>selja</i>	5	15
	<i>senda</i>	44	21
	<i>servera</i>	0	0
	<i>skaffa</i>	5	0
	<i>skylða</i>	15	0
	<i>útvega</i>	19	3
	<i>veita</i>	48	7
<i>ætla</i>	18	4	
pengesum	<i>bøta</i>	0	1
	<i>gjalda</i>	17	19
	<i>rinda</i>	6	6
meningsinnhold	<i>boða</i>	2	3
	<i>forklára</i>	0	1
	<i>fortelja</i>	0	1
	<i>heita</i>	0	0
	<i>kenna</i>	0	0
	<i>lova</i>	11	0
<i>læra e-m e-ð</i>	9	0	

patiensleddet er ...	verb	treff D	treff P
	<i>sigja</i>	18	6
	<i>spyrja (AKK)</i>	0	0
	<i>svara</i>	6	0
sanseintrykk	<i>sýna</i>	11	0
	<i>vísa</i>	15	3

Tabell 5.13 - Patiensledd i færøysk

Blant disse avvikende verbene er det – som i norsk – *svara*. Men til denne gruppen hører også frekvente verb som uttrykker overføring av en gjenstand (for eksempel *handa*) som ikke er dokumentert med preposisjonsfrase. Likevel viser denne tabellen en tendens til mulig bruk av preposisjonsfrase for disse verbene.⁶¹

Tabell 5.14 viser verbene som åpner for preposisjonsfraser, men ikke betegner en overføring av typen som er beskrevet ovenfor, og som derfor ikke virker å være dekket av hypotesen. Verbene i 5.14 har – semantisk sett – veldig forskjellige patiensledd, for eksempel pengesum som blir fratatt (*kosta* 'koste'), gjenstander som blir skapt (*reisa* 'reise', *skapa* 'skape').

Ved nøyere analyse av verbene i 5.14 viser det seg likevel at det er en overføringskomponent i semantikken deres. *Kosta* 'koste' overfører penger fra subjektet til en aktør som ikke blir nevnt, mens *samsýna* 'kompensere' fører en pengesum eller verdisaker tilbake til en tidligere eier. *Skriva* 'skrive' skaper et dokument som er intendert til å overføre meningsinnhold. Denne overføringsintensjonen fins også hos *reisa* 'reise' og *skapa* 'skape'. *Spara* er kanskje mer tvilsomt, men kan forstås som overføring av en pengesum fra eierens nåværende selv til eierens fremtidige selv. For *seta* 'sette' i betydningen *seta sær eitt mál* 'sette seg et mål' kan man anta en mental pliktpåleggelse som subjektet påfører seg selv.

verb	treff D ⁶²	treff P ⁶³
<i>skriva</i>	1	7
<i>seta</i>	27	3
<i>kosta</i>	55	2
<i>spara</i>	2	2
<i>reisa</i>	0	1
<i>samsýna</i>	0	1
<i>skapa</i>	2	1

Tabell 5.14 - Øvrige verb med preposisjonsfrasekonstruksjoner

⁶¹ Jf. resultatene for undersøkelsen av verbsemantikken.

⁶² Antall treff i materialet (syntaktisk ditransitive konstruksjoner).

⁶³ Antall treff i materialet (semantisk ditransitive konstruksjoner med preposisjonsfrase).

For verbene ellers, som oftest har en semantikk som ikke har med overføring i det hele tatt å gjøre, er det ikke registrert noen preposisjonsfrasekonstruksjoner.

Regelen fra norske ditransitiver er altså ikke en regel som går begge veier i færøysk. Verb som betegner en overføring av en hvilken som helst art er ikke nødvendigvis åpne for preposisjonsfrasekonstruksjoner; imidlertid er det kun medlemmer av denne gruppen som faktisk er dokumentert med preposisjonsfrasekonstruksjoner.

5.3 Leksikalsk undersøkelse

Denne undersøkelsen bygger på observasjonen av at elementet *senda* 'sende' oftest uttrykker benefaktiver med preposisjonsfraser – både som ditransitivt verb *senda e-m e-ð / senda e-ð til e-n* 'sende noen noe / sende noe til noen' og som partikkelverb *senda (e-ð) út (til e-n)* 'sende (noe) ut (til noen)'. Undersøkelsens hypotese er at eksistensen av *senda út* 'sende ut', et verb som ikke kan ta indirekte objekt, påvirker det ditransitive *senda* 'sende' i at det hindrer bruk av indirekte objekt og fremmer preposisjonsfrasekonstruksjoner. Formålet med undersøkelsen er å finne ut om slike *syntaktisk-semantiske naboer* som *senda út* 'sende ut' faktisk påvirker ditransitive verbs evne til å ta preposisjonsfrasekonstruksjoner, altså om det fins syntaktiske naboeffekter som gjør seg gjeldende her.

Naboeffekter, det vil si leksikalske og fonetiske naboeffekter, er kjente fenomener fra afasiologien og språkproduksjonsforskningen. Disse naboeffektene går ut på at naboene til et ord i leksikonet aktiviseres samtidig som ordet selv i språkproduksjonen. Fonetiske naboer til et ord oppfattes som ord som likner fonologisk på dette ordet. Ifølge Vitevitch et al. (1999:306–307) blir enkeltord identifisert på bakgrunn av sitt fonologiske naboskap, som blir aktivisert samtidig. Dette er den fonologiske prosessen i språkproduksjonen. Denne fonologiske prosessen innledes av en semantisk prosess som aktiviserer semantiske naboer (Goldrick og Rapp 2002:1; 25).⁶⁴ Forskerne nevner eksemplene *cat* og *dog/rat*. Videre tyder forskningen på at også morfologisk informasjon blir aktivisert samtidig (Harley og Bown 1998:152).

Funnene for *senda* 'sende' (i sitt forhold til *senda út* 'sende ut') indikerer at liknende fenomener kan være aktive i syntaksen: *senda* 'sende' er blant verbene med høyest andel preposisjonsfrasekonstruksjoner, som likner på konstruksjoner med *senda út* 'sende ut' som er påfallende hyppige i *Dimma-98*. Konstruksjoner med partikkelverbet *senda út* 'sende ut' ville da som syntaktisk-semantisk nabo til konstruksjoner med *senda* 'sende' blitt aktivisert samtidig.

For å finne ut om partikkelverb som syntaktisk-semantiske naboer faktisk påvirker de syntaktiske egenskapene til et ditransitivt verb, skal jeg i det følgende undersøke om forekomsten av slike naboer står i sammenheng med verbets antall treff på ditransitive konstruksjoner med preposisjonsfrase i materialet. Hvis hypotesen er korrekt, burde verb som har slike syntaktisk-semantiske naboer, stå betydelig oftere med preposisjonsfraser enn de som ikke har beslektede partikkelverb.

⁶⁴ Goldrick og Rapp går ut ifra at de semantiske naboene ikke lenger er aktive når den faktiske fonologiske prosessen setter inn.

For å kunne granske dette kommer jeg til å støtte meg på partikkelverbene som *FOB* fører opp under samme stikkord. Jeg kommer kun til å ta med semantisk nærstående verb som *senda út* 'sende ut' i forhold til *senda* 'sende'. Jeg utelukker formalt nære verb med svært forskjellig betydning som *gera av* 'avgjøre, bestemme' i forhold til *gera (e-m e-ð)* 'lage (noe til en)'. Denne fremgangsmåten byr på to problemer. For det første inneholder *FOB* ikke opplysninger om ordenes frekvens. I og med at det ikke fins færøyske frekvensordbøker, er slike opplysninger heller ikke å få innenfor denne undersøkelsens ramme, og det vil kreve en omfattende tilleggsundersøkelse. Imidlertid er det nærliggende å anta at en slik naboeffekt som denne som skal undersøkes her, behøver en viss frekvens på partikkelverbets side.

For det andre står det språkpuristiske formål bak utarbeidingen av *FOB* slik som for de fleste færøyske ordbøkene (Jacobsen 2004:95). Dette fører med seg at ord som er frekvente i vanlig færøysk språk ikke nødvendigvis står listet i *FOB* – som for eksempel selve *senda út* 'sende ut' – hvis de blir sett på som danismer. På grunn av disse restriksjonene gir uentydige resultater i denne undersøkelsen kun forslag til videre forskning (og kan ikke bli sett på som resultat i seg selv).

Tabell 5.15 viser verbene med antall beslektede partikkelverb i leksikonet. Verb uten treff i materialet er utelatt. Jeg bruker de samme kolonnene som tidligere i oppgaven (*treff S osv.*). Verbene er sortert etter antall treff med preposisjonsfrase i materialet.

verb	betydning	slektninger	treff S	treff D	treff P	treff R
<i>geva</i>	gi	3 (<i>geva aftur, geva burtur, geva eftir</i>)	480	450	30	10
<i>senda</i>	sende	1 (<i>senda út</i>)	65	44	21	0
<i>gjalda</i>	betale	1 (<i>gjalda aftur</i>)	36	17	19	0
<i>selja</i>	selge	-	20	5	15	0
<i>biðja</i> (AKK)	be om	3 (<i>biðja til, biðja um, biðja yvir</i>)	9	0	9	0
<i>veita</i>	tildele, forsørge	-	55	48	7	0
<i>skriva</i>	skrive	3 (<i>skriva av, skriva niður, skriva upp</i>)	8	1	7	0
<i>sigja</i>	si	2 (<i>sigja av, sigja fra</i>)	24	18	6	0
<i>rinda</i>	betale	1 (<i>rinda aftur</i>)	12	6	6	0
<i>lata</i>	gi	2 (<i>lata burturav, lata í</i>)	43	39	4	0
<i>ætla</i>	tiltenke	-	22	18	4	1
<i>útvega</i>	skaffe	-	22	19	3	11
<i>vísa</i>	vise	1 (<i>vísa fram</i>)	18	15	3	0
<i>boða</i>	sende bud,	-	5	2	3	0

verb	betydning	slektninger	treff S	treff D	treff P	treff R
	opplyse					
<i>seta</i>	sette	1 (<i>seta aftur</i>)	30	27	3	13
<i>kosta</i>	koste	-	57	55	2	0
<i>bera</i>	bære, bringe	4 (<i>bera fram, bera inn, bera upp, bera út</i>)	11	9	2	0
<i>spara</i>	spare	-	4	2	2	1
<i>játta</i>	bevilge	-	4	3	1	0
<i>skapa</i>	skape	1 (<i>skapa um</i>)	3	2	1	1
<i>bóta</i>	betale	2 (<i>bóta aftur, bóta fyri</i>)	1	0	1	0
<i>forklára</i>	forklare	-	1	0	1	0
<i>fortelja</i>	fortelle	-	1	0	1	0
<i>reisa</i>	bygge, reise	1 (<i>reisa upp</i>)	1	0	1	0
<i>samsýna</i>	kompensere	-	1	0	1	0
<i>gníggja</i>	gni	-	1	1	1	0
<i>tryggja</i>	garantere, sikre	-	70	70	0	24
<i>fáa</i>	få	1 (<i>fáa aftur</i>)	52	52	0	51
<i>bjóða</i>	tilby	2 (<i>bjóða fram, bjóða út (+ DAT)</i>)	37	37	0	0
<i>vinna</i>	vinne	1 (<i>vinna upp</i>)	34	34	0	27
<i>gera</i>	gjøre	3 (<i>gera aftur, gera aftir, gera til</i>)	29	29	0	27
<i>handa</i>	rekke, gi	-	20	20	0	0
<i>ynskja</i>	ønske	-	19	19	0	5
<i>læra (AKK)</i>	lære	-	16	16	0	7
<i>skylda</i>	skylde	-	15	15	0	0
<i>keypa</i>	kjøpe	5 (<i>keypa aftur, keypa frá, keypa fyri, keypa inn, keypa upp</i>)	14	14	0	14
<i>lova</i>	love	1 (<i>lova burtur</i>)	11	11	0	0
<i>sýna</i>	vise	1 (<i>sýna fram</i>)	11	11	0	0
<i>ímynda</i>	innbilde	-	10	10	0	10
<i>venda</i>	vende	2 (<i>venda aftur, venda um</i>)	10	10	0	0
<i>áleggja</i>	forplikte, pålegge	-	9	9	0	0
<i>unna</i>	unne	-	8	8	0	0
<i>bjarga</i>	redde fra, bevare	-	6	6	0	4
<i>leggja</i>	legge	2 (<i>leggja eftir, leggja fram</i>)	6	6	0	4
<i>loyva</i>	gi lov til	-	6	6	0	4
<i>læna</i>	låne	1 (<i>læna út</i>)	6	6	0	0
<i>nokta</i>	nekte	-	6	6	0	0
<i>svara</i>	svare	1 (<i>svara aftur</i>)	6	6	0	0
<i>taka</i>	ta	5 (<i>taka burtur, taka fram, taka frá, taka niður,</i>	6	6	0	0

verb	betydning	slektninger	treff S	treff D	treff P	treff R
		<i>taka úr</i>				
<i>hugsa</i>	tenke	1 (<i>hugsa um</i>)	5	5	0	5
<i>skaffa</i>	skaffe	-	5	5	0	1
<i>fyrigykla</i>	forestille, forespeile, simulere	-	4	4	0	1
<i>rætta</i>	rekke	-	4	4	0	0
<i>kanna</i>	tilskrive, tilegne	-	3	3	0	3
<i>sýta</i>	nekte	1 (<i>sýta fyri</i>)	3	3	0	0
<i>fyrigeva</i>	tilgi	-	2	2	0	0
<i>misunna</i>	misunne	-	2	2	0	0
<i>spæla</i>	spille	-	2	2	0	0
<i>valda</i>	forårsake	-	2	2	0	1
<i>banna</i>	banne	-	1	1	0	0
<i>faksa/faxa</i>	fakse	-	1	1	0	0

Tabell 5.15 - Beslektede partikkelverb som syntaktisk-semantiske naboer

Syntaktisk-semantiske naboer (partikkelverb) finnes ifølge tabell 5.15 fordelt over hele spekteret av preposisjonsfrasehyppigheten. De er likevel hyppigere blant verbene med preposisjonsfrasekonstruksjoner. Av de 25 verbene med ett eller flere treff med preposisjonsfrase, har 14 nært beslektede naboer med partikkel, det vil si 56 %. Blant verbene uten preposisjonsfrase er dette kun 36 % (13 av 36).

Tar man faktoren refleksivitet, som viste seg å fremme syntaktisk ditransitive konstruksjoner, med i betraktningen, forandrer ikke forholdene seg. Hvis verbene med mer enn ett treff på refleksiv ditransitivitet tilsesettes, gjenstår det 23 verb i hver av gruppene uten preposisjonsfraser og med preposisjonsfraser. Av disse har tolv verb med preposisjonsfrasekonstruksjoner partikkelslektninger (52 %), mens det er åtte verb uten preposisjonsfrasekonstruksjoner som har nært beslektede partikkelverb (35 %).

Disse forskjellene er likevel ikke statistisk signifikante. Mens en påvirkning av syntaktisk-semantiske naboer ikke er utelukket, gir denne undersøkelsen heller ikke støtte til dens eksistens. Dette kan være begrunnet i datagrunnlaget (se ovenfor), og åpner for videre forskning.

5.4 Morfologisk-syntaktisk undersøkelse

For å kunne fastslå mulige faktorer som hos enkelte verb påvirker erstatning av et objekt med en preposisjonsfrase, skal jeg i det følgende undersøke setningene som verbene står i. For å få sikret best mulige resultater skal jeg begrense meg til verb som a) er dokumentert i semantisk ditransitive konstruksjoner minst ti ganger, b) åpner for konstruksjoner med preposisjonsfrase og c) er dokumentert i overveiende grad som ikke-refleksive (jf. avsnitt 2.4 for diskusjon).

Etter å ha tilsidesatt de herved uegnede verbene, gjenstår det 14 verb i hovedundersøkelsen. Tabell 5.16 viser disse.⁶⁵

verb	betydning	treff S	treff D	treff P	treff R	prep.	obj.
<i>bera</i>	bære, bringe	11	9	2	0	<i>til</i>	IO
<i>geva</i>	gi	480	450	27 3	10	<i>til</i> <i>fyri</i>	IO
<i>gjalda</i>	betale	36	17	19 0	0	<i>til</i> <i>fyri</i>	IO DO
<i>kosta</i>	koste	57	55	2	0	<i>fyri</i>	IO
<i>lata</i>	gi	43	39	4	0	<i>til</i>	IO
<i>rinda</i>	betale	12	6	6	0	<i>til</i>	IO
<i>selja</i>	selge	20	5	15	0	<i>til</i>	IO
<i>senda</i>	sende	65	44	21	0	<i>til</i>	IO
<i>seta</i>	sette	30	27	1 2	13	<i>fyri</i> <i>til</i>	IO
<i>sigja</i>	si	24	18	6	0	<i>við</i>	IO
<i>útvega</i>	skaffe	22	19	3	11	<i>til</i>	IO
<i>veita</i>	tildle, forsørge	55	48	7	0	<i>til</i>	IO
<i>vísa</i>	vise	18	15	3	0	<i>til</i>	IO
<i>ætla</i>	tiltenke	22	18	4	1	<i>til</i>	IO

Tabell 5.16 - Verb i den syntaktiske undersøkelsen

5.4.1 Verbenes morfologiske form

I denne morfologisk-syntaktiske undersøkelsen skal jeg i første omgang ta for meg den morfologiske formen til verbene i ditransitive konstruksjoner i materialet. Før vi kommer til undersøkelsen, må de færøyske verbformene presenteres.

Det færøyske verbet kan stå i finitte og infinitte former. De infinitte verbformene er presens partisipp og perfektum partisipp på den ene siden og infinitiven på den andre siden. De finitte

⁶⁵ Se 4.3 for en forklaring av kolonneinndelingen.

formene bøyes etter person, tall og tid for de syntetiske formene.⁶⁶ Det fins analytiske verbformer i tillegg til de syntetiske, som blir dannet av hjelpeverb og en infinitt form. I tillegg kommer imperativen i entall og flertall, og i noen tilfeller andre modale former (Höskuldur Thráinsson et al. 2004:66) som skal utelates her. For å skille de tempusbøyde verbformene fra imperativen kommer jeg til å kalle dem for indikativ her, selv om denne betegnelsen kan oppfattes som upresis fordi færøysk ikke har noen gjennomgående konjunktivformer (Höskuldur Thráinsson et al. (2004:66) kaller disse formene for ”default finite forms”, normale finittformer). Verbformene i færøysk kan illustreres ved hjelp av verbet *ætla* ’tiltenke’ i (62).

(62)	infinite former	infinitiv	<i>ætla</i>	
		pres. part.	<i>ætlandi</i>	
		pret. part.	<i>ætlaður</i>	
		(supinum)	<i>ætlað</i>	
	finite former			
	indikativ	presens	1. entall	<i>ætli</i>
			2./3. entall	<i>ætlar</i>
			1./2./3. flertall	<i>ætla</i>
		preteritum	entall	<i>ætlaði</i>
			flertall	<i>ætlaðu</i>
	imperativ		entall	<i>ætla</i>
			flertall	<i>ætlið</i>

Indikativformene er prinsipielt utskiftbare med hverandre (hvis det er kongruens i person og tall med subjektet), mens dette ikke gjelder for en permutasjon av indikativformer og imperativformer (eller for så vidt infinite former). Derfor er altså (63) og (64) grammatiske, mens (65) og (66) ikke er det.

(63)	<i>Hann</i>	<i>gevur</i>	<i>henni</i>	<i>bókina.</i>	
	han.NOM	gi.3.-ET-PRES-IND	hun.DAT	boka.AKK	
	’Han gir henne boka.’				(EE)

(64)	<i>Hann</i>	<i>gav</i>	<i>henni</i>	<i>bókina.</i>	
	han.NOM	gi.3.-ET-PRET-IND	hun.DAT	boka.AKK	
	’Han ga henne boka.’				(EE)

⁶⁶ Personbøyningen er begrenset til entall, se formene for *ætla* ’tiltenke’ ovenfor.

(65)	<i>*Hann</i>	gev	<i>henni</i>	<i>bókina.</i>	
	han.NOM	gi.ET-IMP	hun.DAT	boka.AKK	
	*’Han gi henne boka.’				(EE)

(66)	<i>*Hann</i>	givið	<i>henni</i>	<i>bókina.</i>	
	han.NOM	gi.SUP	hun.DAT	boka.AKK	
	*’Han gitt henne boka.’				(EE)

Blant de infinitte formene kan perfektum partisipp og supinum brukes til å danne sammensatte verbformer (henholdsvis passiv og perfektum). Jeg skiller her sterkt mellom perfektum partisipp og supinum. Perfektum er utskiftbart med presens og preteritum, og derfor teller jeg supinum som indikativ (67, 68). Passivsetninger med perfektum partisipp viser derimot en syntaks som er forskjellig fra syntaksen i aktivsetninger, som (69) demonstrerer.

(67)	<i>Hann</i>	gevrur	<i>henni</i>	<i>bókina.</i>	
	han.NOM	gi.3.-ET-PRES-IND	hun.DAT	boka.AKK	
	’Han gir henne boka.’				(EE)

(68)	<i>Hann</i>	hevrur givið	<i>henni</i>	<i>bókina.</i>	
	han.NOM	gi.3.-ET-PERF-IND	hun.DAT	boka.AKK	
	’Han har gitt henne boka.’				(EE)
	A		B	P	

(69)	<i>Bókin</i>	varð givin	<i>henni.</i>		
	boka.NOM	[bli gitt].3.-ET-PERF-IND	hun.DAT		
	’Boka ble gitt til henne.’				(EE)
	P		B		

Jeg skal derfor i den følgende undersøkelsen begrense verbformene til disse kategoriene: indikativ, imperativ, perfektum partisipp og infinitiv – der kategorien perfektum partisipp kun representerer passivsetninger (og altså ikke supinum).⁶⁷

Tabell 5.17 viser fordelingen av ditransitive konstruksjoner med henholdsvis indirekte objekt og preposisjonsfrase på disse kategoriene. Her vises kun resultatene for alle verb

⁶⁷ Presens partisipp blir ikke vist i tabellen fordi det ikke forekommer i semantisk eller syntaktisk ditransitive konstruksjoner i materialet. Dette er lite overraskende i og med at presens partisipp med objekt ikke er en typisk konstruksjon i germanske språk (se diskusjon i avsnitt 6.3).

sammenlagt. Tallene for de enkelte verbene er vedlagt (se 9.1). Kolonnen Σ viser fordelingen av konstruksjonstypene på alle predikatformene, mens raden Σ viser fordelingen av konstruksjonstypene for de enkelte kolonnene.

treff i korpus										
	Σ		ind.		imp.		perf. part.		inf.	
Σ	770	125	411	51	8	1	64	29	287	44

Tabell 5.17 - Verbform og ditransitiv konstruksjonstype

Tabell 5.18 viser andelen konstruksjoner med preposisjonsfrase i prosent. Også her vises kun resultatet for verbene sammenlagt. Tall for enkelte verb er vedlagt (se 9.2).⁶⁸

Gjennomsnittsandelen som gjelder alle treff for verbet i materialet, blir vist i den første resultatkolonnen (\emptyset). De andre kolonnene viser gjennomsnittsandelen for de enkelte predikatformene. For å kunne fastslå en faktisk opphopning må gjennomsnittsandelen per kategori settes i forhold til den allmenne gjennomsnittsandelen. Avviket i de enkelte kategoriene fra gjennomsnittet per verb (14,0 %) er minimalt og ikke statistisk signifikant.

Enkelte avvik for enkelte verb (se supplement til tabell 5.18 i 9.2), som for eksempel lav andel preposisjonsfrasekonstruksjoner for verbet *signa* 'si' i infinitiv (9,1 % i infinitiv versus 25,0 % for hele verbet), blir utliknet av motstridende avvik for andre verb, som for eksempel høy andel preposisjonsfrasekonstruksjoner for infinitiven av *rinda* 'betale' (60,0 % i infinitiv versus 50,0 % for hele verbet).

	\emptyset	ind.	imp.	perf. part.	inf.
Σ	14,0 %	11,0 %	11,1 %	31,2 %	13,3 %

Tabell 5.18 - Verbform og andelen konstruksjoner med preposisjonsfrase i prosent

Dette gjelder derimot ikke kategorien perfektum partisipp som viser en andel preposisjonsfrasekonstruksjoner på 31,2 %. I og med at supinum blir regnet som indikativ i denne undersøkelsen, er det kun passivsetninger i denne kategorien. Jeg ser derfor verbets diatese som utslagsgivende for dette resultatet: Passivsetninger viser en signifikant høyere andel preposisjonsfrasekonstruksjoner enn aktivsetninger.

I og med at verbets diatese ikke er en ren verbmorfologisk kategori, må jeg konstatere at verbets morfologiske struktur ikke har større påvirkning på hvilken type ditransitivitet som blir valgt.

⁶⁸ I 9.2 har verbene blitt sortert etter gjennomsnittsandelen på preposisjonsfraser per verb.

5.4.2 Det benefaktive argumentets struktur

Blant andre har Christensens (2008:198) forskning om negasjon påvist at vektprinsippet gjør seg gjeldende i færøysk. Innen nordisk blir vektprinsippet oftest forbundet med den danske lingvisten Paul Diderichsen (f. eks. 1941:36, 1946:193; sitert etter Heltoft (2002:164). Selve prinsippet finner vi imidlertid som "Gesetz der wachsenden Glieder" allerede hos Behagel (1909):

Das sind im Ganzen 111 Beispiele für die Nachstellung, 25 Beispiele für die Vorstellung der umfangreicheren Glieder, Zahlen, die deutlich genug sprechen. (...) Ein sachlicher Grund, derartige Bestimmungen gerade an zweiter Stelle hinzuzufügen, liegt nicht vor, sie sind also besonders bezeichnend für die Neigung, an zweiter Stelle das umfangreichere Glied erscheinen zu lassen (Behagel 1909:115-116).

So bildet sich unbewusst in den Sprachen ein eigenartiges rythmisches Gefühl, die Neigung vom kürzeren zum längeren Glied überzugehen; so entwickelt sich das, was ich, um einen ganz knappen Ausdruck zu gewinnen, als das *G e s e t z d e r w a c h s e n d e n G l i e d e r* [uthevet i originalen] bezeichnen möchte (Behagel 1909:139).

Dette prinsippet gjør seg gjeldende i svensk (SAG 1999:26), der komplekse ledd ofte plasseres lengst til høyre i setningen, som betydelig allment prinsipp i dansk (Hawkins 1998:78) og som allment vektprinsipp i norsk (Heggelund 1991:117). Det er kjent fra de fleste norske dialektene (unntatt noen målføre i Nord-Troms som likner mer på samisk og finsk i dette tilfelle, jf. Nilsen 1998:176). SAG (1999:127) og Hawkins (1998:79-80) påviser også en sammenheng mellom vektprinsippet og ditransitive konstruksjonstyper. Å velge en annen konstruksjonstype gir mulighet for å bytte på plassen til de forskjellige leddene uten at setningen blir ugrammatisk. SAG (ibid.) gir følgende eksempel:

- (70) a. *My visade **Bengt bilden**.*
b. *My visade **bilden för Bengt**.*

Her representerer (70a) den syntaktisk ditransitive konstruksjonen, mens (70b) er en semantisk ditransitiv konstruksjon, der benefaktiven blir uttrykt gjennom en preposisjonsfrase.

SAG (1999:127) påpeker i tillegg at vektprinsippet oftest går hånd i hånd med prinsippet om informasjonsstruktur (tema, rema) i og med at "ett tematisk led ofta är ett mindre komplext uttryck (det betecknar ju oftast något bekant och behöver därför mindre beskrivning)". Mens vektprinsippet i seg selv strider mot den konstruksjonsgrammatiske oppfatningen av ditransitive konstruksjoner, nemlig at forskjellige ditransitive konstruksjoner har forskjellig

semantisk fokus (jf. avsnitt 3.4), synes informasjonsstrukturen å kunne forene disse to ståstedene (se kapittel 6 for nærmere diskusjon).

I denne undersøkelsen spørres det altså hvorvidt benefaktivens tyngde påvirker dets plassering i setningen, og samtidig hvordan patiensleddets tyngde gjør seg gjeldende for disse forholdene. Forskningen fra de andre nordiske språkene tyder på at liknende regler/tendenser burde la seg påvise for færøysk. I første omgang kommer jeg til å undersøke og diskutere funnene for benefaktivens tyngde, så følger en liknende undersøkelse av patiensleddets tyngde (jf. avsnitt 5.4.3).

Vekt blir i det følgende representert ved argumentets morfologisk-syntaktiske struktur. Målet med undersøkelsen er å vise sammenhengen mellom denne morfologisk-syntaktiske strukturen (vekten) og den ditransitive konstruksjonstypen.

Jeg bruker åtte kategorier for å definere den morfologisk-syntaktiske strukturen:

- enkelt pronomen (uten attributt), for eksempel *honum* 'ham', *tey* 'de'.
- pronomen med en attributiv setning, for eksempel *tey sum vildu* 'de som ville'.
- enkelt substantiv (uten attributt og determinativ), for eksempel *dønum* 'dansker (DAT)'.
- enkelt substantiv med etterhengt bestemt artikkel (uten attributt), for eksempel *flokkinum* 'flokket (DAT)'.
- substantiv med frittstående determinativ (artikkel, pronomen), for eksempel *okkum føroyingum* 'oss færøingene', *hesum máli* 'denne saken (DAT)'.
- substantiv som er del av en nominalfrase som består av substantiv og ett attributt, for eksempel *gomlu stjórnini* 'den gamle regjeringen (DAT)'.
- substantiv som er del av en nominalfrase som består av substantiv og to attributter, for eksempel: *gomlu stjórnini hjá Poul Schlüter* 'den gamle regjeringen (DAT) under Poul Schlüter'.
- substantiv med ett eller flere attributter hvorav minst ett er en attributiv setning, for eksempel *foreldrum at børnum, sum enn ikki eru farin í skúla* 'foreldre (DAT) til barn som ikke har begynt på skolen ennå'.

Jeg oppfatter navn av typen *Poul Schlüter*, dvs. navn som ikke er bøyelig/bøyd og som må forstås som grammatisk enhet, som enkelt substantiv. Navn av typen *Signar á Brúnni* '(ordrett:) Signar på broen', altså navn med et bøyd ledd, oppfatter jeg som substantiv med attributt.

Tabell 5.19 viser resultatene fra denne undersøkelsen. For hver kategori fins det to kolonner: Den første, som står i hvitt, viser antall indirekte objekter med en slik struktur som tar rollen som benefaktiv. Den andre kolonnen, som står i grått, viser hvor mange av benefaktivene med en slik struktur som står som preposisjonsfrase. Tabell 5.19 viser kun de sammenlagte resultatene for alle verb. Resultatene for de enkelte verbene er vedlagt (se 9.3).

pronomen uten attributt	pronomen med attributtsetning	substantiv uten attributt og determinativ	substantiv med etterhengt artikkel	substantiv med frittstående determinativ	substantiv med attributt(er) som består av en frase	substantiv med attributt(er) som består av to fraser	substantiv med attributt(er) som består av en setning	treff med flere benefaktiver
258	6	145	208	66	98	12	3	20
6	8	37	38	6	32	6	7	12

Tabell 5.19 - Syntaktisk-morfologisk struktur til det benefaktive argumentet, og ditransitiv konstruksjonstype

□ Indirekte Objekt ■ Preposisjonsfrase

En siste kolonne viser antall treff i materialet som står med mer enn ett benefaktivt argument. Et eksempel for en konstruksjon med mer enn ett benefaktivt element er (71).

- (71) *Johannes Paul II pávi* *hefur sent heilsan til*
 [paven Johannes Paul II].NOM har sendt hilsen.AKK til
olympisku nevndina, *ítróttarfólkini, leiðarar og áskoðarar.*
 [den olympiske komitéen].AKK [utøverne].AKK [ledere].AKK og [tilskuere].AKK
 'Johannes Paul II har sendt hilsen til den olympiske komiteen, utøverne, lederne og tilskuerne.'

I undersøkelsen har jeg registrert alle benefaktive argumenter etter sin struktur i en av de åtte kategoriene, og i tillegg antall treff med flere slike argumenter i den ytterste kolonnen. Dette fører med seg at summen av alle treff for ett verb kan være høyere i 5.19 sammenliknet med tidligere tabeller. Verbet *ætla* 'tiltenke' er for eksempel tidligere registrert med 22 treff (jf. tabell i 9.3), mens den står med til sammen 27 benefaktiver i tabell 5.19. Dette er begrunnet i at fire treff inneholder mer enn ett benefaktivt argument.

Tabell 5.19 viser at konstruksjonstypen ser ut til å henge sammen med tyngden til det benefaktive leddet. I den letteste kategorien, nemlig pronomener, er det dokumentert kun seks preposisjonsfrasebenefaktiver mot 258 indirekte objekter. Derimot er det åtte preposisjonsfrasekonstruksjoner mot fire konstruksjoner med indirekte objekt i den tyngste kategorien, nemlig nomen med attributtsetning. Ved å bytte konstruksjonstype oppnår

språkbrukeren at benefaktiven som tyngste ledd blir flyttet til høyre og altså bak pasienten, sin lettere kompanjong. Eksempel (72) viser en slik konstruksjon. På den andre siden opprettholdes det lette leddets plassering foran det tunge leddet, ved å uttrykke benefaktiven gjennom et indirekte objekt i eksempel (73).

(72) *Ein maður hefur (...) selt tað til ein handilsmann.*
 [en mann].NOM har solgt det.AKK til [en handelsmann].AKK
 'En mann har (...) solgt det til en handelsmann.'

(73) *Tað kann lætt kosta honum tað politiska lívið.*
 det.NOM kan lett koste han.DAT [det politiske livet].AKK
 'Det kan lett koste ham det politiske livet.'

I det følgende vil jeg ta for meg resultatene for hver kategori. Tabell 5.20 viser kategorien pronomen, som er eksemplarisk for vektprinsippets påvirkning. Derfor skal her resultatene for alle verb vises i løpende tekst.

Frittstående pronomener er kun ytterst sjeldent dokumentert i preposisjonsfrasekonstruksjoner, det vil si til høyre for det vanligvis tyngre direkte objektet, nemlig i seks av 264 tilfeller. En nøye gransking av disse seks unntakstilfellene viser til og med at personlige pronomener med rollen som benefaktiv normalt ikke står som preposisjonsfraser. På den andre siden er andelen preposisjonsfrasekonstruksjoner for benefaktiver som består av et pronomen og en attributiv setning – jf. eksempel (74) – signifikant høyere, nemlig seks av 14. I (74) er dermed det tyngste leddet flyttet til høyre. De åtte moteksemplene – jf. eksempel (75) – avkrefter likevel vektprinsippets status som regel.

(74) *... at kommunan sjálv kann útvega grundøki*
 at [kommunen selv].NOM kan skaffe byggegrunn.AKK
til tey, ið vilja búseta seg her
 til [de som vil bosette seg her].AKK
 '... at kommunen selv kan skaffe tomter til dem som vil bosette seg her.'

(75) *... at sosialistiska stjórnin ikki vil geva*
 at [den sosialistiske regjeringen].NOM ikke vil gi
teimum, sum treingja, meira pening.
 [de som trenger].DAT [flere penger].AKK
 '... at den sosialistiske regjeringen ikke vil gi flere penger til dem som trenger dem.'

Resultatene for de enkelte verbene er ikke signifikant forskjellig fra resultatene for alle verbene sammenlagt i tabell 5.20.

	pronomen ...			
	uten attributt		med attributtsetning	
<i>bera</i>	4	0	0	0
<i>geva</i>	126	1	5	3
<i>gjalda</i>	8	0	1	0
<i>kosta</i>	24	0	0	0
<i>lata</i>	10	0	0	0
<i>rinda</i>	2	0	0	0
<i>selja</i>	3	0	0	0
<i>senda</i>	12	2	0	1
<i>seta</i>	21	0	0	0
<i>sigja</i>	12	3	0	0
<i>útvega</i>	12	0	0	2
<i>veita</i>	18	0	0	0
<i>vísa</i>	5	0	0	0
<i>ætla</i>	1	0	2	0
Σ	258	6	8	6

Tabell 5.20 - Pronomen som benefaktiv og ditransitiv konstruksjonstype

Frittstående pronomen uten attributt, som har rollen som benefaktiv, står nesten utelukkende som indirekte objekter (i 6 av 264 eller 97,7 % av tilfellene). De seks tilfellene med preposisjonsfrase blir vist i eksemplene (76) til (81).

(76) ... *men um tað er beint at geva skattalætta til summi ...*
 men om det.NOM er riktig å gi skattelettelse.AKK til noen.AKK
 '... men om det er riktig å gi skattelettelse til noen ...'

(77) ... *at tey bara kunnu senda eitt faks heim til mín, ...*
 at de.NOM bare kunne sende [et faks].AKK [hjem til jeg.GEN]
 '... at de bare kunne sende et faks hjem til meg, ...'

(78) ... *verða áheitanir sendar heim til tín ...*
 blir søknadene.NOM sendt [hjem til du.GEN]
 '... blir søknadene sendt hjem til deg ...'

- (79) *Tað einasta, ið eg vil siga við teg ...*
 [det eneste].NOM som jeg.NOM vil si ved du.AKK
 'Det eneste som jeg vil si til deg ...'
- (80) *... so vildi eg einki siga við teg hetta kvöldið.*
 så ville jeg.NOM ingenting.AKK si ved du.AKK [denne kvelden].AKK
 '... så ville jeg ikke si noe til deg denne kvelden.'
- (81) *... hvað sagt er við hann ...*
 hva.NOM sagt blir ved han.AKK
 '... hva som blir sagt til ham ...'

Tre verb er representert i disse eksemplene: *geva* 'gi' (en gang), *senda* 'sende' (to ganger) og *siga* 'si' (tre ganger). Mens eksemplene (77) – (81) viser personlige pronomener, inneholder (76) et indefinitpronomen. Etter min oppfatning viser disse eksemplene og materialanalysen i tabellen ovenfor, at det faktisk ikke er noen dokumentasjon på et personalpronomen som innehar rollen som benefaktiv og står i en preposisjonsfrase i en typisk ditransitiv konstruksjon – for alle verb unntatt *siga*, som jeg skal komme tilbake til.

Pronomenet i (76), *summi* 'noen', er et indefinitpronomen. Det motsier derfor ikke min hypotese. Eksemplene (77) og (78) inneholder retningsadverbet *heim* 'hjem' i frasen *heim til mín/tín* 'hjem til meg/deg'. Her må hele frasen ses på som adverbial – dermed dreier det seg ikke om en ren semantisk ditransitiv benefaktiv som blir uttrykt med en preposisjonsfrase. Dessuten oppfatter noen språkbrukere (4 av 23) en kombinasjon av retningsadverb og indirekte objekt, som ville tilsvart en syntaktisk ditransitiv versjon av eksempel (77), som ugrammatisk, se eksempel (82).

- (82) *?... at tey bara kunnu senda mær eitt faks heim ...*
 at de.NOM bare kunne sende jeg.DAT [et faks].AKK hjem
 '... at de bare kunne sende et faks hjem til meg ...'

Disse to poengene forklarer bruk av preposisjonsfrase i eksemplene (77) og (78). Undersøkelsen viser altså lite (om noe) faktisk bruk av preposisjonelle benefaktiver i preposisjonsfraser.

Konstruksjoner som (83) ble faktisk oppfattet som ugrammatiske av alle språkbrukerne som deltok i spørreundersøkelsen.⁶⁹

- (83) **Hann* *gav* *eitt epli* *til* *mín.*
 han.NOM ga [et eple].AKK til jeg.GEN
 'Han ga et eple til meg.'
 (EE)

Det kan altså konstateres en sterk tendens, muligens også en regel, for de fleste verbene om at benefaktiver i form av personlige pronomener ikke kan byttes ut mot konstruksjoner med preposisjonsfraser. Unntaket er, som sagt ovenfor, verbet *sigja* 'si', som er dokumentert tre ganger med preposisjonsfraser som består av et personalpronomen og preposisjonen *við* 'ved'. Denne preposisjonen er unik for *sigja* 'si' innen de ditransitive verbene (jf. tabell Tabell 4.2). Konstruksjonen med *sigja* 'si' og *við* 'ved' minner derimot om konstruksjoner med verbet *tosa* 'snakke' som står *sigja* 'si' semantisk nært, jf. eksempel (84).

- (84) *Tann dagin, eg* *tosaði við teg* *á Vaglinum, segði tú* *mær, ...*
 [den dagen].AKK.jeg.NOM snakket ved du.AKK påVaglið.DAT sa du.NOM jeg.DAT
 'Den dagen du snakket med meg i Vaglið sa du til meg, ...'

Det at benefaktivens tyngde påvirker den ditransitive konstruksjonstypen i henhold til vektprinsippet gjelder ikke bare pronomener, som jeg har vist ovenfor, men også benefaktiver som består av en substantivfrase. Benefaktivene med substantiv som frasekjerne ble delt inn i seks kategorier i henhold til det benefaktive argumentets morfologisk-syntaktiske struktur, og er gjengitt i tabell 5.21. Tabell 5.21 viser kun resultatene for verbene sammenlagt. Resultatene for de enkelte verbene er vedlagt (se 9.4).

substantiv uten attributt og determinativ	substantiv med etterhengt artikkel	substantiv med frittstående determinativ	substantiv med attributt(er) som består av en frase	substantiv med attributt(er) som består av to fraser	substantiv med attributt(er) som består av en setning						
145	37	208	38	66	6	98	32	12	6	3	7

Tabell 5.21 - Substantiv og nominalfraser som benefaktiv, og ditransitiv konstruksjonstype

⁶⁹ Mens 15 språkbrukere fullstendig avviste (83), utelukket de resterende åtte ikke at det fins færingar som snakker slik, selv om de mente at de selv ikke brukte denne konstruksjonen.

Denne tabellen suppleres av tabell 5.22, som viser prosentandelen av konstruksjoner med preposisjonsfrase for de enkelte kategoriene og sammenlagt for alle verb i denne undersøkelsen (Ø: 14,0 % preposisjonsfrasekonstruksjoner vs. 86,0 % syntaktisk ditransitive konstruksjoner). Tabell 5.22 viser kun resultatene for verbene sammenlagt. Resultatene for de enkelte verbene er vedlagt (se 9.4).⁷⁰

Ø	substantiv uten attributt og determinativ	substantiv med etterhengt artikkel	substantiv med frittstående determinativ	substantiv med attributt(er) som består av en frase	substantiv med attributt(er) som består av to fraser	substantiv med attributt(er) som består av en setning
14,0 %	20,8 %	15,4 %	8,3 %	24,6 %	33,3 %	70,0 %

Tabell 5.22 - Andel konstruksjoner med PP i prosent for forskjellige typer benefaktiver

For at jeg skal kunne fastslå en faktisk opphopning, må jeg sette gjennomsnittsandelen per kategori i forhold til den allmenne gjennomsnittsandelen. Jeg kan så sammenlikne prosentandelen for de enkelte kategoriene med prosentandelen for hele materialet.

Fire kategorier viser signifikante avvik fra gjennomsnittet. For frittstående substantiv er andelen preposisjonsfraser på 20,8 %. Dette er signifikant høyere enn andelen for frittstående pronomener (2,7 %). Alle de tre kategoriene med attributt påviser signifikant høyere andeler preposisjonsfraser enn gjennomsnittet; i tillegg øker denne andelen med attributtets tyngde: Mens substantivfraser som inneholder ett attributt har en andel preposisjonsfrasekonstruksjoner på 24,6 %, har frasene med to attributter en andel på 33,3 % og frasene med attributtsetning en andel på 70,0 %. Sistnevnte ligger også signifikant høyere enn resultatet for frittstående substantiver. Eksempel (85) viser en slik konstruksjon.

- (85) *Næstan verri enn at siga tað við Anjelicu Huston,*
 nesten verre enn å si det.AKK ved [Anjelica Huston
sum hann hevði verið saman við í 17 ár.
 som han har vært sammen med i 17 år].AKK

⁷⁰ Nesten verre enn å si det til Anjelica Huston som han har vært sammen med i 17 år.?

⁷⁰ I 9.4 er verbene i tabell 5.22 sortert etter gjennomsnittsandelen på konstruksjoner med preposisjonsfraser i materialet.

Alle verb som er dokumentert i slike strukturer i materialet har en høyere andel preposisjonsfrasekonstruksjoner i denne kategorien – unntatt *ætla* 'tiltenke' i eksemplene (86) og (87), altså i setninger der objektet har blitt relativisert ut av leddsetningen.

- (86) ... *ein serstakur skúlabólkur* [...], *sum er ætlaður teimum börnum* *sum*
 [en spesiell skoleklasse].NOM som er tiltenkt [de barna].DAT som
skulu byrja í 1. flokki *eftir sumarfrítíðina.*
 skal begynne i [1. klasse].DAT etter sommerferien.AKK
 '... en spesiell skoleklasse [...] som er tiltenkt barn som skal begynne på skolen nå etter sommerferien.'

- (87) *Motiónsparturin* *er ætlað* [sic!] *öllum teimum, sum hava*
 mosjonsdelen.NOM er tiltenkt [alle de].DAT som har
sum ítriv at svimja sær *nakrar metrar.*⁷¹
 som hobby å svømme seg.DAT noen meter
 'Mosjonsdelen er tiltenkt alle de som har det å svømme noen meter som hobby.'

Eksemplene (85), (86) og (87) har det til felles at det benefaktive argumentet står sist i setningen. Det som skiller (86) og (87) fra (85) er – bortsett fra den syntaktiske konstruksjonstypen – at (86) og (87) er passivsetninger. I passivsetninger står patiensens som har rollen som subjekt, vanligvis på første plass i setningen, slik at benefaktiven – uansett syntaktisk konstruksjonstype – havner sist. Dette anskueliggjør (88), som bygger på (87).

- (88) [?]*Motiónsparturin* *er ætlað* [sic!] *til allar teir, sum hava sum ítriv*
 mosjonsdelen.NOM er tiltenkt til [alle de].AKK som har som hobby
at svimja sær *nakrar metrar.*
 å svømme seg.DAT noen meter
 'Mosjonsdelen er tiltenkt alle de som har det å svømme noen meter som hobby.' (EE)

⁷¹ *Sic!* refererer her til formen på partisippet *ætlað* (Sg. NOM intetkjønn) som ikke er kongruent med subjektet *motiónsparturin* (Sg. NOM hankjønn). Det samme gjelder (88) som bygger på (87). Interessant nok godtok tre (av 23) språkbrukere eksempel (88) uten reservasjoner, mens fem mener at andre språkbrukere snakker slik. En morfologisk korrekt og parallell konstruksjon (xii) ble godtatt av 10 språkbrukere. To oppfatter den som ugrammatisk, og 11 innrømmer at de ikke bruker slike konstruksjoner selv, men vil ikke utelukke at den er grammatisk.

- (xii) *Hann* *er ætlaður* *til allar teir sum treingja.*
 han.NOM er tiltenkt til [alle de som har behov].AKK
 'Den er tiltenkt alle dem som har behov.' (EE)

Igjen viser dette at vektprinsippet er med på å avgjøre konstruksjonstypen i ditransitive konstruksjoner, der det benytter seg av preposisjonsfraser som verktøy for å oppnå den ønskede tyngdefordelingen. Likevel er denne tendensen ikke regelmessig. Det er imidlertid påfallende at verb med en høy generell andel preposisjonsfraser (*gjalda* 'betale', *selja* 'selge') er dokumentert med 100,0 % (*selja* 'selge') eller nesten 100,0 % (*gjalda* 'betale') preposisjonsfraser i de tunge kategoriene. Ingen av de PP-lave verbene (*kosta* 'kosta', *geva* 'gi', *lata* 'gi') oppnår slike tall. Dette viser igjen at vektprinsippet alene ikke kan avgjøre den ditransitive konstruksjonstypen. Vektprinsippet virker å være en faktor som trer i kraft når primære faktorer har avgjort et verbs åpenhet for preposisjonsfrasekonstruksjoner (se neste kapittel for en diskusjon av primære faktorer).

5.4.3 Patiensleddets struktur

Med utgangspunkt i resultatene fra 5.4.2, skal jeg nå undersøke om vektprinsippet også gjør seg gjeldende for patiensleddets del. Hvis tunge ledd flyttes til høyre, burde det være samsvar mellom tunge patiensledd og indirekte objekter, slik at patiensleddet står lengst til høyre, som i (89).

- (89) ... *tá Dimmalætting bar honum tíðindi um nýggja tiltakið hjá Fiskavirking.*
 da Dimmalætting.NOM bar han.DAT [nyheten om det nye tiltaket i fiskerinæringen].AKK
 '... da Dimmalætting fortalte ham om det nye tiltaket i fiskenæringen.'

I denne sammenhengen kommer jeg ikke til å undersøke patiensens i passivsetninger. Patiensens i passivsetninger som (90) har rollen og plassen som subjekt, det vil si at den står på første eller andre plass i setningen slik at dens plassering ikke påvirkes av dens struktur.

- (90) *Bankin var latin føroyingum.*
 banken.NOM ble gitt færinger.DAT
 'Banken ble gitt færingene.'
 P B

Ellers er undersøkelsen her bygd opp på samme vis som undersøkelsen av benefaktivens tyngde: Patiensleddets morfologisk-syntaktiske struktur legges til grunn for tyngdemålingen.

Jeg bruker de samme kategoriene som i undersøkelsen av det benefaktive leddet.⁷² Unntaket er pronomener og substantiver med attributiv setning. Disse står her samlet som én kategori. For hver kategori fins det to kolonner: Den første, som står i hvitt, viser antall indirekte objekter som står i en konstruksjon med et patiensledd med denne kategoristrukturen. Den andre kolonnen, som står i grått, viser samme forholdet for konstruksjoner med preposisjonsfraser. Her vises kun de sammenlagte resultatene for alle verbene i denne undersøkelsen. Resultatene for de enkelte verbene er vedlagt (se 9.5).

I og med at jeg ikke har registrert passivsetninger her, stemmer ikke nødvendigvis tallene overens med tall i tidligere tabeller. For eksempel er *ætla* dokumentert med kun ett treff i tabell 5.23 (se 9.5 for detaljerte tall).

pronomen uten attributt		substantiv uten attributt og determinativ		substantiv med etterhengt artikkel		substantiv med frittstående determinativ		substantiv med attributt(er) som består av en frase		substantiv med attributt(er) som består av to fraser		substantiv eller pronomen med attributt(er) som består av en setning		treff med flere patiensledd	
64	15	119	34	48	10	65	9	248	28	94	2	84	2	20	0

Tabell 5.23 - Syntaktisk-morfologisk struktur til patiensleddet, og ditransitiv konstruksjonstype

For at man skal komme til en konklusjon i henhold til patiensleddets tyngde og dets påvirkning på konstruksjonstypen, må gjennomsnittsverdien for preposisjonsfrasekonstruksjoner i hver tyngdekategori settes i forhold til gjennomsnittet for alle verbene i denne undersøkelsen. Dette skjer i tabell tabell 5.24, som viser prosentandelen av konstruksjoner med preposisjonsfrase for disse kategoriene – og for hele materialet i denne undersøkelsen (Ø). Se også her vedlegg (9.6) for detaljerte resultater.⁷³

⁷² Relativsetninger med utelatt pronomen, der det utelatte pronomenet ville hatt rollen som patiens i konstruksjonen, teller her som vanlige relativsetninger, det vil si at de faller i pronomenkategorien, som er den "letteste" av kategoriene.

Attributive setninger som ikke følger direkte på leddet de refererer til (jf. (xiii)), blir behandlet som om de fulgte direkte. En separat undersøkelse skulle kunne avgjøre om disse setningene med separerte objekter forholder seg på samme vis som setninger med useparerte objekter.

(xiii) ... *i gjár sendi Poul Nyrup Rasmussen [...] boð til Fólkingið um at hann ...*
i går sendte [Poul N. Rasmussen].NOM beskjed.AKK til Folketinget.AKK om at han
 '... i går sendte Poul Nyrup Rasmussen beskjed til Folketinget om at han ...'

⁷³ I 9.6 er verbene sortert etter gjennomsnittsandelen på konstruksjoner med preposisjonsfraser i materialet, for å kunne sammenlikne andelen preposisjonsfrasekonstruksjoner per verb og kategori med gjennomsnittsandelen preposisjonsfrasekonstruksjoner i hele materialet.

∅	pronomen uten attributt	substantiv uten attributt og determinativ	substantiv med etterhengt artikkel	substantiv med frittstående determinativ	substantiv med attributt(er) som består av en frase	substantiv med attributt(er) som består av to fraser	substantiv eller pronomen med attributt(er) som består av en setning
14,0 %	19,0 %	22,2 %	17,2 %	12,2 %	10,1 %	2,1 %	2,3 %

Tabell 5.24 - Andel konstruksjoner med PP i prosent for forskjellige patiensleddstrukturer

Resultatene i tabell 5.24 bekrefter hypotesen. Tunge patiensledd korrelerer med indirekte objekter. Andelen preposisjonsfrasekonstruksjoner er signifikant lavere for de to tyngste kategoriene, nemlig substantivfraser med to attributter/attributiv setning (henholdsvis 2,1 % og 2,3 %) i forhold til gjennomsnittsandelen på 14,1 %. Alle de tre attributtkategoriene påviser en signifikant lavere andel preposisjonsfrasekonstruksjoner (mellom 2,1 % og 10,1 %) i forhold til andelen preposisjonsfrasekonstruksjoner for patiensledd som består av frittstående pronomen (19,0 %). Resultatene i de øvrige kategoriene byr ikke på signifikante forskjeller, men viser likevel lavere andeler enn pronomenkategorien (på henholdsvis 17,2 % og 12,2 %).

I og med at lave andeler preposisjonsfrasekonstruksjoner fører med seg høye andeler konstruksjoner med indirekte objekt, er korrespondansen mellom tunge patiensledd og patiensens plassering til høyre for en lettere benefaktiv, som tar formen som indirekte objekt, bekreftet.

Undersøkelsene av patiensleddets og benefaktivens tyngde har dermed vist at vektprinsippet påvirker den ditransitive konstruksjonstypen i færøysk.⁷⁴

5.4.4 Setningstype

I denne siste syntaktiske undersøkelsen behandler jeg setningstypen som den ditransitive konstruksjonen står i. Jeg sorterer materialet i første omgang etter verbenes diatese og så i helsetninger, leddsetninger og infinitivfraser. Som infinitivfraser oppfatter jeg her alle infinitivkonstruksjoner som ikke er med på å danne verbalet i setningen.⁷⁵ En tredje inndeling

⁷⁴ Dette gjelder den dominerende rekkefølgen på objektene: IO-DO. Omvendt rekkefølge kan forekomme, jf. Costello (1971:39) som har analysert setningsbygningen i færøyske sagn fra 1880-årene: "Wenn das Akkusativobjekt ein Pronomen ist, welches in 7 der 30 Satzteile vorkommt, so geht es dem Dativobjekt in 71 % dieser Fälle voran."

⁷⁵ Konstruksjonene i (xiv) og (xv) blir derfor oppfattet som infinitivkonstruksjoner, mens (xvi) regnes som del av verbalet.

går ut på type helsetninger (hovedsetninger, spørresetninger, imperativsetninger) og type leddsetninger (relativsetninger, ikke relativsetninger). Relativsetningene sorteres på sin side etter den semantiske rollen som relativpartikkelen har i setningen (agens, patiens, benefaktiv).

Resultatene av denne undersøkelsen vises i tabell 5.25 i absolutte tall, der kolonnen som står i grått viser antall ditransitive konstruksjoner med preposisjonsfrase, mens den hvite kolonnen viser syntaktisk ditransitive konstruksjoner. Her vises kun de sammenlagte resultatene for alle verb. Resultatene for de enkelte verbene er vedlagt (9.7).

setningstype		verb	Σ		
aktiv	helsetninger	hovedsetninger	255	32	
		spørresetninger	10	1	
		imperativsetninger	8	1	
	leddsetninger	generelle leddsetninger	131	19	
		relativsetninger der relativpartikkelen er	agens	74	6
			patiens	40	8
			benefaktiv	0	0
infinitivgrupper	185	33			
passiv	helsetninger	hovedsetninger	34	18	
		spørresetninger	0	0	
		imperativsetninger	0	0	
	leddsetninger	generelle leddsetninger	19	4	
		relativsetninger der relativpartikkelen er	agens	0	0
			patiens	14	3
			benefaktiv	0	0
infinitivgrupper	0	0			

Tabell 5.25 - Setningstype og konstruksjonstype (absolutte tall)

Denne tabellen blir supplert av tabell 5.26 som viser prosentandelen av konstruksjoner med preposisjonsfrase. Her vises kun de sammenlagte resultatene for alle verb. Resultatene for de enkelte verbene er vedlagt (9.8).

-
- (xiv) *Endamálið (...) er at geva koyrilærarum eitt amboð.*
 målet.NOM er å gi trafikklærere.DAT [et verktøy].AKK
 'Målet er å gi trafikklærerne et verktøy.'
- (xv) *... hefur hildið fram við at givið teimum (...) eina ávaring.*
 har holdt frem med å gitt de.DAT [et varsel].AKK
 '... har fortsatt med å gi dem et varsel.'
- (xvi) *Alt hetta fer at kosta kommunini ein hóp av peningi.*
 [alt dette].NOM [kommer til å koste] kommune.DAT [en haug av penger].AKK
 'Alt dette kommer til å koste kommunen en haug av penger.'

			Σ	
aktiv	helsetninger	hovedsetninger	11,1 %	
		spørresetninger	9,1 %	
		imperativsetninger	11,1 %	
	leddsetninger	generelle leddsetninger		12,7 %
		relativsetninger der relativpartikkelen er	agens	7,5 %
			patiens	16,7 %
			benefaktiv	0,0 %
infinitivgrupper		15,1 %		
passiv	helsetninger	hovedsetninger	34,6 %	
		spørresetninger	-	
		imperativsetninger	-	
	leddsetninger	generelle leddsetninger		17,4 %
		relativsetninger der relativpartikkelen er	agens	-
			patiens	17,6 %
			benefaktiv	-
infinitivgrupper		-		
Σ			14,0 %	

Tabell 5.26 - Setningstype og konstruksjonstype (prosent)

Her viser det seg på nytt at passivsetninger har en høyere andel preposisjonsfraser enn aktivsetninger (jf. 5.4.1). For setningstypene ellers er gjennomsnittsavviket fra gjennomsnittandel preposisjonsfraser (14,0 %) såpass lite at det ikke kan trekkes konklusjoner av avvikene. Det må derfor konkluderes at setningstypen ikke påvirker valg av ditransitiv konstruksjonstype.

5.5 Oppsummering av resultatene fra for- og hovedundersøkelsen

Undersøkelsene i avsnitt 4.4 og i kapittel 5 har gitt et omfattende og detaljert bilde av ditransitive konstruksjoner i færøysk skriftspråk som skal oppsummeres her.

- (1) Ikke alle verb som brukes ditransitivt åpner for ditransitive konstruksjoner med preposisjonsfrase.
- (2) Verb som ikke er obligatorisk ditransitive, det vil si som kan brukes monotransitivt, åpner normalt for bruk med preposisjonsfrase.
- (3) Verb som uttrykker overføring av noen art, åpner oftest for bruk av preposisjonsfrase.
- (4) Verb som uttrykker tilbakehold eller mentale prosesser, er ikke åpne for preposisjonsfrasekonstruksjoner.
- (5) Verb som ofte eller utelukkende står i refleksive ditransitive konstruksjoner, viser henholdsvis lite eller ingen åpenhet for preposisjonsfrasekonstruksjoner.
- (6) Det er store forskjeller i andelen forekomster i preposisjonsfraser i materialet blant verbene som kan stå i semantisk ditransitive konstruksjoner med preposisjonsfrase.
- (7) Passivsetninger viser en høyere andel preposisjonsfrasekonstruksjoner enn aktivsetninger.
- (8) Verbets morfologi har ingen innflytelse på ditransitivitetstypen.
- (9) Tunge ledd blir ofte flyttet til siste plass i setningen. Derfor kongruerer tunge patiensledd ofte med indirekte objekter, mens tunge benefaktive ledd ofte kongruerer med preposisjonsfrase.
- (10) Setningstype påvirker ikke konstruksjonstype.
- (11) Verb som åpner for preposisjonsfrasekonstruksjoner, har muligens oftere partikkelverb som syntaktiske naboer enn verb som ikke åpner for denne konstruksjonstypen. Dette området åpner for videre forskning.
- (12) Benefaktivens semantikk påvirker ikke konstruksjonstypen regelmessig. Det trengs videre forskning for å avgjøre eventuelle tendenser.

Med utgangspunkt i konstruksjonsgrammatikkens syn på ditransitive konstruksjonstyper (jf. avsnitt 3.4) byr disse resultatene på flere spørsmål, der det mest sentrale er hva som er den primære årsaken til at det velges en annen konstruksjonstype. Dette spørsmålet og andre aspekter tar jeg opp i det neste kapitlet.

6 Diskusjon

Færøysk har – akkurat som for eksempel engelsk og norsk – to konstruksjonstyper som uttrykker semantisk ditransitivitet: En syntaktisk ditransitiv konstruksjon, der benefaktiven uttrykkes gjennom et indirekte objekt (oftest i dativ), og en perifrastisk konstruksjon, der benefaktiven uttrykkes gjennom en preposisjonsfrase:

- (91) a. *Jógvan gav Sáru bókina.*
b. *Jógvan gav bókina til Sáru.* (EE)

I denne oppgaven har jeg tatt for meg hvordan disse to konstruksjonstypene fordeler seg på de ditransitive verbene generelt og på enkelte ditransitive verb spesielt.

Forekomsten av disse to semantisk ditransitive konstruksjonstypene i færøysk henger sammen med den allmenne overgangen fra syntetiske til analytiske strukturer som antas for nordisk (jf. Jahr 1994, Jahr 1995, Faarlund 1999, Askedal 2001; sitert etter Jóhanna Barðdal 2001:189).⁷⁶ Ut ifra dette forventer man at antallet syntaktisk ditransitive konstruksjoner er blitt mindre sammenliknet med norrønt. Jóhanna Barðdal (2001:189) bekrefter denne forventningen for islandskens del, der syntaktisk ditransitive konstruksjoner ofte har blitt erstattet av preposisjonsfrasekonstruksjoner. Fremstillingen i tabell 2.1 i avsnitt 2.5.3 tyder på liknende funn for færøysk. Også her har mange tidligere ditransitive verb blitt monotransitive, det vil si at de ikke lenger kan stå i syntaktisk ditransitive konstruksjoner. For å illustrere dette gjentas her eksemplet fra avsnitt 2.5.3 som vi kan sammenlikne med det norrøne eksemplet i (93).

- (92) a. *Teir kravdu hann eftir lyklinum til húsið.*
de.NOM krevde han.AKK etter [nøkkelen til huset].DAT
'De krevde nøkkelen til huset fra ham.'
- b. *Teir kravdu lykilin til húsið frá honum.*
de.NOM krevde [nøkkelen til huset].AKK fra han.DAT
'De krevde nøkkelen til huset fra ham.'
(Höskuldur Thráinsson et al. 2004:433)

⁷⁶ Jóhanna Barðdal (2001:191) avviser eksistensen av en slik utvikling med bakgrunn i blant annet morfologiske betraktninger. I og med at en overgang til perifrastiske strukturer ikke kan nektes for de ditransitive verbene, skal jeg her ikke sette spørsmålstegn ved denne overgangen.

c. **Teir* *kravdu hann* *lykilin til húsið.*
 de.NOM krevde han.AKK [nøkkelen til huset].AKK
 'De krevde nøkkelen til huset fra ham'. (EE)

(93) *En* *ármaðrinn [...]* *krafði konung* *máls, ...*
 men ombudsmannen.NOM krevde konge.AKK samtale.GEN
 'Men ombudsmannen [...] oppfordret kongen til en samtale.'
 (fra *Heimskringla*, kilde: http://heimskringla.no/wiki/Saga_Sigurðar_jórsalafara,_Eysteins_ok_Ólafs; 27.04.12)

I denne oppgaven har jeg undersøkt verb som prinsipielt kan stå i syntaktisk ditransitive konstruksjoner – og i visse tilfeller også i semantisk ditransitive konstruksjoner med preposisjonsfrase. Det fins likevel også verb som kan stå i semantisk ditransitive konstruksjoner med preposisjonsfrase, men som er sperret for syntaktisk ditransitive konstruksjoner. Et slikt verb er for eksempel *skríggja* 'skrike' som vist i (94).

(94) **Maðurin* *skríggjaði* *mær* *skemdaorð.*
 mannen.NOM skrek jeg.DAT [banneord].AKK
 '*Mannen skrek meg banneord.' (Istedenfor: 'Mannen skrek banneord etter meg.' (EE)

I dette kapitlet skal jeg komme inn på denne problematikken (se avsnitt 6.1.5) og også forsøke å redegjøre for mekanismene bak overgangen fra syntaktisk ditransitive konstruksjoner til semantisk ditransitive konstruksjoner med preposisjonsfrase (se avsnitt 6.1.4). Disse diskusjonene kan stå alene, men skal her støtte argumentasjonen i avsnitt 6.1.

I avsnitt 6.1 diskuterer jeg resultatene fra undersøkelsene i kapittel 4 og kapittel 5. Resultatene fra for- og hovedundersøkelsen betraktes sammenhengende og settes i kontekst av tidligere undersøkelser.

Undersøkelsene har pekt mot forskjellige faktorer som synes å påvirke valget av ditransitiv konstruksjonstype. Det har vist seg at det fins faktorer som påvirker om et ditransitivt verb i det hele tatt åpner for preposisjonsfrasekonstruksjoner, og at det fins faktorer som avgjør valg av konstruksjonstype i enkelte ytringssituasjoner.

Faktorer som avgjør om et verb åpner eller sperrer for preposisjonsfrasekonstruksjoner vil jeg her kalle *primære*. I det følgende avsnittet 6.1 vil jeg diskutere spørsmålet om det fins en primær årsak bak et verbs evne til å stå i preposisjonsfrasekonstruksjoner, eller om det dreier seg om flere primære faktorer med like sterk påvirkningsevne.

Deretter skal jeg diskutere bakgrunnen for forskjellige verbs ulike prosentuelle andel preposisjonsfrasekonstruksjoner, og årsakene til dette. Faktorene som gjør seg gjeldende her kaller jeg *opsjonale faktorer*, se avsnitt 6.2. Faktorer som ikke viste noen påvirkningsevne, diskuteres i avsnitt 6.3.

Avslutningsvis må funnene fra kapittel 4 og 5 settes i sammenheng med konstruksjonsgrammatikkens grunnaksiom om at konstruksjoner har betydning (jf. kapittel 3). Dette gjør jeg i avsnitt 6.4.

6.1. Primære og sekundære faktorer

I dette avsnittet vil jeg diskutere årsakene til at enkelte ditransitive verb åpner for preposisjonsfrasekonstruksjoner, mens andre ikke gjør det. Disse faktorene kaller jeg *primære faktorer*.

Ifølge resultatene fra kapittel 5 (jf. avsnitt 5.5) er det forskjellige variabler som synes å være primære faktorer. To av dem tilhører semantikken, de andre to er syntaktiske. De to semantiske faktorene vil jeg her betrakte som ett, i og med at patiensleddets semantikk er immanent i verbets semantikk. Dermed er faktorene:

- verbets/patiensleddets semantikk
- verbets evne til å stå monotransitivt
- verbets andel i refleksive ditransitive konstruksjoner

Mens semantikken kan gi utslag i retningen av begge konstruksjonstypene, støtter de syntaktiske faktorene hver sin konstruksjon. Verb som kan stå i monotransitive konstruksjoner, finnes ofte i preposisjonsfrasekonstruksjoner. Verb som ofte eller utelukkende står i refleksive ditransitive konstruksjoner, står ikke eller sjelden i preposisjonsfrasekonstruksjoner.

Med tre kandidater blant de primære faktorene spørres det om en av dem er mer grunnleggende enn de andre. I dette avsnittet vil jeg diskutere om det fins en primær faktor som virker sammen eller uavhengig av *sekundære* faktorer. I første omgang skal jeg derfor diskutere alle tre faktorer uavhengig av hverandre (avsnitt 6.1.1 til 6.1.3), for å så å vurdere dem mot hverandre (avsnitt 6.1.6).

For at et verb i det hele tatt skal kunne utvikle seg i retningen av preposisjonsfrasekonstruksjoner, må språket være åpent for denne muligheten. Færøysk er

tydeligvis det. Dette er for det første betinget i den allmenne tendensen til perifrastiske konstruksjoner i færøysk. Hvilke årsaker som ligger bak dette, det vil si hvilke årsaker som ligger bak overgangen fra syntetiske til analytiske strukturer, skal ikke granskes her.⁷⁷ For det andre synes dette å være betinget i den allmenne forekomsten av (adverbiale) preposisjonsfraser og semantisk ditransitive konstruksjoner med preposisjonsfrase. I avsnitt 6.1.4 gjør jeg derfor et forsøk på å granske opphavet til spredningen av preposisjonsfraser til syntaktisk ditransitive verb. I denne sammenhengen vil jeg også diskutere semantisk ditransitive konstruksjoner som sperrer for syntaktisk ditransitivitet (avsnitt 6.1.5).

6.1.1 Monotransitivitet som påvirkende faktor

I avsnitt 2.2 innførte jeg differensieringen mellom obligatorisk ditransitive og fakultativt ditransitive verb.⁷⁸ Denne differensieringen viste seg å henge sammen med verbets åpenhet for preposisjonsfrasekonstruksjoner. Fakultativt ditransitive verb som også kan stå monotransitivt åpner normalt for preposisjonsfrasekonstruksjoner, mens obligatorisk ditransitive verb ikke gjør det (jf. 4.4.2). (95) er et eksempel på et fakultativt ditransitivt verb i en syntaktisk ditransitiv konstruksjon (95a) og i en preposisjonsfrasekonstruksjon (95b). (96) viser verbet i en monotransitiv konstruksjon.

- (95) a. *Vit senda abba bræv.*
 vi.NOM sender bestefar.DAT brev.AKK
 'Vi sender bestefar et brev.'
- b. *Vit senda bræv til abba.*
 vi.NOM sender brev.AKK til bestefar.AKK
 'Vi sender brev til bestefar.' (EE)
- (96) *Vit senda vøgur (til Føroyar).*
 vi.NOM sender varer.AKK (til Færøyer.AKK)
 'Vi sender varer til Færøylene.' (EE)

⁷⁷ En omfattende framstilling av utviklingen fra norrønt til moderne skandinavisk, i dette tilfelle norsk, foreligger for eksempel i Torp/Vikør (1993/³2007).

⁷⁸ Jf. også Langacker (1991:327) sine kommentarer om det indirekte objektet i forhold til direkte objekt og subjekt i fotnote 29 på side 33 i denne oppgaven.

Ifølge den konstruksjonsgrammatiske oppfatningen av ditransitive verb ligger betydningen til verbet i hele konstruksjonen. Funnene fra 4.4.2 peker imidlertid mot at språkbrukerne oppfatter verbet *senda* 'sende' i (95) og (96) som samme verb, der konstruksjonen [SBJ VERB OBJ] (+ PP) fra (96) blir overgeneralisert. Mens (95) og (96) har en preposisjonsfrase med målrettet semantikk til felles, gjelder ikke dette for alle fakultativ ditransitive verb.

Liknende observasjoner kan likevel gjøres ved verbet *kosta* 'koste' som – i motsetning til *senda* 'sende' – ikke kan stå med stedsadverbial som uttrykker retning. Konstruksjonen [SBJ VERB OBJ] er uten tvil hyppigst for verbet *kosta* 'koste', og blir vist i (97). Den likner strukturelt på preposisjonsfrasekonstruksjonen i (98). (99) viser verbet *kosta* 'koste' i en syntaktisk ditransitiv konstruksjon.

(97)	<i>Tað</i>	<i>kostar</i>	<i>10.000 krónur.</i>	
	det.NOM	koster	[10.000 kroner].AKK	
	'Det koster 10.000 kroner.'			(EE)
	SBJ	VERB	OBJ	
(98)	<i>Tað</i>	<i>kostar</i>	<i>10.000 krónur</i>	<i>fyri Føroyar.</i>
	det.NOM	koster	[10.000 kroner].AKK	for Færøyer.AKK
	'Det koster 10.000 kroner for Færøylene.'			
	SBJ	VERB	OBJ	PP
(99)	<i>Tað</i>	<i>kostar</i>	<i>Føroyum</i>	<i>10.000 krónur.</i>
	det.NOM	koster	Færøyer.DAT	[10.000 kroner].AKK
	'Det koster Færøylene 10.000 kroner.'			
	SBJ	VERB	OBJ1	OBJ2

Det som skiller konstruksjonen i (99) fra konstruksjonen i (97) er ikke bare konstruksjonstypen (ditransitiv vs. monotransitiv), men også bruksfrekvensen: Den monotransitive konstruksjonen, som eksemplifisert i (97), er mye mer frekvent enn den syntaktisk ditransitive – både for verbet *kosta* 'koste', for alle fakultativt ditransitive verb og for verbene generelt. Det fins flere monotransitive enn ditransitive verb, og det blir dannet flere monotransitive konstruksjoner enn ditransitive konstruksjoner. Jeg går inn for at denne frekvensen spiller en viktig rolle i framveksten av preposisjonsfrasekonstruksjoner. Dette vil jeg vise i de neste avsnittene.

For å kunne gjøre dette må jeg først se på frekvens som faktor i språkhistorien. Blant andre har Bybee (1985) vist frekvensens effekter på språket. Dette konseptet vil jeg skissere i neste avsnitt.

6.1.1.1 Frekvens og leksikalsk styrke etter Bybee (1985)

Bybee (1985:134) påpeker at ord er representert i leksikonet med forskjellig leksikalsk styrke. Leksikalsk styrke eller *lexical strength* definerer hun slik:

If we metaphorically suppose that a word can be written into the lexicon, then each time a word in processing is mapped onto its lexical representation it is as though the representation was traced over again, etching it with deeper and darker lines each time. Each time a word is heard and produced it leaves a slight trace on the lexicon, it increases in lexical strength. (Bybee 1985:117)

Tanken om leksikalsk styrke bygger på den observasjonen at høyfrekvente ord fortere blir identifisert av språkbrukerne enn lavfrekvente ord (Bybee 1985:119). Høy leksikalsk styrke er altså knyttet til høy frekvens. Dette fører med seg at høyfrekvente enheter er lagret uavhengig eller *as whole autonomous units* (Bybee 1985:133), mens lavfrekvente enheter er lagret med sterke forbindelser til andre enheter. Frekvensen som Bybee omtaler her, er den såkalte *tegnfrekvensen*, altså frekvensen på enkelte enheter (det vil si leksemer).

Ifølge Bybee (ibid.) følger det av disse lagringsmodalitetene at språkbrukerne analyserer lavfrekvente enheter mer enn høyfrekvente enheter. Bybee illustrerer dette ved hjelp av verbenes bøyingsklasser: Mange verb som i seg selv er lavfrekvente og som tilhører samme klasse, er lagret med forbindelser til hverandre, mens høyfrekvente og ofte mer uregelmessige verb er lagret hver for seg. Disse lavfrekvente verbene som er lagret samlet oppnår dermed en annen frekvens, den såkalte *typefrekvensen*. Typefrekvens gjelder alltid en klasse eller gruppe enheter, mens tegnfrekvens gjelder enkelte enheter. Begge frekvenstypene fører leksikalsk styrke med seg. Strukturer med høy typefrekvens kan og blir overgeneralisert og overført til nye enheter (Bybee 1985:134).

Hvis vi overfører Bybees argumentasjon for morfologien til transitive konstruksjoner, er det tydelig at den monotransitive konstruksjonen har en høyere typefrekvens enn den syntaktisk ditransitive konstruksjonen. Dette gjelder både for enkelte verb og for alle verb. I neste avsnitt skal jeg derfor anvende Bybees konsept på mono- og ditransitive konstruksjoner.

6.1.1.2 Anvendelse av Bybees konsept

Med bakgrunn i Bybees argumentasjon bør man kunne forvente at konstruksjonen med ett objekt (som monotransitiv konstruksjon eller som preposisjonsfrasekonstruksjon) sprer seg til verb som pleier å stå i konstruksjoner med to objekter. Denne hypotesen blir støttet av undersøkelsens resultater. Det viste seg at det er den monotransitive konstruksjonenes typefrekvens for enkelte verb som er avgjørende. Kun de verbene som faktisk kan stå i monotransitive konstruksjoner, det vil si de som oppviser en høy typefrekvens for monotransitivitet, overgeneraliserer denne strukturen. Dette skjer ved å aktivisere strukturen *[SBJ VERB OBJ]* som så tvinger språkbrukeren til å uttrykke benefaktiven (som ville vært representert i *[SBJ VERB OBJ1 OBJ2]* på plassen etter verbet) på annet vis. Benefaktiven havner dermed på plassen bak det direkte objektet og blir uttrykt gjennom en preposisjonsfrasekonstruksjon, som vist i (100).

(100)	<i>Tað</i>	<i>kostar</i>	<i>10.000 krónur</i>	<i>fyrí Føroyar.</i>
	det.NOM	koster	[10.000 kroner].AKK	for Færøyer.AKK
	‘Det koster Færøylene 10.000 kroner.’			(EE)

Den monotransitive konstruksjonens høye typefrekvens må altså ses på som årsak til fremveksten av semantisk ditransitive konstruksjoner med preposisjonsfrase, der strukturen med ett objekt blir overgeneralisert: *[SBJ VERB OBJ1 OBJ2] → [SBJ VERB OBJ] + PP*.⁷⁹

6.1.2 Refleksivitet som påvirkende faktor

Refleksivitet og monotransitivitet fremstår her som to sider av samme sak. Begge to er syntaktiske faktorer som fremmer en konstruksjonstype. Refleksiviteten støtter syntaktisk ditransitive konstruksjoner som vist i 4.4.3: Verb som er dokumentert med en høy andel refleksive ditransitive konstruksjoner, står sjeldent eller aldri i preposisjonsfrasekonstruksjoner.

Ifølge framstillingen under 2.4 kan refleksive pronomener ikke stå i preposisjonsfraser i færøysk.⁸⁰ Dette synes å henge sammen med at preposisjonelle benefaktiver normalt ikke er tillatt i preposisjonsfraser i det hele tatt, som vist i avsnitt 5.4.2. Eksempel (101a) med

⁷⁹ I dette avsnittet ble kun erstatningen av det indirekte objektet tatt opp. Erstatninger av det direkte objektet (jf. 4.4.2) er for lavfrekvente i materialet til å kunne generalisere funnene.

⁸⁰ Vektprinsippet (jf. 5.4.2) som flytter lette ledd framover og tunge ledd bakover i setningen, spiller muligens inn her. Se også eksemplet i fotnote 10.

6.1.3 Verbsemantikk som påvirkende faktor

I kapittel 5 ble to semantiske faktorer undersøkt: Verbets og patiensleddets semantikk som her blir sammenfattet under verbsemantikk. Undersøkelsene i 5.2 har slått fast at verbsemantikken i færøysk påvirker det ditransitive verbets evne til å stå i preposisjonsfrasekonstruksjoner. Verb som betegner en faktisk overføring (etter Jóhanna Barðdal et al. (2011) sin inndeling, se avsnitt 5.2.1) er ofte åpne for preposisjonsfrasekonstruksjoner. Det samme gjelder verb som betegner en kommunikasjonsart (også etter Jóhanna Barðdal et al. (2011) sin inndeling). Faarlund et al. (1997) sin presise inndeling av patiensleddets semantikk i norsk (se avsnitt 5.2.4) ble anvendt her, og det viste seg at det fins liknende semantiske tendenser i færøysk. Jeg fant derimot ikke en regel for benefaktiven tilsvarende den i gammelsvensk (jf. avsnitt 5.2.3). Om det fins tendenser på dette området, kan jeg ikke utelukke.

Det viste seg at verbsemantikken er en nødvendig men ikke nødvendigvis tilstrekkelig forutsetning for verbenes evne til å stå i preposisjonsfrasekonstruksjoner. Ditransitive verb som betegner en form for overføring, og som har et patiensledd som betegner en gjenstand, meningsinnhold, sanseintrykk eller pengesum, har en tendens til å stå i preposisjonsfrasekonstruksjoner, mens ditransitive verb som betegner intensjon, tilbakehold eller mentale prosesser har en tendens til å ikke være åpne for denne andre ditransitive konstruksjonstypen. Ordet *tendens* i denne setningen er avgjørende. Det fins ditransitive verb som *handa* 'rekke' som uten tvil hører hjemme i denne gruppen (av verb som betegner overføring av en gjenstand), men som ikke er registrert med preposisjonsfrase i materialet. Likevel er det overføringskomponenten i semantikken som synes å sette verbene i stand til å åpne seg for preposisjonsfrasekonstruksjoner.

Det som alle konstruksjonene som betegner en form for overføring har til felles, er et mål som er semantisk tilstede. Når det gjelder hva som blir overført – og særlig hvordan det blir overført – er verbene svært forskjellige. Det kan være tanker, holdninger, pengesum, gjenstander og de kan bli gitt gjennom faktiske bevegelser eller bare bli tenkt eller planlagt gitt, eller det kan – som i tilfellet av *reisa e-m eitt minnismarki* 'reise et minnesmerke over en' – bli overført et slags mentalt eierskap eller identifiserende element gjennom en skapningsprosess.⁸¹

Denne mangfoldigheten skiller færøysk klart fra islandsk, der overføringen må skje gjennom en faktisk bevegelse (Höskuldur Thráinsson 2007:231, Jóhanna Barðdal (under utg.:12) for å

⁸¹ Reddy (1979; sitert etter Goldberg 1995:128) påpeker at språkbrukeren må begripe “[the] systematic metaphor that involves understanding communicated information as being linguistically packaged and exchanged between interlocutors” for verb som betegner overføring av meningsinnhold.

kvalifisere for preposisjonsfrasekonstruksjoner. Dette tyder på at denne nyere semantisk ditransitive konstruksjonstypen går tilbake til et stedsadverbial som uttrykker en retning.

Retningssemantikken medfører, etter min oppfatning, ikke bare åpenhet for PP-konstruksjoner, men betinger også verbets transitivitet og (der mulig) refleksivitet. Jeg kommer til å argumentere for dette synet i avsnitt 6.1.6. For å underbygge min oppfatning av semantikken som primær, vil jeg i det følgende diskutere opphavet til den ditransitive PP-konstruksjonen.

6.1.4 Et forsøk på å finne opphavet til de to konstruksjonstypene

I forrige avsnitt påpekte jeg at færøysk tillater langt flere preposisjonsfrasekonstruksjoner enn islandsk, der verbsemantikken må inneholde en overføring gjennom en virkelig bevegelse for at verbet skal være åpent for preposisjonsfrasekonstruksjoner. Jeg vil i det følgende argumentere for at denne måten å uttrykke ditransitivitet på går tilbake til stedsadverbialer som uttrykker retning. I første omgang handler det bare om at kun opprinnelig syntaktisk ditransitive verb åpner seg for denne nyere konstruksjonen. Semantisk ditransitive konstruksjoner med preposisjonsfrase som sperrer for syntaktisk ditransitivitet skal jeg diskutere senere (se avsnitt 6.1.5).

Det er antageligvis et lite skritt fra stedsadverbialer som i (103) og (104) til benefaktiver som i (105).

(103)	<i>Vit</i>	<i>ferðast</i>	<i>til Føroyar.</i>	
	vi.NOM	reiser	til Færøyer.AKK	
	'Vi reiser til Færøyene.'			(EE)

(104)	<i>Vit</i>	<i>senda vørur</i>	<i>til Føroyar.</i>	
	vi.NOM	sender varer.AKK	til Færøyer.AKK	
	'Vi sender varer til Færøyene.'			(EE)

(105)	<i>Vit</i>	<i>senda bræv til abba.</i>		
	vi.NOM	sender brev.AKK til bestefar.AKK		
	'Vi sender brev til bestefar.'			(EE)

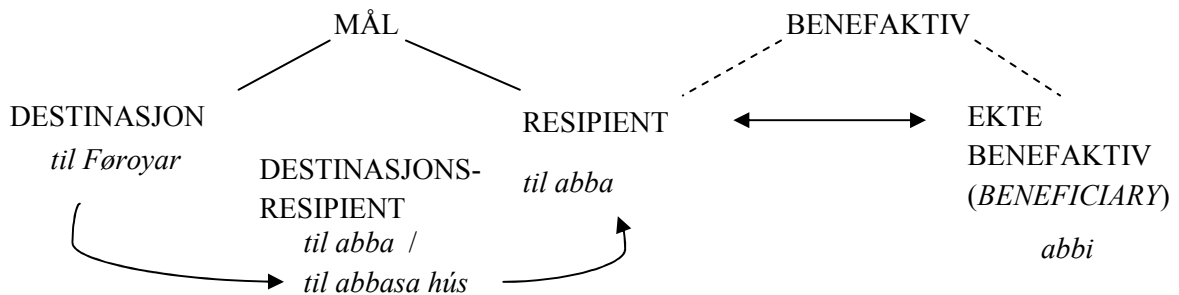
(105) betegner da den samme hendelsen som (106), men med andre virkemidler.

(106)	<i>Vit</i>	<i>senda abba</i>	<i>bræv.</i>
	vi.NOM	sender bestefar.DAT	brev.AKK
	'Vi sender bestefar brev.'		
			(EE)

Både (103), (104) og (105) inneholder en preposisjonsfrase med *til*. Nominalfrasen i (103) og (104) uttrykker en destinasjon, mens nominalfrasen i (105) er en benefaktiv, nærmere sagt en resipient. Begge nominalfrasene betegner likevel et mål: Henholdsvis retning og resipient.

Det er nærliggende å anta at denne felles grunnleggende semantikken ga utslag for en konstruksjonsoverføring, der preposisjonsfrasen ble mulig for å ikke bare uttrykke en retning, men også kunne uttrykke en resipient. Dette skjedde muligens gjennom en ambivalent destinasjon som også kan oppfattes som benefaktiv (for eksempel *abbasa hús* 'bestefar sitt hus', eller *abbi* 'bestefar' i betydningen 'stedet der bestefar bor/er', *abbi* 'bestefar' som sted i rommet).

Denne destinasjonen, som er en person, kaller jeg *destinasjonsresipient*. Konstruksjonsoverføringen som beskrevet ovenfor blir illustrert i figur 6.1.

Figur 6.1 - Semantiske relasjoner mellom stedsadverbial og benefaktiv

Benefaktiven i (105) er ifølge Blake (1994:70; sitert etter Skrzypek 2005:38-39) en resipient (*a sentient destination*). Preposisjonsfrasekonstruksjonen har antageligvis spredt seg fra destinasjons-PP via en destinasjonsresipient (en person som blir oppfattet som sted i rommet) til resipienten. Den ser også ut til å spre seg videre til ekte benefaktiver (*beneficiary*) i færøysk, hvis vi følger Skrzypek (2005:38-39) sin terminologi. Vi får altså en overføringslinje som vist nedenfor.

DESTINASJON → DESTINASJONSRESIPIENT → RESIPIENT → EKTE BENEFAKTIV

Skrzypek viser for gammelsvensk at ekte benefaktiver kun står med morfologisk dativ på plassen til det indirekte objektet. Hun gir et eksempel fra Schwartz (1878):⁸²

- (107) *byggia iohanni faghra kirkio*
bygge Johannes.DAT [vakker kirke].AKK
'bygge en vakker kirke for St. Johannes'
(Schwartz 1878:39)

En liknende konstruksjon finner vi i færøysk, som (108) og (109) viser – med preposisjonsfrase. Preposisjonsfrasekonstruksjonen har her altså spredd seg til ekte benefaktiver.

- (108) *Kollfirðingar hava í rúma tíð arbeitt við at reisa minnisvarða*
[innbyggerne ved Kollafjørður].NOM har [i lengre tid] jobbet med å reise minnesmerke
yvîr teir, ið eru farnir á sjónum og tey, ið eru farin á landi av vanlukkuávum.
over [de som døde til sjøs og de som døde av ulykker på land].AKK
'Innbyggerne i Kollafjørður har i en god stund jobbet med å reise et minnesmerke over dem som døde i ulykker til sjøs og på land.'
(http://www.wap.fo/news_2.php?grein=55494; 11.12.2011)

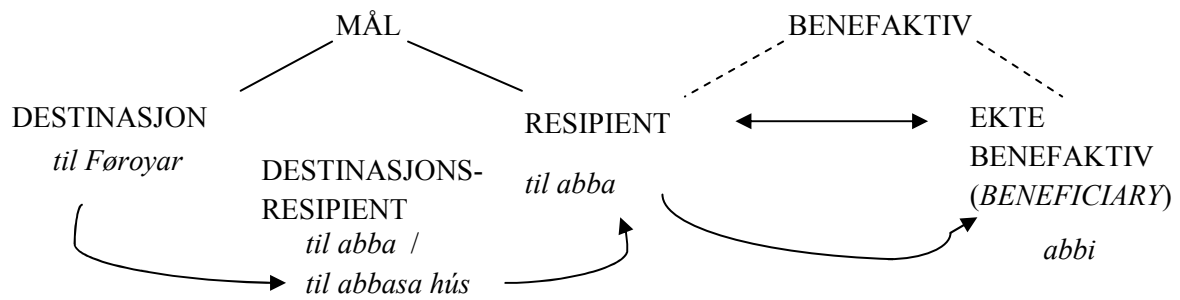
- (109) *Føroyingar eiga at reisa eitt minnimerki eftir Rasmus Christoffer Effersøe.*
Færøyer.NOM må reise [et minnesmerke].AKK etter [Rasmus Chr. Effersøe].AKK
'Færøylene må reise et minnesmerke over Rasmus Christoffer Effersøe.'
(<http://logting.elektron.fo/Ymiskt/Effersoe.html>; 11.12.2011)

Figur 6.2 er en modifisert versjon av 6.1 som viser den videre spredningen av preposisjonsfrasekonstruksjonen som her antas å finne sted i færøysk.⁸³

⁸² Skrzypek refererer til Schwartz (1878:39), men hennes eksempel (xix) stemmer ikke overens med eksemplet i referansen (se eksempel 107 ovenfor).

- (xvii) *Byggia kirkia [sic!] iohannem [sic!]*
bygge kirke.AKK Johannes.DAT
'å bygge en kirke for St. Johannes'
(Schwartz 1878:39, sitert etter Skrzypek 2005:39)

⁸³ Figurene 6.1 og 6.2 illustrerer semantiske relasjoner og syntaktiske utviklinger slik de presenterer seg i materialet. Denne problemstillingen kan være emne for videre undersøkelser.

Figur 6.2 - Semantiske relasjoner: videre spredning av PP

På liknende vis synes islandsk derimot å ha blitt stående ved destinasjonsresipienten.

Figur 6.1, som viser spredningen til resipienten, burde også gjelde for gammelsvensk som ikke tillater preposisjonsfraser for ekte benefaktiver (Skrzypek 2005:38-39).

Norsk synes imidlertid å ha beveget seg i samme retning som færøysk, og kanskje et stykke videre. Eksemplene (110) og (111) viser den samme semantikken som de færøyske eksemplene ovenfor, men her er preposisjonsfrasekonstruksjonen blitt dominerende og kanskje enerådende. Eksempel (110) står med ekte benefaktiv og preposisjonsfrase og er grammatisk, mens (111) med samme benefaktiv og indirekte objekt ikke er grammatisk for mange språkbrukere.

(110) *Man reiser et minnesmerke over Ivar Aasen.* (EE)

(111) [?]*Man reiser Ivar Aasen et minnesmerke.* (EE)

Merk at (111) ville vært grammatisk på færøysk (jf. eksemplet for *reisa* i tabell 4.1). En del norske dialekter synes også å tillate indirekte objekter i denne konstruksjonen, jf. utdraget fra Olav Aukrusts dikt “Emne” nedenfor.⁸⁴ Merk likevel at utdraget inneholder pronomen på plassen til det indirekte objektet.

(112) *... jamvel i ein selapinne sette dei seg sjølv eit minne.* (Olav Aukrust (1854): Emne)

Med tanke på preposisjonsfrasekonstruksjonen sitt virkningsområde i islandsk, færøysk og norsk er det nærliggende å snakke om et dialektkontinuum når det gjelder semantikken til

⁸⁴ Takk til Arne Torp for tips om dette.

ditransitive verb som tillater preposisjonsfrasekonstruksjoner i (vest)nordisk: Med islandsk i den konservative enden og skandinavisk i den progressive enden.⁸⁵

6.1.5 Semantisk ditransitive verb som ikke kvalifiserer til syntaktisk ditransitivitet

Hittil har semantisk ditransitive konstruksjoner med preposisjonsfrase blitt betraktet som et mulig alternativ til syntaktisk ditransitive konstruksjoner. Man kan (og må) imidlertid snu på denne måten å se det på. Det fins en god del verb som ikke – i noen tilfeller ikke lenger – kan stå i syntaktisk ditransitive konstruksjoner. Disse står likevel i semantisk ditransitive konstruksjoner med preposisjonsfrase.

Eksempel (113) viser et semantisk ditransitivt verb som ikke kan stå i en syntaktisk ditransitiv konstruksjon. Eksempel (114) viser derimot et verb som ikke lenger kvalifiserer til syntaktisk ditransitivitet.

- (113) **Maðurin skríggjaði mér skemdaorð.*
mannen.NOM skrek jeg.DAT [banneord].AKK
*’Mannen skrek meg banneord.’ (Istedenfor: ’Mannen skrek banneord etter meg.’) (EE)

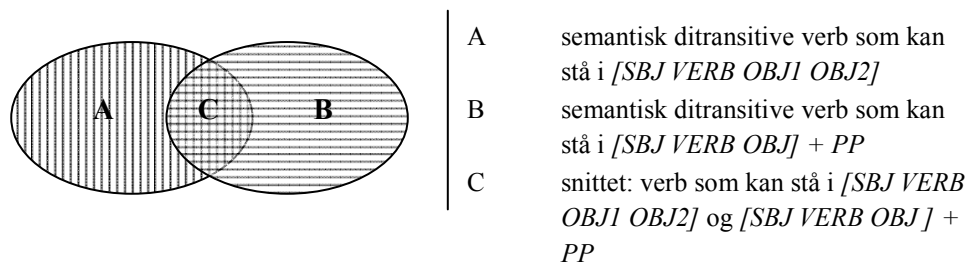
- (114) **Teir kravdu hann lykilin til húsið.*
de.NOM krevde han.AKK [nøkkelen til huset].AKK
’De krevde nøkkelen til huset fra ham’. (EE)

Med tanke på denne semantisk ditransitive verbgruppen må verbene som har blitt undersøkt i hovedundersøkelsen, oppfattes som *snittet* av de verbene som kan stå i syntaktisk ditransitive konstruksjoner, og de verbene som kan stå i preposisjonsfrasekonstruksjoner (jf. figur 6.3).⁸⁶

Spørsmålet om hvorfor ikke alle verb A er en del av mengden C, har blitt gransket og diskutert i denne undersøkelsen. Å granske hvorfor ikke alle verb B er del av mengden C, var ikke målet med denne undersøkelsen. For en grundig forståelse av semantikken som faktor i denne diskusjonen, burde denne problematikken likevel bli diskutert her. For dette kommer jeg i det følgende til å referere Goldberg (1995:120-128) sine tanker rundt denne verbgruppa i engelsk.

⁸⁵ Her har preposisjonsfraser med *til*, som er den hyppigste preposisjonen i semantisk ditransitive preposisjonsfrasekonstruksjoner, blitt omtalt. Jeg antar at liknende prosesser, som beskrevet ovenfor, førte til preposisjonsfraser med *fyrir* osv. Preposisjonen *fyrir* ‘for’ har jo i og for seg allerede en semantisk benefaktiv komponent, jf. eksemplet i *FOB*: *góð fyrir hárið* ‘god for håret’. Semantikken til preposisjonene som brukes i semantisk ditransitive preposisjonsfrasekonstruksjoner kan være tema i videre forskning.

⁸⁶ Skrivemåten [*SBJ VERB OBJ1 OBJ2*] etter Croft (2003:53).

Figur 6.3 - Semantisk ditransitive verb og konstruksjonstyper

For Goldberg er dette spørsmålet knyttet til produktiviteten til den syntaktisk ditransitive konstruksjonen. Hun bruker begrepet *delvis produktivitet*: Mens den syntaktisk ditransitive konstruksjonen viser seg å være produktiv for noen verb (f. eks. *faksa* 'fakse'), er den ikke produktiv for alle, og heller ikke produktiv i en hvilken som helst "generally defined" verbklasse. Mens engelsk *give* 'gi' kan stå med indirekte objekt, kan *donate* 'donere' ikke det. Det samme gjelder engelsk *tell* 'fortelle' (IO) og *whisper* 'hviske' (PP). Dette gjelder også for nordisk: Norsk *hviske* er ugrammatisk med indirekte objekt (115).⁸⁷

(115) **Marianne, får jeg hviske deg en hemmelighet?* (EE)

Goldberg nærmer seg denne problematikken ved å spørre hvordan barn i språklæringsprosessen setter grensene for syntaktisk ditransitive konstruksjoner. Hun går ut i fra at konstruksjoner som (115) ikke blir rettet på slik at barnet mangler negativ evidens. Goldberg spør altså hvorfor syntaktisk ditransitive konstruksjoner ikke blir overgeneralisert. Hun postulerer en indirekte negativ evidens: Barn lager hypoteser om verbets struktur (for eksempel *hviske*), men får ikke slike hypoteser bekreftet.

Indirekte negativ evidens er ifølge Goldberg imidlertid ikke tilstrekkelig som forklaring. På grunn av denne utilstrekkeligheten postulerer Goldberg "narrowly defined" semantiske underklasser som fremstår som unntak fra de semantisk ditransitive verbklassene (jf. avsnitt 5.2.1).⁸⁸ Disse nye klassene blir vist i tabell 6.1.⁸⁹

⁸⁷ Interessant nok tillater heller ikke tysk denne syntaktisk ditransitive konstruksjonen, se (xviii). Dette til tross for at tysk tillater mange flere benefaktiver enn nordisk.

(xviii) **Marianne, darf ich dir ein Geheimnis flüstern?* (EE)

Handlingen som skal beskrives i (xix) kan likevel uttrykkes i en grammatisk setning gjennom et beslektet partikkelverb, se (xix).

(xix) *Marianne, darf ich dir ein Geheimnis **zu**flüstern?* (EE)

⁸⁸ Jóhanna Barðdal et al. (2011) bygger på Goldberg sin klasseinndeling.

ACTUAL TRANSFER	fulfilling	<i>present, credit, trust</i>
	continous causation of accompanied motion in some manner	<i>pull, carry, push</i>
INTENTION	choosing	<i>choose, pick, select</i>
MODE OF COMMUNICATION	manner of speaking	<i>shout, scream, whisper</i>
	proposition and propositional attitudes	<i>say, question, claim</i>

Tabell 6.2 - Semantiske underklasser som ikke kvalifiserer for syntaktisk ditransitive konstruksjoner i engelsk (etter Goldberg 1995)

Jeg antar at man kan definere liknende underklasser for de vestnordiske språkene og færøysk. Med bakgrunn i dette fremstår verbsemantikken som en tydelig avgjørende faktor for de ditransitive konstruksjonstypene som verbet kan stå i.

6.1.6 Å finne den primære faktoren

Diskusjonen i de tre forrige avsnittene har bekreftet at semantikk, monotransitivitet og refleksivitet må regnes som faktorer som avgjør den ditransitive konstruksjonstypen som et verb kan stå i. Det gjenstår å diskutere hvordan disse tre faktorene forholder seg til hverandre, og hvilken faktor som eventuelt er primær. Dette skal jeg gjøre i det følgende.

Grunnleggende for den følgende argumentasjonen er at semantikken ikke krever en type ditransitivitet i seg selv. Det er heller slik at visse semantiske verbgrupper er knyttet til visse syntaktiske preferanser – men at disse preferansene i seg selv ikke lar seg begrunne logisk (jf. avsnitt 6.1.1). Verb som *hviske* brukes ikke ditransitivt fordi liknende verb ikke brukes ditransitivt. Logisk sett burde de være åpne for syntaktisk ditransitive konstruksjoner fordi de tilhører gruppen av verb som betegner overføring av meningsinnhold, og dermed som verb som har den semantiske komponenten MÅL.

De to syntaktiske faktorene opererer derimot med mekanismer som er kjent fra andre språklige nivåer: Frekvens, leksikalsk styrke og produktivitet (jf. Bybee 1985), og som har blitt observert innen morfologien og fonologien.

Med utgangspunkt i dette er det tre mulige måter disse faktorene kan henge sammen på.

- (1) Alle tre er primære og virker uavhengig av hverandre.
- (2) De to syntaktiske faktorene refleksivitet og monotransitivitet er primære. Semantikken i seg selv kan ikke påvirke syntaksen.

⁸⁹ I tillegg gjelder det for engelsk noen morfologiske begrensninger, dvs. at en del (innlånte) affikser sperrer for syntaktisk ditransitive konstruksjoner.

- (3) Semantikken er den primære faktoren som også er grunnleggende for funnene i henhold til monotransitivitet og refleksivitet.

Jeg kommer til å argumentere for (3). I og med at (1), (2) og (3) utelukker hverandre, kommer det til å bli tydelig i den følgende argumentasjonen hvorfor (1) og (2) ikke holder mål.

Semantikken er avgjørende for semantisk ditransitivitet. En handling må inneholde tre aktører (en som handler, en som blir påvirket av handlingen og en som handlingen er rettet mot) for å kunne stå i en konstruksjon med agens, patiens og benefaktiv. Dette er det alle semantisk ditransitive verb har til felles. Jeg skal ikke spekulere her i hvordan den syntaktisk ditransitive konstruksjonen oppstod. Men det er nærliggende å gå ut i fra at det å bruke objektkasus for å utrykke hvilke forhold som helst, var den dominerende konstruksjonsmåten i tidligere former av alle indoeuropeiske språk (jf. Ringe 2006:22ff. for det komplekse fleksjonssystemet i proto-indoeuropeisk).

Det har blitt vist ovenfor at historien til overgangen fra indirekte objekt til preposisjonsfrase begynte med de benefaktive som kan oppfattes som MÅL og de handlingene som er faktiske bevegelser – med ett ord handlinger som kan forstås *direksjonalt*. Slik er det fortsatt i islandsk.

Jeg har videre vist at spredningen fra slike *lokative* ditransitiver til andre ditransitiver gikk via nært beslektede semantiske komponenter: DESTINASJON → RESIPIENT → EKTE BENEFATIV. Jeg argumenterer derfor for at semantikken åpnet døren og holder den åpen.

For de fleste verbene som faller i gruppen av resipientorienterte bevegelsesverb, gjelder også at de kan stå monotransitivt med eller uten stedsadverbial. Dette oppfatter jeg som en syntaktisk konsekvens av den handlingen som slike verb kan beskrive. Alle konsekvensene av det, nemlig den typefrekvensielle forskyvningen mot preposisjonsfrasekonstruksjoner, må forstås som verktøy som følger av de semantiske forutsetningene. Mens de fakultativt ditransitive verbene kan beskrive en handling uten mottaker, kan de obligatorisk ditransitive verbene ikke det. *Unna e-m e-ð* 'unne noen noe' beskriver et forhold mellom to aktører, der den andre aktøren må til for at det skal bli det riktige bildet. *Á unne noen* er faktisk og semantisk ikke mulig, og derfor heller ikke grammatisk. I og med at monotransitiviteten ikke fins for *unna* 'unne', kan den ikke virke som PP-fremmede verktøy.

Denne verktøymetaforen gjelder også faktoren refleksivitet. Jeg vil illustrere dette ved verbet *fáa* 'få'. Den hyppigste betydningen til *fáa* er 'få' – der står verbet i monotransitive konstruksjoner. Handlingen som blir beskrevet er det at agens (= subjektet) mottar et eller annet. Denne agensmottagelsen er den semantiske kjernen til *fáa* 'få' som også oftest holder

seg i ditransitive konstruksjoner. I (116) er agens fortsatt en mottaker, og mottar noe som den har skaffet seg selv. Denne felles identiteten av mottakeren og giveren, der agens fortsatt er den faktiske mottakeren, blir uttrykt gjennom en reflektiv ditransitiv konstruksjon.

(116)	<i>Hann</i>	<i>fekk</i>	<i>sær</i>	<i>morgunmat.</i>	
	han.NOM	fikk	seg.DAT	frokost.AKK	
	'Han fikk seg noe frokost.'				(EE)

Semantikken er altså avgjørende for hvilke verb som ofte står i refleksive ditransitive konstruksjoner. Semantikken er primær, og så virker typefrekvensen som sekundær faktor.

De sekundære faktorene monotransitivitet og reflektivitet er selv betinget av semantikken, av handlingen som skal beskrives. De kan ikke forklare selve skrittet fra [OBJ1 OBJ2] til [OBJ PP], men kommer inn som forklaring for hvert enkelt verb.

Med denne argumentasjonen har jeg muligens fjernet meg et stykke fra den konstruksjonsgrammatiske forestillingen om konstruksjoner og betydning. Dette skal diskuteres i avsnitt 6.2. Først skal jeg redegjøre for de faktorene som påvirker eller ikke påvirker konstruksjonstypen som blir valgt i hver enkelt ytringssituasjon.

6.2 Opsjonale faktorer

Verbene som på grunn av sin semantikk (jf. forrige avsnitt) åpner for preposisjonsfrasekonstruksjoner, viser forskjellige andeler når det gjelder forekomsten av denne konstruksjonstypen. For å illustrere dette vil jeg her gjenta noen eksempler fra tabell 5.16. Tabellen viser antall treff i materialet for alle semantisk ditransitive konstruksjoner (S), for syntaktisk ditransitive konstruksjoner (D) og for preposisjonsfrasekonstruksjoner (P).

verb	betydning	treff S	treff D	treff P
<i>geva</i>	gi	480	450	31
<i>gjalda</i>	betale	36	17	19
<i>kosta</i>	koste	57	55	2
<i>lata</i>	gi	43	39	4
<i>rinda</i>	betale	12	6	6
<i>selja</i>	selge	20	5	15
<i>senda</i>	sende	65	44	21

Tabell 6.3 - Andel preposisjonsfrasekonstruksjoner i materialet for enkelte verb

Alle disse verbene åpner for preposisjonsfrasekonstruksjoner, men de gjør dette i forskjellig omfang. Faktorene som avgjør valg av konstruksjonstype i en spesiell ytringssituasjon vil jeg her kalle opsjonale faktorer. Disse faktorene ble undersøkt i hovedundersøkelsens tredje delundersøkelse (5.4).

To opsjonale faktorer har utkrystallisert seg, mens andre måtte forkastes (jf. neste avsnitt). De to opsjonale faktorene er altså vektregelen på den ene siden og verbets diatese på den andre siden.

Vektprinsippet som sentral faktor i de nordiske språkenes syntaks ble beskrevet i avsnitt 5.4.2. Den sier at tunge ledd har en tendens til å stå lengst til høyre, altså mot slutten, i setningen. Lette ledd flyttes derimot til venstre. Dette skjer blant annet gjennom valg av konstruksjonstype. Vektprinsippet kan illustrere den begrensede påvirkningsevnen til de opsjonale faktorene. Et verb som ikke er åpent for preposisjonsfrasekonstruksjoner, som for eksempel *unna* 'unne' i (117), kommer ikke til å stå i konstruksjoner der den tunge benefaktiven er flyttet til høyre. Et eksempel som (118) er ugrammatisk.

- (117) *Malan unti ekki brøðrunum ið heima vóru og bíðaðu hetta.*
 Malan.NOM unte ikke [brødrene som var hjemme og ventet].DAT dette.AKK
 'Malan unte ikke dette til brødrene som var hjemme og ventet.' (EE)

- (118) **Malan unti ekki hetta fyri/til brøðrunum/-urnar ið heima vóru og bíðaðu.*
 Malan.NOM unte ikke dette.AKK for/til [brødrene som var hjemme og ventet].AKK
 'Malan unte ikke dette til brødrene som var hjemme og ventet.' (EE)

Vektprinsippet trer kun i kraft for verb som er åpne for begge konstruksjonstypene. Den gjør at tunge benefaktive ledd korresponderer med preposisjonsfrasekonstruksjoner, mens tunge patiensledd korresponderer med syntaktisk ditransitive konstruksjoner. Vektprinsippet viste seg å ikke være en regel, men heller en sterk tendens. Denne undersøkelsen kunne ikke vise til faktorer som sperrer for vektprinsippet. Men resultatene viser at det tyngste leddet ikke står lengst til høyre i alle tilfeller (jf. tabell 5.19).

Vektprinsippet blir ofte sett i sammenheng med informasjonsstrukturen (jf. for eksempel Skrzypek 2005:36). Kjent informasjon står i mange språk før ukjent informasjon. Bresnan et al. (2007, sitert etter Kizach 2012) har vist at syntaktisk ditransitive konstruksjoner oftere står med en kjent benefaktiv enn med en ukjent en. Kizach (2012) har bekreftet dette for dansk, men kunne ikke vise dette i preposisjonsfrasekonstruksjoner. Denne rekkefølgen av kjent og ukjent informasjon ser ut til å være enklere å forstå for språkbrukerne (Clifton og Frazier

2004, sitert etter Kizach 2012), men dette er heller ikke vist for preposisjonsfrasekonstruksjoner.

Informasjonsstrukturen har ikke blitt undersøkt i denne oppgaven. Vektanalysen tyder imidlertid på at de to går hånd i hånd. Kjent informasjon blir uttrykt gjennom pronomener og bestemte nominalfraser. Tabell 5.19 viser faktisk en tendens til at benefaktiver i form av pronomener og substantiv med determinativ står oftere som indirekte objekt enn som preposisjonsfrase.⁹⁰ En direkte undersøkelse av informasjonsstrukturen i færøyske ditransitive konstruksjoner vil sannsynligvis kunne bekrefte disse funnene.

Den andre opsjonale faktoren som har utkrystallisert seg i hovedundersøkelsen (jf. 5.4.1 og 5.4.4), er verbets diatese, nærmere bestemt passivsetningene. Passivsetningene skiller seg fra aktivsetningene ved en signifikant høyere andel preposisjonsfrasekonstruksjoner.⁹¹ Dette er ikke overraskende, med tanke på konstruksjonenes typestabilitet. En passivkonstruksjon som (119) har strukturelt lite til felles med en ditransitiv konstruksjon som (120). Siewierska (1984:217) mener at passivkonstruksjoner (uten indirekte objekt) kan syntaktisk og semantisk sett oppfattes som intransitive i de indoeuropeiske språkene.

Passivkonstruksjoner med indirekte objekt ser i alle fall ut til å ha mindre leksikalsk styrke enn aktivkonstruksjoner med indirekte objekt; dette kan føre til at muligheten til å uttrykke benefaktiven gjennom en preposisjonsfrase blir overgeneralisert og overført til passivsetningene.

(119)	<i>Bókin</i>	<i>varð givin</i>	<i>teimum.</i>	
	boka.NOM	ble gitt	de.DAT	
	'Boka ble gitt til dem.'			(EE)
	SBJ	VERB	OBJ	
(120)	<i>Vit</i>	<i>góvu</i>	<i>teimum bókina.</i>	
	vi.NOM	ga	de.DAT boka.AKK	
	'Vi ga dem boka.'			(EE)
	SBJ	VERB OBJ1	OBJ2	

Det kan også tenkes en analog overføring til aktive konstruksjoner med stedsadverbial (jf. 5.1.1) som vist i eksemplene (121) og (122).

⁹⁰ Det spørres om informasjonsstrukturen også holder den refleksive benefaktiven på plassen til det indirekte objektet. Refleksive benefaktiver må betraktes som kjent informasjon i og med at de refererer til det allerede nevnte subjektet.

⁹¹ Her skiller færøysk seg fra gammelsvensk, der Skrzypek (2005:37) hevder følgende: "In the passive voice, the dative [dvs. benefactive dative som IO] is preserved."

(121) *Bókin varð send til Danmark.*
 boka.NOM ble sendt til Danmark.AKK
 'Boka ble sendt til Danmark.' (EE)

(122) *Bókin varð send til abba.*
 boka.NOM ble sendt til bestefar.AKK
 'Boka ble sendt bestefar.' (EE)

6.3 Faktorer som ikke påvirker konstruksjonstypen

Tre faktorer viste seg å være uten påvirkning på konstruksjonstypen. Dette er for det første verbmorfologien, som i seg selv er uavhengig av konstruksjonstypen. I framstillingen av denne undersøkelsen (se avsnitt 5.4.1) ble presens partisipp utelatt, i og med at presens partisipp ikke er dokumentert i ditransitive konstruksjoner i materialet. Dette peker mot at konstruksjoner som (123) er veldig lavfrekvente og muligens ugrammatiske i færøysk. Slike konstruksjoner er heller ikke typiske for germanske språk. Komplekse partisippkonstruksjoner kom først inn i nordisk gjennom latinsk påvirkning i religiøs norrøn litteratur (Leitre et al. 1991:44).

(123) *ʔGevandi dønum skyldina fyri kreppuna,*
 gi.PART-PRES danskene.DAT skylda.AKK for krisen.AKK
kravdu Føroyar sín rætt.
 krevde Færøyene.NOM [sin rett].AKK
 'Færøyene ga danskene skylda for krisen og krevde sin rett.' (EE)

For å få bekreftet eller avkreftet den ugrammatiske statusen til dette eksemplet, ble denne setningen presentert for færøyske informanter. Det viste seg at mange færinger (11 av 23) enten oppfatter konstruksjoner med presens partisipp og to objekter som ugrammatiske eller mener at de ikke bruker den selv (8 av 23), mens de ikke utelukker at den kan være grammatisk. Det er likevel noen (4 av 23) som oppfatter konstruksjonen i (123) som grammatisk. Dette bekrefter at presens partisipp i færøysk ikke er vanlig i konstruksjoner med to objekter.⁹²

⁹² Slike konstruksjoner er derimot hyppigere i andre germanske språk, her representert ved tysk (xx).

(xx) *Wutentbrannt, die Schuld den Anhängern Nathirs gebend,*
 rasende sint skylda.AKK [tilhengerne til Nathir].DAT gi.PART-PRES

Dette synes å være begrunnet i partisippets adjektiviske karakter, som sperrer for verbalsyntaks.⁹³ Undersøkelsen av verbmorfologien bekreftet også inntrykket av at perfektum partisipp oftere står med preposisjonsfrasekonstruksjoner enn med syntaktisk ditransitive konstruksjoner. Dette ble diskutert i forrige avsnitt (passivsetninger). Det viste seg at verbmorfologien kun påvirker konstruksjonstypen når den er ensbetydende med den perifrastiske passivkonstruksjonen.

Liknende resultater ble funnet for setningstypen som heller ikke påvirker konstruksjonstypen (unntaket er igjen passivsetningene, se ovenfor). Det må konkluderes at setningstypene er strukturelt for like til å kunne gi utslag. Unntaket her er muligens relativsetninger der relativpartikkelen er benefaktiven i en ditransitiv konstruksjon. Et slikt eksempel er konstruert i (124). Denne konstruksjonen er ikke belagt i materialet. Relativpartiklene *sum* 'som' og *ið* 'som' viser ingen morfologisk kasus. Det spørres om de blir interpretert som indirekte objekt eller som nominalfrase i en preposisjonsfrase, eller om slike konstruksjoner blir unngått og erstattet av konstruksjoner med for eksempel *fáa* 'få' i eksemplet. Her trengs det videre forskning.

- (124) a. *Hetta er jenta sum/ið Sára gav bókina *(til).*
 dette.NOM er jenta.NOM som/som Sára.NOM ga boka.AKK (til)
 'Dette er jenta som Sára ga boka til.' (EE)
- b. *Hetta er jenta sum fekk bókina.*
 dette.NOM er jenta.NOM som fikk boka.AKK
 'Dette er jenta som fikk boka.' (EE)

rammte er den Stahl durchs Herz des Heilers.
 rammet han.NOM stålet.AKK gjennom [hertet til helbrederen].AKK
 'Rasende sint ga han tilhengerne til Nathir skylda og rammet stålet gjennom hjertet til helbrederen.'
 (<http://www.midgard-forum.de/forum/content/478-Lebenst%C3%B6ter-Anderthalbh%C3%A4nder-1-1-3-3>; 28.01.12)

I tillegg fins det konstruksjoner med presens partisipp og indirekte objekt som stivnet frase i færøysk i (xxi):

- (xxi) *Vit kirkjufólk hava mær vitandi ikki biðð*
 [vi kirkefolk].NOM har jeg.DAT vite.PART-PRES Ikke bedt
teir fólkavaldu politikararnar fara pleyrandi inn um kirkjugátt.
 [de folkevalgte politikerne].AKK fare traskende inn over kirketreskelen.AKK
 'Vi i kirka har, så vidt jeg vet, ikke bedt de folkevalgte politikerne om å komme traskende inn i kirka.'

⁹³ Jf. Faarlund et al. (1997:119) sine tanker rundt stillingen til presens partisipp: "Disse adjektivene [på *-ende/-ande*], som er avledet av verb, blir vanligvis kalt **presens partisipp** [fremheving i originalen], og de defineres oftest som verb. Men de inngår ikke i verbale kategorier som tempus og modus (...), og de står nesten alltid i de samme syntaktiske posisjoner som adjektiver (adledd til substantiver, predikativ o.a.), og de kan derfor med minst like stor rett betraktes som adjektiver."

Videre ble det antatt at partikkelverb med liknende semantikk kunne påvirke de ditransitive verbene. Bakgrunnen for denne hypotesen var observasjonen at verbet *senda* 'sende' ble brukt med en høy andel preposisjonskonstruksjoner, som liknet på de frekvente konstruksjonene med *senda út* 'sende ut'. Funnene viste en høyere andel preposisjonsfrasekonstruksjoner for slike tilfeller, men forskjellen er ikke signifikant. Hypotesen ble begrunnet med bakgrunn i forskning om leksikalske naboer. Det må imidlertid konkluderes at slikt naboskap ikke har kunnet påvises for ditransitive verb.

6.4 To konstruksjonstyper – to forskjellige betydninger?

Avsnitt 6.1 har vist at verbene som kan stå i preposisjonsfrasekonstruksjoner har en semantikk som er forskjellig fra semantikken til de verbene som ikke er åpne for denne andre konstruksjonstypen. Konstruksjonsgrammatikken, som er grunnleggende for denne undersøkelsen, postulerer imidlertid at også semantikken for ett og samme verb i to forskjellige semantisk ditransitive konstruksjoner vil være forskjellig for hver konstruksjonstype. Dette aksiomet skal diskuteres her med bakgrunn i resultatene fra kapittel 5.

Langacker (1987:39) gir eksempel (125) for engelsk, som likner på færøysk i at det kan uttrykke benefaktiven i en semantisk ditransitiv konstruksjon i et indirekte objekt og i en preposisjonsfrase.

- (125) a. *He sent a letter to Susan.*
b. *He sent Susan a letter.*

Langacker (1987:39) argumenterer slik:

These sentences have the same truth value and can be used interchangeable to describe the same event, but I suggest that they nevertheless differ semantically [...]. Because [(125a)] employs the preposition *to*, it emphasizes the path traversed by the letter with Susan as a goal. By contrast [(125b)] emphasizes the resulting state in which Susan possesses the letter; I will assume that this possessive relationship is symbolized by the juxtaposition and linear order of *Susan* and *a letter*. I do not claim that the notion of a path is lacking in [(125b)], or the notion of possession in [(125a)]: both are present to some degree in each sentence. Instead I claim that the relative salience of these notions differs in the two examples owing to their respective symbolization by *to* and by the juxtaposition of nominals. The differences in grammatical structure therefore highlight one facet of the conceived situation at the expense of another; I will say that the two sentences present the scene through different images [...].

Han argumenterer videre at denne postulerte semantiske forskjellen blir støttet av setningspar som (126), der konstruksjonen i (126a) blir foretrukket fordi den er semantisk mer forenlig med situasjonen, i og med at det er banen som blir fremhevet. Husk at Langacker assosierer (125b) med en oppnådd tilstand.

- (126) a. *The shortstop threw a ball to the fence.*
 b. **The shortstop threw the fence a ball.*
 (Langacker 1987:49)

Jeg oppfatter ikke (126a) som semantisk ditransitiv, men som en monotransitiv konstruksjon med stedsadverbial. I og med at *the fence* 'gjerdet' ikke er en benefaktiv, er konstruksjonen i (126b) utelukket.⁹⁴ Jeg oppfatter derfor valg av preposisjonsfrasekonstruksjonen i dette tilfellet ikke som en semantisk preferanse for å understreke en bane, men som en syntaktisk nødvendighet. Det som er grunnleggende for semantisk ditransitive konstruksjoner slik som de har blitt undersøkt i denne oppgaven, er at de stort sett er utbyttbare. Mens semantikken har vist seg å være helt grunnleggende for forekomsten av disse to konstruksjonstypene, ser jeg ikke noen semantiske forskjeller eller nyanser som støtter Langackers påstand. I eksempel (125) har Langacker valgt et verb som kan stå monotransitivt med stedsadverbial, jf. (127)

- (127) *He sent a letter to Vietnam.*

Den formelle parallelliteten av stedsadverbial og benefaktiv i preposisjonsfrase gjør det enkelt å se likheter der. Slikt er imidlertid ikke opplagt for alle ditransitiver. Færøysk tillater for

⁹⁴ En slik konstruksjon som (xxii) er ikke engang grammatisk i tysk som tillater benefaktiver for veldig mange semantiske forhold (jf. Tungseth 2007). Dette er fordi "mottakeren" er livløs og ikke noen aktiv mottaker.

- (xxii) **Er warf dem Zaun einen Ball zu.*
 han.NOM kastet [gjerdet].DAT [en ball].AKK til
 *'Han kastet en ball til gjerdet.'
 (EE)

Tysk tillater livløse gjenstander som benefaktiver i kontekster der disse faktisk blir oppfattet som mottaker. Eksempel (xxiii) impliserer at den handlende føler en viss aggresjon eller liknende mot akkurat dette gjerdet. I (xxiv) er derimot handlingen umotivert.

- (xxiii) *Er gab dem Zaun einen Tritt.*
 han.NOM ga [gjerdet].DAT [et spark].AKK
 'Han sparket mot gjerdet.'
 (EE)

- (xxiv) *Er trat gegen den Zaun.*
 han.NOM sparket mot [gjerdet].AKK
 'Han sparket mot gjerdet.'
 (EE)

eksempel konstruksjoner med *reisa* 'reise' i betydningen 'reise et minnesmerke over en' som vist i eksempel (128).

- (128) *Kollfirðingar* *hava í rúma tíð arbeitt við at reisa minnisvarða*
[innbyggerne ved Kollafjørður].NOM har [i lengre tid] jobbet med å reise minnesmerke
yvir teir, ið eru farnir á sjónum og tey, ið eru farin á landi av vanlukkuávum.
over [de som døde til sjøs og de som døde av ulykker på land].AKK
'Innbyggerne i Kollafjørður har i en god stund jobbet med å reise et minnesmerke over dem
som døde i ulykker til sjøs og på land.'
(http://www.wap.fo/news_2.php?grein=55494; 11.1.2.2011)

Her er det vanskelig å finne en bane som blir understreket, den er i tilfelle kun svakt metaforisk til stede. Eksemplet peker imidlertid på en ren grammatisk faktor som har bedre sjanser til å forklare preposisjonsfrasekonstruksjonen i dette tilfellet: Vektprinsippet. Benefaktiven i (128) er veldig tung – med to nominalfraser som består av et pronomen og en lengre attributiv setning hver.

Vektprinsippetts påvirkning er tydelig i færøysk. Følger man Langackers argumentasjon, påvirker tyngden ved ett ledd betydningen til hele setningen. Hvis vi erstatter den lange benefaktiven i (128) med et pronomen, ville vektprinsippet plassert *teimum* på plassen foran det tyngre *minnisvarði*. Dette blir demonstrert i (129).

- (129) *Kollfirðingar* *hava í rúma tíð arbeitt við at reisa teimum minnisvarða.*
[innbyggerne ved K.].NOM har [i lengre tid] jobbet med å reise de.DAT minnesmerke.AKK
'Innbyggerne i Kollafjørður har i en god stund jobbet med å reise et minnesmerke over dem.' (EE)

Etter min oppfatning understreker (128) ikke andre forhold enn (129) i henhold til Langackers argumentasjon. Det som skiller de to eksemplene er ikke bane og oppnådd tilstand, men rett og slett informasjonsstrukturen: I (128) er de avdøde ukjent, i (129) er de kjent informasjon. Denne forskjellen er imidlertid ikke begrunnet i konstruksjonstypen, men i konteksten. Den færøyske evidensen tyder mot at Langackers tese ikke er universelt gyldig.

7 Konklusjon og videre forskning

I denne oppgaven har jeg bekreftet relevansen av semantiske forhold og vektprinsippet, som var kjent fra tidligere undersøkelser på norske ditransitiver, for færøysk.

Jeg har vist at preposisjonsfrasekonstruksjonen ved ditransitive verb henger sammen med monotransitive konstruksjoner med stedsadverbial. Muligheten til å bytte konstruksjonstype er semantisk begrunnet, der verbets semantikk inneholder en mer eller mindre tydelig retningskomponent. Verb som har denne semantiske komponenten, er normalt åpne for preposisjonsfrasekonstruksjoner, men det fins ifølge materialet unntak. Videre forskning må avgjøre om disse unntakene er eksempler på manglende negativ evidens i korpusarbeidet, eller om verb som *handa* 'rekke' faktisk ikke tillater preposisjonelle benefaktiver. En grundig undersøkelse av informanters bedømmelse av slike konstruksjoner kan være nyttig her.

I oppgaven har jeg argumentert for at preposisjonsfrasekonstruksjoner ved ditransitive verb tar en utvikling fra konstruksjoner som beskriver faktiske bevegelser, via konstruksjoner med resipientbenefaktiver til andre typer benefaktiver. Denne argumentasjonen åpner for synkrone og diakrone undersøkelser av de nordiske ditransitive konstruksjonene.

Det har blitt vist at vektprinsippet, som er et kjent fenomen i nordisk, spiller inn ved valg av ditransitiv konstruksjonstype. Her er det rom for flere undersøkelser som tar for seg denne påvirkningsevnen. I tillegg er informasjonsstrukturen i færøyske ditransitiver ikke blitt undersøkt enda.

Undersøkelsen har funnet bevis for en sammenheng mellom refleksivitet og syntaktisk ditransitive konstruksjoner. Jeg har argumentert for at denne sammenhengen er begrunnet i at refleksive benefaktiver og lette pronomener generelt ikke kan stå i en preposisjonsfrase sist i setningen. Denne sammenhengen bør bekreftes gjennom videre forskning. Verbets diatese, som i tilfelle av passivsetninger svekker det indirekte objektet, åpner også for flere undersøkelser. Ifølge Höskuldur Thrainsson et al. (2004) er passiv til ditransitiver i færøysk ikke blitt tilstrekkelig gransket enda.

Jeg har forsøkt å vise at leksikalske syntaktiske naboer spiller inn i syntaksen. Resultatene har ikke vært tilstrekkelige, men det kan være begrunnet i undersøkelsens metoder og materiale. Naboforhold mellom konstruksjoner bør bli gjenstand for videre forskning i og med at slike påvirkninger er påvist for andre språkområder. Det spørres også om frekvente faste uttrykk som *geva e-m rætt* eller *geva e-m ans* stabiliserer den syntaktisk ditransitive konstruksjonen for disse verbene.

På bakgrunn av Goldberg (1995) sine undersøkelser av engelske semantisk ditransitive konstruksjoner som *whisper something to somebody* har denne gruppen verb, som ikke kan

stå med indirekte objekt, blitt diskutert. Her trengs det likevel videre forskning for å definere semantiske underklasser i færøysk.

I og med at oppgaven bygger på et skriftspråkkorpus er det opplagt at liknende undersøkelser burde gjøres for det færøyske talespråket. Talespråkkorpusene som fins i dag er ikke egnet for en omfattende gransking (jf. avsnitt 4.1). Den korte spørreundersøkelsen blant studenter og ansatte ved Føroyamálsdeildin ved universitet på Færøyene i Tórshavn har vist til dels store avvik i bedømmingen av de ditransitive eksemplene. Dette åpner for undersøkelser av sosiokulturelle, aldersmessige og geografiske forskjeller, og hvordan disse påvirker preferansen for ditransitive konstruksjonstyper.

8 Litteraturliste

- Askedal, John Ole (2001): 'Oblique subjects', structural and lexical case marking: Some thoughts on case assignment in North Germanic and German. – I: Jan Terje Faarlund (ed.): *Grammatical Relation in change* (= *Studies in Language Companion Series* 56), 65–99. Amsterdam/Philadelphia, PA: John Benjamins.
- Askedal, John Ole (2011): The Germanic Languages. – I: Bernd Kortmann og Johan van der Auwera (eds.): *The Languages and Linguistics of Europe. A Comprehensive Guide* (= *The world of linguistics* 1), 47–68. Berlin/Boston: Walter de Gruyter.
- Aukrust, Olav (1854): Emne. – I: Olav Aukrust: *Hamar i Hellom / Diktbasen* på dagbladet.no. [Hentet 19.04.12 fra] <http://dagbladet.no/docarc/showdoc.php?a=1&d=1572>.
- Barðdal, se Jóhanna Barðdal.
- Bechtel, William, George Graham og Adele Abrahamsen (1999/³2004): The Life of Cognitive Science. – I: William Bechtel og George Graham (eds.): *A companion to cognitive science* (= *Blackwell companions to philosophy* 13), 1–104. Maldon/Oxford/Victoria: Blackwell Publishing.
- Behaghel, Otto (1909): Beziehungen zwischen Umfang und Reihenfolge von Satzgliedern. – I: *Indogermanische Forschungen* 25, 110–142.
- Blake, Barry J. (1994): *Case*. – Cambridge: Cambridge University Press.
- Braunmüller, Kurt (1991/³2007): *Die skandinavischen Sprachen im Überblick*. – Tübingen/Basel: A. Francke Verlag.
- Bresnan, Joan et al. (2007): Predicting the Dative Alternation. – I: G. Bouma, I. Krämer, J. Zwarts (eds.): *Cognitive Foundations of Interpretation*, 69–94. Amsterdam: Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences.
- Brú, Heðin (2001): *Men lívið lær. Skaldsøga eftir Heðin Brú*. – Tórshavn: Føroya Skúlabólagrunnur.
- Bußmann, Hadumod (1983/³2002): *Lexikon der Sprachwissenschaft*. – Stuttgart: Kröner.
- Bybee, Joan L. (1985): *Morphology. A study of the relation between meaning and form*. – Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Bybee, Joan L. (1995): Regular Morphology and the Lexicon. – I: *Language and Cognitive Processes* 10.5, 425–455.
- Christensen, Ken Ramshøj (2008): NEG-shift, Licensing, and Repair Strategies. – I: *Studia Linguistica* 62.2, 182–223.
- Clifton, Charles jr. og Lyn Frazier (2004): Should given information appear before new? Yes and no. – I: *Memory and Cognition* 32, 886–895.
- Costello, Elizabeth L. (1971/1991): *Eine syntaktische Analyse der von Hammershaimb gesammelten feroyschen Sagen*. – Ann Arbor, Michigan: University Microfilms.
- Croft, William (2000), sitert etter Jóhanna Barðdal (2001), se Croft, William (2003).
- Croft, William (2001): *Radical Construction Grammar: Syntactic Theory in Typological Perspective*. – Oxford: Oxford University Press.
- Croft, William (2003): Lexical Rules vs. Constructions: A False Dichotomy. – I: Hubert Cuyckens et al. (eds.): *Motivation in Language. Studies in Honor of Günter Radden*, 49–68. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Dehé, Nicole (2004): On the order of objects in Icelandic double object constructions. – I: *UCL Working Papers in Linguistics* 16, 85–108.
- Diderichsen, Paul (1941): *Sætningsbygningen i Skaanske Lov*. – København.
- Diderichsen, Paul (1946): *Elementær dansk Grammatik*. – København.

- Enger, Hans-Olav/Kristoffersen, Kristian Emil (2000): *Innføring i norsk grammatikk: morfologi og syntaks* (=Skriftserie (Landslaget for norskundervisning) 134). – Bergen: Fagbokforlaget.
- Faarlund, Jan Terje (1999): The Notion of Oblique Subjects and its Status in the History of Icelandic. – I: *Working Papers in Scandinavian Syntax* 63, 1–44.
- Faarlund, Jan Terje (2005): *Revolusjon i lingvistikken. Noam Chomskys språkteori*. – Oslo: Det Norske Samlaget.
- Faarlund, Jan Terje, Svein Lie og Kjell Ivar Vannebo (1997): *Norsk referansegrammatikk*. – Oslo: Universitetsforlaget.
- Falk, Cecilia (1990): On double object constructions. – I: *Working Papers in Scandinavian Syntax* 47, 53–100.
- FOB = *Føroysk orðabók*, se Poulsen, Jóhan Hendrik W. et al. (1998/2008).
- Glück, Helmut (2000): *Metzler Lexikon Sprache*. CD-ROM. – Stuttgart: Verlag J.B. Metzler/Berlin: Directmedia.
- Goldberg, Adele E. (1995): *Constructions: a construction grammar approach to argument structure*. – Chicago: University of Chicago Press.
- Goldberg, Adele E. (2006): *Constructions at Work. The Nature of Generalization in Language*. – Oxford: Oxford University Press.
- Goldrick, M., B. Rapp (2002): A restricted interaction account (RIA) of spoken word production: The best of both worlds. – I: *APHASIOLOGY* 16 1/2, 20–55.
- Grimm, Jacob og Wilhelm Grimm (1983): *Deutsches Wörterbuch*. – Leipzig: S. Hirzel.
- Hagstova Føroya (i.d.): *Talva: Upplagið hjá føroyskum bløðum um árslok*. Hagtalsgrunnur. [Hentet 13.12.11 fra] http://www.hagstova.fo/portal/page/portal/HAGSTOVAN/Hagstova_Foroya/Hagtalsgrunnur/undirvising_mentan/MENTBLAD.
- Hansen, Kirsti (2005): *Om materialet*. – Føroyskt TekstaSavn. [Hentet 13.12.11 fra] http://spraakbanken.gu.se/FTS/query_forms.phtml??1323795623373.
- Harley, T.A. og H.E. Bown (1998): What causes a tip-of-the-tongue state? Evidence for lexical neighbourhood effects in speech production. – I: *British Journal of Psychology* 89/1, 151–174.
- Haspelmath, Martin (2005): Argument Marking in Ditransitive Alignment Types. – I: *Linguistic discovery* 3/1, 1–20.
- Hawkins, John A. (1998): A processing approach to word order in Danish. – I: *Acta Linguistica Hafniensia* 30, 63–101.
- Heggelund, Kjell Tørres (1991): *Norsk for lærarar: ein del språklige og språkpedagogiske emne* (=Skriftserie (Tromsø lærerhøgskole) 1991/1). – Tromsø: Tromsø lærerhøgskole.
- Heggstad, Kolbjørn (1982): *Norsk frekvensordbok: de 10000 vanligste ord fra norske aviser*. – Bergen: Universitetsforlaget.
- Hellan, Lars (1988): The phrasal nature of double object clusters. – I: *Working Papers in Scandinavian Syntax* 42, 3–24.
- Heltoft, Lars (2002): Nordic language history and structural linguistics. – I: Oskar Bandle (ed.): *The Nordic Languages*, 157–165. Berlin: Walter de Gruyter.
- Henriksen, Jeffrei (2000): *Orðalagslæra*. – Vestmanna: Sprotin.
- Homberger, Dietrich (2003): *Sachwörterbuch zur Sprachwissenschaft*. – Stuttgart: Philipp Reclam jun.
- Höskuldur Thráinsson (2007): *The syntax of Icelandic*. – Cambridge: Cambridge University Press.
- Höskuldur Thráinsson, Hjalmar P. Petersen, Jógvan í Lon Jacobsen og Zakaris Svabo Hansen (2004): *Faroese: an overview and reference grammar*. – Tórshavn: Føroya Fróðskaparfelag.

- Jackendoff, Ray (2002): *Foundations of Language. Brain, Meaning, Grammar, Evolution*. – Oxford: Oxford University Press.
- Jacobsen, Jógvan í Lon (2004): Den officielle normering af færøsk. – I: Helge Sandoy og Jan-Ola Östman: "Det främmande" i nordisk språkpolitik. Om normeringen av utländska ord, 71–106. Oslo: Novus Forlag.
- Jahr, Ernst Håkon (1994): Språkkontakt og språkforandring i Norden i hansatida. – I: Ulla-Britt Kotsinas og John Helgander: *Dialektkontakt, språkkontakt och språkförändring i Norden* (=MINS 40), 23–37. Stockholm: Institutionen för nordiska språk, Stockholms universitet.
- Jahr, Ernst Håkon (1995): Nedertysk og nordisk: språksamfunn og språkkontakt i Hansa-tida. – I: Ernst Håkon Jahr (ed.): *Nordisk og nedertysk: Språkkontakt og språkforandring i seinmellomalderen*, 9–28. Oslo: Novus forlag.
- Jóhanna Barðdal (2001): *Case in Icelandic: A synchronic, diachronic and comparative approach*. (=Lundastudier i Nordisk språkvitenskap A 57). – Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet: Lund.
- Jóhanna Barðdal (2007): The semantic and lexical range of the ditransitive construction in the history of (North) Germanic. – I: *Functions of Language* 14, 9–30.
- Jóhanna Barðdal (under utg.): Valency Classes in Icelandic: Oblique Subjects, Oblique Anticausatives and the Actional Passive. – I: Bernard Comrie og Andrej Malchukov (eds.): *Valency Classes in the World's Languages*. [Første utkast. Hentet 13.03.12 fra] <http://org.uib.no/iecastp/barddal/>.
- Jóhanna Barðdal, Kristian Emil Kristoffersen og Andreas Sveen (2011): West Scandinavian ditransitives as a family of constructions: With a special attention to the Norwegian "V-REFL-NP" Construction". – I: *Linguistics* 49, 53–104.
- Jóhannes Gísli Jónsson (2000): Case and double objects in Icelandic. – I: *Leeds Working Papers in Linguistics* 8, 71–94.
- Johannessen, Janne Bondi (2003): Innsamling av språklige data: Informanter, introspeksjon og korpus. – I: Janne Bondi Johannessen et al. (eds.): *På språkjakt: Problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling*, 83–132. Oslo: Unipub.
- Jónsson, se Jóhannes Gísli Jónsson.
- Kizach, Johannes (2012): Givenness and the dative alternation in Danish. – Konferanseinnlegg: *Grammar in focus*, Lund, 09./10.02.12. [Presentasjon hentet 12.03.12 fra] http://pure.au.dk/portal/files/44318709/Givenness_and_the_dative_alternation_in_Danish.pptx.
- Kjartan G. Ottóson (1991): Icelandic double objects as small clauses. – I: *Working Papers in Scandinavian Syntax* 48, 77–97.
- Kress, Bruno (1982): *Isländische Grammatik*. – Leipzig: Max Hueber Verlag.
- Langacker, Ronald W. (1987/2002): *Theoretical prerequisites* (= Foundations of Cognitive Grammar. Bd. 1). – Stanford, California: Stanford University Press.
- Langacker, Ronald W. (1991/2002): *Descriptive application* (= Foundations of Cognitive Grammar. Bd. 2). – Stanford, California: Stanford University Press.
- Larson, Richard K. (1988): On the double object construction. – I: *Linguistic inquiry* 19/3, 335–391.
- Leitre, Arild, Einar Lundeby og Ingvald Torvik (1991): *Språket vårt før og nå : språkhistorie, norrønt, dialekter*. – Oslo: Gyldendal.
- Lund, Jørn (ed.) (2009): Dimmalætting. – I: *Den Store Danske Encyklopædi*. København: Danmarks Nationalleksikon. [Hentet 13.12.11 fra] <http://www.denstoredanske.dk>.
- Malchukov, Andrej L., Martin Haspelmath og Bernard Comrie (2010): *Studies in Ditransitive Constructions: A Comparative Handbook*. – Berlin: De Gruyter Mouton.

- Maling, Joan (2002): Icelandic verbs with dative objects. – I: *Working Papers in Scandinavian Syntax* 70, 1–60.
- Mayerthaler, Willi (1981): *Natürliche Morphologie*. – Wiesbaden: Athenaion.
- Nilsen, Hilde (1998): Tre dialektsyntaktiske særtrekk i Nord-Troms. – I Jan Terje Faarlund, Brit Mæhlum og Torbjørn Nordgård (eds.): *MONS 7: Utvalde artiklar frå det 7. møtet om norsk språk i Trondheim 1997*, 168–180. Oslo: Novus.
- Nübling, Damaris et al. (2008): *Historische Sprachwissenschaft des Deutschen. Eine Einführung in die Prinzipien des Sprachwandels*. – Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- NRG = *Norsk referansegrammatikk*, se Faarlund, Jan Terje, Svein Lie og Kjell Ivar Vannebo (1997).
- Ottóson, se Kjartan G. Ottóson.
- Poulsen, Jóhan Hendrik W. et al. (1998/2008): *Føroysk orðabók*. – Tórshavn: Orðabókagrunnurin.
- Reddy, Michael (1979): The Conduit Metaphor. – I: A. Ortony (ed.): *Metaphor and Thought*, 284–324. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ringe, Don (2006): *From Proto-Indo-European to Proto-Germanic*. – Oxford: Oxford University Press.
- Rosengren, Inger (1972): *Ein Frequenzwörterbuch der deutschen Zeitungssprache: Die Welt, Süddeutsche Zeitung*. – Lund: Gleerup.
- Ruoff, Arno og Harald Fuchs (1981): *Häufigkeitswörterbuch gesprochener Sprache: gesondert nach Wortarten: alphabetisch, rückläufig alphabetisch und nach Häufigkeit geordnet* (=Idiomatice: Veröffentlichungen der Tübinger Arbeitsstelle „Sprache in Südwestdeutschland“ Bd. 8). – Tübingen: Niemeyer.
- SAG (1999) = *Svenska Akademiens grammatik* se Teleman, Ulf, Staffan Hellberg og Erik Andersson (1999).
- Schwartz, Eugène (1878): *Om oblika kasus ock prepositioner i fornsvenskan från tiden före år 1400*. – Uppsala: Akademiska bokhandeln.
- Siewierska, Anna (1984): *The Passive. A Comparative Linguistic Analysis*. – London/Sydney/Dover: Croom Helm.
- Skrzypek, Dominika (2005): *The Decline of Nominal Inflection in Old Swedish. The Loss of Dative Case* (=Nordlund 26). – Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet: Lund.
- Teleman, Ulf, Staffan Hellberg og Erik Andersson (1999): *Satser och meningar*. (= Svenska Akademiens grammatik 4). – Stockholm: NorstedtsOrdbok.
- Thráinsson, se Höskuldur Thráinsson.
- Tomasello, Michael (1999): Cognitive Linguistics. – I: William Bechtel og George Graham (eds.): *A companion to cognitive science* (= Blackwell companions to philosophy 13), 477–478. Maldon/Oxford/Victoria: Blackwell Publishing.
- Torp, Arne og Lars Vikør (1993/³2007): *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. – Oslo Gyldendal akademisk.
- Tungseth, Mai (2007): Benefactives across Scandinavian. – *Working Papers in Scandinavian Syntax* 80, 187–228.
- Vestbøstad, Per (1989): *Nynorsk frekvensordbok: dei vanlegaste orda i skrifleg nynorsk, henta frå aviser, sakprosa og romanar, 1978–84*. – Bergen: Alma mater.
- Vitevitch, M.S. et al. (1999): Phonotactics, Neighborhood Activation, and Lexical Access for Spoken Words. – I: *Brain and Language* 68, 306–311.
- Werner, Otmar (1987): Natürlichkeit und Nutzen morphologischer Irregularität. – I: N. Boretzky, W. Enninger og T. Stolz (eds): *Beiträge zum 3. Essener Kolloquium über Sprachwandel und seine bestimmenden Faktoren*, 289–316. Bochum: Brockmeyer.

- Werner, Otmar (1989): Sprachökonomie und Natürlichkeit im Bereich der Morphologie. – I: *Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung* 42, 34–47.
- Wurzel, Wolfgang U. (1984): *Flexionsmorphologie und Natürlichkeit. Ein Beitrag zur morphologischen Theoriebildung.* – Berlin: Akademie-Verlag.
- Wurzel, Wolfgang U. (1997): Natürlicher grammatischer Wandel, “unsichtbare Hand” und Sprachökonomie – Wollen wir wirklich so Grundverschiedenes? – I: *Vergleichende germanische Philologie und Skandinavistik. Festschrift für Otmar Werner*, 295–308. Tübingen: Niemeyer.
- Yip, Moira, Joan Maling og Ray Jackendoff (1987): Case in tlers. – I: *Language* 63/2, 217–250.
- Zaenen, Annie, Joan Maling og Höskuldur Thráinsson (1985): Case and Grammatical Functions: The Icelandic Passive. – I: *Syntax and Semantics* 24, 95–136.

9 Vedlegg

9.1 Supplement til tabell 5.17 - Verbform og ditransitiv konstruksjonstype

verb	treff i korpus											
	Σ		ind.		imp.		perf. part.		inf.		pres. part.	
	IO	PP	IO	PP	IO	PP	IO	PP	IO	PP	IO	PP
<i>bera</i>	9	2	4	1	0	0	0	0	5	1	0	0
<i>geva</i>	450	30	260	15	6	0	12	1	176	11	0	0
<i>gjalda</i>	17	19	4	7	0	1	3	4	10	7	0	0
<i>kosta</i>	55	2	35	1	0	0	0	0	20	1	0	0
<i>lata</i>	39	4	13	0	0	0	14	3	12	1	0	0
<i>rinda</i>	6	6	2	3	0	0	0	0	4	3	0	0
<i>selja</i>	5	15	2	4	0	0	0	7	3	4	0	0
<i>senda</i>	44	21	25	12	0	0	14	5	5	4	0	0
<i>seta</i>	27	3	19	3	0	0	0	0	8	0	0	0
<i>sigá</i>	18	6	10	1	1	0	1	1	6	4	0	0
<i>útvega</i>	19	3	5	0	0	0	0	0	14	3	0	0
<i>veita</i>	48	7	20	2	0	0	7	1	21	4	0	0
<i>vísa</i>	15	3	11	2	1	0	0	0	3	1	0	0
<i>ætla</i>	18	4	1	0	0	0	17	4	0	0	0	0
Σ	770	125	411	51	8	1	64	29	287	44	0	0

9.2 Supplement til tabell 5.18 - Verbform og andelen konstruksjoner med preposisjonsfrase i prosent

	Ø	ind.	imp.	perf. part.	inf.	pres. part.
<i>kosta</i>	3,5 %	2,8 %	-	-	4,8 %	-
<i>geva</i>	6,2 %	5,5 %	0	33,3 %	5,9 %	-
<i>lata</i>	9,3 %	0,0 %	-	17,6 %	7,7 %	-
<i>seta</i>	10,0 %	13,6 %	-	-	0,0 %	-
<i>veita</i>	12,7 %	9,09 %	-	12,5 %	16,0 %	-
<i>útvega</i>	13,6 %	0,0 %	-	-	17,6 %	-
<i>vísa</i>	16,7 %	15,4 %	0,0 %	-	25,0 %	-
<i>bera</i>	18,2 %	20,0 %	-	-	16,7 %	-
<i>ætla</i>	18,2 %	0,0 %	-	19,0 %	-	-
<i>sigá</i>	25,0 %	9,1 %	0,0 %	50,0 %	40,0 %	-
<i>senda</i>	32,3 %	32,4 %	-	26,3 %	44,4 %	-
<i>rinda</i>	50,0 %	60,0 %	-	-	42,8 %	-
<i>gjalda</i>	52,8 %	63,6 %	100,0 %	57,1 %	41,2 %	-
<i>selja</i>	75,0 %	66,7 %	-	100,0 %	57,1 %	-
Σ	14,0 %	11,0 %	11,1 %	31,2 %	13,3 %	-

9.3 Supplement til tabell 5.19 - Syntaktisk-morfologisk struktur til det benefaktive argumentet, og ditransitiv konstruksjonstype

	pronomen ...		substantiv ...			med attributt(er) som består av ...			treff med flere benefaktiver			
	uten attributt	med attributtsetning	uten attributt og determ.	med etterhengt artikkel	med frittstående determin.	en frase	to fraser	en setning				
<i>bera</i>	4	0	3	1	1	0	0	0	0	0		
<i>geva</i>	126	1	98	131	40	1	62	7	11	5		
<i>gjaldala</i>	8	0	5	2	0	1	1	6	0	1		
<i>kosta</i>	24	0	1	19	7	0	4	0	1	1		
<i>lata</i>	10	0	9	9	3	0	7	2	1	1		
<i>rinda</i>	2	0	0	4	0	0	0	4	0	0		
<i>selja</i>	3	0	2	0	0	3	0	5	0	0		
<i>senda</i>	12	0	7	18	0	0	8	6	2	1		
<i>seta</i>	21	0	3	3	0	0	0	0	0	0		
<i>siga</i>	12	0	1	2	0	0	3	0	0	0		
<i>útvega</i>	12	0	3	4	1	0	0	1	0	0		
<i>veita</i>	18	0	8	7	7	1	7	1	0	1		
<i>visa</i>	5	0	0	4	6	0	0	0	0	0		
<i>ælla</i>	1	0	5	4	1	0	6	0	1	3		
Σ	258	6	145	208	66	6	98	32	12	6	3	7

Indirekt Objekt

Preposisjonsfrase

9.4 Supplement til tabell 5.21 - Substantiv og nominalfraser som benefaktiv, og ditransitiv konstruksjonstype, og til tabell 5.22, som viser prosentandelene

	substantiv ...											
	uten attributt og determinat.		med etterhengt artikkel		med frittstående determinat.		med attributt(er) som består av ...					
							en frase		to fraser		en setning	
<i>bera</i>	3	0	1	2	1	0	0	0	0	0	0	0
<i>geva</i>	98	10	131	11	40	1	62	7	5	0	1	2
<i>gjalda</i>	5	6	2	7	0	1	1	6	0	0	0	0
<i>kosta</i>	1	1	19	2	7	0	4	0	1	0	0	0
<i>lata</i>	9	2	9	0	3	0	7	2	2	1	0	0
<i>rinda</i>	0	2	4	0	0	0	0	4	0	0	0	0
<i>selja</i>	2	5	0	0	0	3	0	5	0	1	0	1
<i>senda</i>	7	4	18	11	0	0	8	6	2	0	0	0
<i>seta</i>	3	1	3	1	0	0	0	0	0	1	0	0
<i>sga</i>	1	0	2	2	0	0	3	0	0	0	0	1
<i>útvega</i>	3	0	4	0	1	0	0	1	0	0	0	0
<i>veita</i>	8	5	7	2	7	1	7	1	1	0	0	0
<i>vísá</i>	0	0	4	0	6	0	0	0	0	0	0	3
<i>ætla</i>	5	2	4	0	1	0	6	0	1	3	2	0
Σ	145	38	208	38	66	6	98	32	12	6	3	7

	Ø verb	substantiv ...					
		uten attributt og det.	med etterhengt artikkel	med frittstående determinat.	med attributt(er) som består av ...		
					en frase	to fraser	en setning
<i>kosta</i>	3,5 %	50,0 %	9,5 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-
<i>geva</i>	6,2 %	9,2 %	7,7 %	2,4 %	10,1 %	0,0 %	66,7 %
<i>lata</i>	9,3 %	18,2 %	0,0 %	0,0 %	22,2 %	33,3 %	-
<i>seta</i>	10,0 %	25,0 %	25,0 %	-	-	100,0 %	-
<i>veita</i>	12,7 %	38,5 %	22,2 %	12,5 %	12,5 %	0,0 %	-
<i>útvega</i>	13,6 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	100,0 %	-	-
<i>vísá</i>	16,7 %	-	0,0 %	0,0 %	-	-	100,0 %
<i>bera</i>	18,2 %	0,0 %	66,7 %	0,0 %	-	-	-
<i>ætla</i>	18,2 %	28,6 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	75,0 %	0,0 %
<i>sga</i>	25,0 %	0,0 %	50,0 %	-	0,0 %	-	100,0 %
<i>senda</i>	32,3 %	36,4 %	37,9 %	-	42,8 %	0,0 %	-
<i>rinda</i>	50,0 %	100,0 %	0,0 %	-	100,0 %	-	-
<i>gjalda</i>	52,8 %	54,5 %	77,8 %	100,0 %	85,7 %	-	-
<i>selja</i>	75,0 %	71,4 %	-	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Σ	14,0 %	20,8 %	15,4 %	8,3 %	24,6 %	33,3 %	70,0 %

9.5 Supplement til tabell 5.23 - Syntaktisk-morfolgisk struktur til patiensleddet, og ditransitiv konstruksjonstype

	pronomen uten attributt	substantiv ...			med frittstående determinativ	med attributt(er) som består av ...		substantiv eller pronomen med attributtiv setning	treff med flere patiensledd
		uten attributt og determinat.	med etterhengt artikkel	med		med attributt(er) som to fraser			
<i>bera</i>	0	0	2	0	3	1	1	0	0
<i>geva</i>	22	10	22	4	167	0	74	0	11
<i>gjalda</i>	3	4	2	2	4	2	0	0	0
<i>kosta</i>	12	6	10	0	20	0	3	0	3
<i>lata</i>	2	3	4	0	8	0	2	0	0
<i>rinda</i>	0	0	0	0	0	1	1	0	0
<i>selja</i>	1	2	0	2	2	1	0	0	1
<i>senda</i>	4	6	2	0	7	3	5	1	1
<i>seta</i>	1	3	2	0	9	0	4	0	0
<i>siga</i>	11	0	1	0	2	0	0	0	0
<i>útvega</i>	1	3	2	0	6	1	2	0	0
<i>veita</i>	6	9	1	0	13	0	2	0	3
<i>vísa</i>	1	6	0	2	6	0	0	0	1
<i>ætla</i>	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Σ	64	119	48	10	248	9	94	2	84
									2

□ Indirekt Objekt □ Preposisjonsfrase

9.6 Supplement til tabell 5.24 - Andel konstruksjoner med PP i prosent for forskjellige patiensleddstrukturer

	Ø	pron. uten attrib.	substantiv ...			med attributt(er) som består av ...		subst. / pron. med attr. setning
			uten attrib. og det.	med etterh. best. art.	med frittst. det.	en frase	to fraser	
<i>kosta</i>	3,5 %	7,7 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
<i>geva</i>	6,2 %	12,0 %	11,4 %	15,4 %	0,0 %	5,6 %	0,0 %	0,0 %
<i>lata</i>	9,3 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	11,1 %	0,0 %	0,0 %
<i>seta</i>	10,0 %	0,0 %	50,0 %	0,0 %	0,0 %	10,0 %	0,0 %	0,0 %
<i>veita</i>	12,7 %	0,0 %	18,2 %	0,0 %	0,0 %	23,5 %	0,0 %	0,0 %
<i>útvega</i>	13,6 %	0,0 %	40,0 %	0,0 %	50,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
<i>vísa</i>	16,7 %	0,0 %	0,0 %	100,0 %	0,0 %	14,3 %	-	0,0 %
<i>bera</i>	18,2 %	-	-	0,0 %	25,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
<i>ætla</i>	18,2 %	-	-	-	-	0,0 %	-	-
<i>sigá</i>	25,0 %	35,3 %	-	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-	0,0 %
<i>senda</i>	32,3 %	20,0 %	57,1 %	0,0 %	50,0 %	22,2 %	16,7 %	40,0 %
<i>rinda</i>	50,0 %	-	100,0 %	-	33,3 %	100,0 %	50,0 %	0,0 %
<i>gjalda</i>	52,8 %	25,0 %	60,0 %	50,0 %	67,0 %	50,0 %	-	-
<i>selja</i>	75,0 %	75,0 %	66,7 %	100,0 %	50,0 %	0,0 %	-	0,0 %
Σ	14,0 %	19,0 %	22,2 %	17,2 %	12,2 %	10,1 %	2,1 %	2,3 %

setningstype	verb	bera		geva		gjalda		kosta		lata		rinda		selja	
		3	1	164	8	2	4	26	1	5	0	2	1	1	2
helsetning	hovedsetninger	0	0	8	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0
	spørresetninger	0	0	6	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
	imperativsetninger	1	0	79	6	3	4	12	0	5	0	2	3	1	1
leddsetninger	generelle leddsetninger	1	0	46	4	1	0	14	0	1	0	1	1	2	0
	relativsetninger der	0	0	18	0	1	1	3	1	4	0	1	0	0	1
	relativpartikkelen er	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
infinitivgrupper	agens	4	1	117	11	7	4	0	0	10	1	0	1	1	4
	patiens	0	0	8	1	2	2	0	0	5	3	0	0	0	4
	benefaktiv	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
helsetning	hovedsetninger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	spørresetninger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	imperativsetninger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
leddsetninger	generelle leddsetninger	0	0	2	0	1	0	0	0	8	0	0	0	0	3
	relativsetninger der	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	relativpartikkelen er	0	0	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0
infinitivgrupper	agens	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	patiens	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	benefaktiv	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

setningstype	verb	senda		seta		siga		útvega		veita		vísa		ætta		Σ		
		15	11	16	2	6	1	3	0	6	1	6	0 <th>0 <th>0 <th>0 <th>255</th> <th>32</th> </th></th></th>	0 <th>0 <th>0 <th>255</th> <th>32</th> </th></th>	0 <th>0 <th>255</th> <th>32</th> </th>	0 <th>255</th> <th>32</th>	255	32
helsetning	hovedsetninger	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	1
	spørresetninger	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	8	1
	imperativsetninger	7	1	4	1	2	1	4	2	8	0	3	0	0	0	0	131	19
leddsetninger	generelle leddsetninger	2	1	1	0	0	0	2	0	0	2	0	1	0	0	74	6	
	relativsetninger der	2	0	1	0	2	3	1	0	6	0	1	2	0	0	40	8	
	relativpartikkelen er	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
infinitivgrupper	agens	4	3	5	0	5	1	9	1	21	5	2	1	0	0	185	33	
	patiens	8	5	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	10	34	18	
	benefaktiv	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
helsetning	hovedsetninger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	spørresetninger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	imperativsetninger	1	0	0	0	0	0	0	0	3	1	0	0	0	4	0	19	4
leddsetninger	generelle leddsetninger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	relativsetninger der	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	relativpartikkelen er	5	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	3	1	14	3	
infinitivgrupper	agens	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	patiens	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	benefaktiv	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	

9.7 Supplement til tabell 5.25 – Setnings-
type og konstruksjonstype (absolutte tall)

		<i>bera</i>	<i>geva</i>	<i>giatta</i>	<i>kosta</i>	<i>lata</i>	<i>rinda</i>	<i>setja</i>		
aktiv	helsendinger	hovedsendinger	25,0 %	4,6 %	66,7 %	3,7 %	0,0 %	33,3 %	66,7 %	
		spørresendinger	-	0,0 %	100,0 %	-	0,0 %	-	-	
	ledsendinger	generelle leddsendinger	imperativsendinger	-	0,0 %	100,0 %	-	-	-	
			relativsendinger der relativpartikkelen er	0,0 %	7,0 %	57,1 %	0,0 %	0,0 %	60,0 %	50,0 %
		infinitivgrupper	agens	0,0 %	8,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	50,0 %	0,0 %
			patiens	-	0,0 %	50,0 %	25,0 %	0,0 %	0,0 %	100,0 %
	passiv	helsendinger	hovedsendinger	20,0 %	8,5 %	36,4 %	-	9,1 %	100,0 %	80,0 %
			spørresendinger	-	11,1 %	50,0 %	-	37,5 %	-	100,0 %
		ledsendinger	generelle leddsendinger	imperativsendinger	-	-	-	-	-	-
				relativsendinger der relativpartikkelen er	-	0,0 %	0,0 %	-	0,0 %	-
infinitivgrupper			agens	-	-	-	-	-	-	-
			patiens	-	0,0 %	100,0 %	-	-	-	-
Σ		18,2 %	6,2 %	52,8 %	3,5 %	9,3 %	50,0 %	75,0 %		

9.8 Supplement til tabell 5.26 - Setningstype og konstruksjonstype

		<i>senda</i>	<i>seta</i>	<i>stiga</i>	<i>litvega</i>	<i>vetta</i>	<i>viska</i>	<i>ætla</i>	Σ		
aktiv	helsendinger	hovedsendinger	42,3 %	11,1 %	14,3 %	0,0 %	14,3 %	0,0 %	11,1 %		
		spørresendinger	-	-	0,0 %	-	-	-	-	9,1 %	
	ledsendinger	generelle leddsendinger	imperativsendinger	-	-	0,0 %	-	0,0 %	-	11,1 %	
			relativsendinger der relativpartikkelen er	12,5 %	20,0 %	33,3 %	33,3 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	12,7 %
		infinitivgrupper	agens	33,3 %	0,0 %	-	0,0 %	-	0,0 %	-	7,5 %
			patiens	0,0 %	0,0 %	60,0 %	0,0 %	0,0 %	66,7 %	-	16,7 %
	passiv	helsendinger	hovedsendinger	42,9 %	0,0 %	16,7 %	10,0 %	19,2 %	33,3 %	15,1 %	
			spørresendinger	28,5 %	-	0,0 %	-	-	-	23,1 %	34,6 %
		ledsendinger	generelle leddsendinger	imperativsendinger	-	-	-	-	-	-	-
				relativsendinger der relativpartikkelen er	0,0 %	-	-	-	25,0 %	-	0,0 %
infinitivgrupper			agens	-	-	-	-	-	-	-	
			patiens	0,0 %	-	-	-	0,0 %	-	-	17,6 %
Σ		32,3 %	10,0 %	25,0 %	13,6 %	12,7 %	16,7 %	18,2 %	14,0 %		

10 Register

A

agens V, 5, 11, 27, 67, 94, 95, 114, 115, 134, 135
áleggja 41, 45, 50, 52, 55, 59, 65, 76

B

banna 19, 41, 45, 49, 52, 56, 59, 65, 77
benefaktiv V, 5, 6, 7, 9, 11, 18, 19, 21, 22, 27, 32, 33, 69, 84, 85, 86, 87, 93, 94, 95, 108, 110, 114, 117, 121, 122, 134, 135
beneficiary 6, 108
bera 19, 41, 45, 49, 52, 55, 59, 61, 71, 76, 78, 86, 91, 133, 130, 135, 132, 137, 134, 135
BESITTELSE 19, 60, 67, 68
biða 16
biðja 17, 39, 40, 41, 45, 50, 52, 54, 55, 59, 63, 71, 75
bjarga 41, 45, 50, 52, 55, 60, 67, 76
bjóða 41, 45, 50, 52, 55, 59, 62, 71, 76
boða 41, 45, 48, 50, 52, 55, 59, 63, 71, 75
bróta 10, 40, 41, 45, 50, 52, 56, 59, 60, 62, 67
bóta 40, 41, 45, 49, 52, 56, 59, 61, 71, 76

D

diatase V, 3, 58, 81, 116, 117, 125
Dimma-98 V, 1, 2, 3, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 57, 74
direkte objekt 15, 18, 20, 24, 27, 33, 40, 47, 48, 101

F

fáa 19, 41, 46, 50, 52, 55, 59, 61, 76, 105, 115, 120
faksa 41, 46, 49, 52, 56, 59, 63, 77, 112
FAKTISK OVERFØRING 19, 59, 61, 62, 63, 68
fakultativ ditransitive verb 9, 101, 102
fáxa 22, 41, 46, 49, 52, 56, 59, 63, 77
forða 40, 41, 46, 50, 52, 56, 59, 65
forklára 40, 41, 46, 49, 52, 56, 59, 63, 71, 76
fortelja 40, 41, 46, 49, 52, 56, 59, 63, 71, 76
frekvens 4, 39, 42, 54, 75, 103, 114
fyrir 48
fyrigeva 19, 41, 46, 50, 52, 55, 60, 66, 67, 77
fyrigykla 41, 46, 50, 52, 55, 59, 60, 63, 66, 67, 77
færøysk 12
føra 40, 41, 46, 50, 52, 56, 59, 61, 71

G

gefa 20
gegna 40, 41, 46, 51, 52, 56, 59, 65
generativ grammatikk 29
gera 19, 41, 46, 51, 52, 55, 59, 62, 75, 76
germansk 20
geva. I, III, IV, V, 1, 5, 15, 16, 17, 19, 23, 24, 31, 32, 41, 43, 46, 47, 48, 49, 52, 54, 59, 61, 71, 75, 78, 79, 80, 85, 86, 87, 88, 91, 94, 98, 105, 116, 117, 120, 125, 133, 130, 135, 132, 137, 134, 135
gjalda 9, 37, 42, 46, 48, 50, 52, 53, 55, 59, 61, 70, 71, 75, 78, 86, 91, 116, 133, 130, 135, 132, 137, 134, 135
gníggja 42, 46, 49, 52, 56, 59, 61, 76
goyma 19, 40, 42, 46, 51, 52, 56, 60, 67

H

<i>hámunda</i>	37, 42, 46, 50, 51, 52, 56, 60, 66, 67
<i>handa</i>	42, 46, 50, 51, 52, 55, 59, 61, 71, 72, 76, 106, 125
<i>heita</i>	40, 42, 46, 50, 51, 52, 56, 59, 62, 71
<i>hugsa</i>	42, 46, 51, 52, 55, 60, 66, 67, 77

I

<i>ímynda</i>	42, 46, 50, 51, 52, 53, 55, 60, 66, 67, 76
indirekte objekt 8, 9, 22, 23, 27, 32, 40, 45, 52, 54, 58, 61, 68, 70, 71, 74, 80, 84, 87, 93, 110, 112, 114, 117, 119, 120, 126	
INTENSJON.....	19, 59, 62, 68
islandsk.....	1, 10, 11, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 106, 110, 111, 114

J

<i>játta</i>	41, 42, 46, 49, 52, 55, 59, 62, 71, 76
--------------------	--

K

<i>kanna</i>	39, 42, 46, 51, 52, 55, 59, 60, 62, 67, 71, 77
<i>kasus</i>	13, 16, 21, 23, 119
<i>kenna</i>	27, 42, 46, 51, 52, 56, 59, 63, 71
<i>keypa</i>	42, 46, 51, 52, 53, 55, 59, 61, 71, 76
kognitiv vitenskap.....	28, 29
kognitive lingvistikk.....	29
<i>kóka</i>	42, 46, 51, 52, 56, 59, 62
KOMMUNIKASJONSART.....	19, 59, 68
konstruksjonsgrammatikken.....	V, 28, 30, 31, 32
korpus.....	35, 36, 37, 81, 129, 133
<i>kosta</i>	42, 46, 49, 52, 54, 60, 67, 72, 76, 78, 85, 86, 91, 94, 102, 104, 116, 133, 130, 135, 132, 137, 134, 135
<i>krevja</i>	17, 18, 98, 99, 111, 118
<i>kyssa</i>	41, 42, 45, 46, 51, 52, 56, 60, 67

L

<i>lata</i>	42, 46, 49, 52, 55, 59, 61, 71, 75, 78, 86, 91, 116, 133, 130, 135, 132, 137, 134, 135
<i>leggja</i>	42, 46, 51, 52, 55, 59, 60, 63, 65, 67, 76
<i>leiva</i>	41, 42, 46, 51, 52, 56, 59, 61, 71
leksikalsk styrke.....	103, 114, 117
<i>lova</i>	17, 19, 38, 42, 46, 52, 55, 59, 62, 65, 71, 76
<i>loyna</i>	17
<i>loyva</i>	42, 46, 51, 52, 55, 76
<i>læna</i>	19, 42, 46, 49, 52, 55, 59, 61, 71, 76
<i>læra</i>	19, 42, 45, 46, 51, 53, 55, 59, 60, 63, 64, 66, 67, 71, 76
<i>lønna</i>	19, 41, 42, 46, 51, 53, 56, 59, 61

M

<i>maila</i>	19, 36, 39, 41, 42, 46, 49, 53, 56, 59, 63
<i>maleficiary</i>	6
<i>meina</i>	41, 42, 46, 51, 53, 56, 59, 65
MENTALE PROSESSER.....	19, 60, 63, 66, 68
<i>misunna</i>	37, 42, 46, 50, 51, 53, 55, 60, 66, 67, 77
monotransitiv.....	7, 44, 48, 49, 50, 57, 101, 121
morfologi.....	3, 12, 33, 35, 96, 128
MULIGGJØRELSE.....	19, 59, 65, 68

N

naboeffekter	74
<i>nokta</i>	42, 47, 51, 53, 55, 59, 65, 76
norrønt	11, 17, 24, 25, 98, 101, 129
norsk	V, 1, 2, 19, 21, 23, 24, 37, 58, 60, 70, 71, 72, 82, 101, 112, 128, 130

O

<i>obligatorisk ditransitive verb</i>	9, 101
oblik	14, 15

P

passivsetninger	80, 81, 90, 91, 92, 95, 119, 125
patiens	V, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 19, 21, 22, 27, 69, 92, 94, 95, 106, 114, 134, 135
preposisjon	36
<i>primær faktor</i>	113, 115

R

<i>recipient</i>	5, 6, 7, 18
refleksivitet	V, 3, 33, 40, 41, 52, 53, 54, 56, 58, 67, 77, 105, 113, 114, 115, 125
<i>reisa</i>	39, 41, 42, 47, 49, 53, 56, 59, 62, 72, 76, 106, 109, 122
resipient	6, 21, 108
<i>rinda</i>	42, 47, 49, 53, 55, 59, 61, 71, 75, 78, 81, 86, 116, 133, 130, 135, 132, 137, 134, 135
<i>ræna</i>	17
<i>rætta</i>	42, 47, 51, 53, 55, 59, 61, 71, 77

S

<i>samsýna</i>	41, 42, 47, 48, 50, 53, 56, 59, 61, 72, 76
<i>selja</i>	8, 9, 43, 47, 49, 53, 55, 59, 61, 71, 75, 78, 85, 86, 91, 116, 133, 130, 135, 132, 137, 134, 135
semantikk	2, 3, 4, 31, 33, 59, 60, 63, 68, 70, 71, 73, 96, 100, 102, 108, 113, 120, 125
semantisk ditransitiv	9, 32, 38, 50, 82, 120, 121
<i>senda</i>	19, 20, 27, 31, 43, 47, 49, 53, 54, 57, 58, 59, 61, 71, 74, 75, 78, 84, 86, 87, 101, 102, 107, 108, 116, 118, 120, 133, 130, 135, 132, 137, 134, 135
<i>servera</i>	41, 43, 47, 49, 53, 56, 59, 61, 71
<i>seta</i>	19, 43, 47, 48, 49, 53, 55, 59, 60, 65, 66, 67, 72, 76, 78, 86, 133, 130, 135, 132, 137, 134, 135
setningstypen	3, 58, 93, 95, 119
<i>sigja</i>	39, 43, 47, 49, 53, 55, 59, 63, 64, 72, 75, 78, 81, 86, 87, 88, 89, 133, 130, 135, 132, 137, 134, 135
<i>skaffa</i>	43, 47, 49, 53, 55, 59, 61, 71, 77
<i>skapa</i>	43, 47, 49, 53, 55, 59, 62, 72, 76
SKAPELSE	19, 59, 62, 68
<i>skriva</i>	19, 43, 47, 49, 53, 55, 59, 63, 72, 75
<i>skylda</i>	43, 47, 51, 53, 55, 59, 62, 71, 76, 118, 119
<i>smsa</i>	36, 41, 43, 47, 49, 53, 56, 59, 63
<i>spara</i>	43, 47, 48, 50, 53, 55, 60, 67, 72, 76
<i>spyrja</i>	17, 41, 43, 45, 47, 51, 53, 56, 59, 63, 72
<i>spæla</i>	43, 47, 51, 53, 56, 59, 65, 77
<i>svara</i>	43, 47, 50, 53, 55, 59, 63, 72, 76
<i>svørja</i>	41, 43, 47, 51, 53, 56, 59, 63
<i>sýna</i>	43, 47, 51, 53, 55, 59, 63, 64, 72, 76
syntaktisk ditransitiv	9
<i>sýta</i>	43, 47, 51, 53, 55, 59, 65, 77

T

<i>taka</i>	43, 47, 51, 53, 55, 59, 65, 76
tegnfrekvens	31, 33, 103

<i>tendra</i>	43, 45, 47, 49, 53, 56, 59, 62
<i>til</i> I, III, IV, V, VII, 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 52, 54, 70, 90, 92, 94, 98, 101, 117, 119, 121	
TILBAKEHOLD	19, 59, 65, 68
<i>tryggja</i>	43, 47, 51, 53, 54, 59, 62, 76
tyngde.....	58, 83, 88, 89, 91, 93
typefrekvens.....	29, 31, 33, 103, 104, 105
tysk.....	7, 8, 20, 37, 63, 119, 121
U	
<i>unna</i>	8, 9, 17, 37, 43, 47, 50, 51, 53, 55, 60, 66, 67, 76, 115, 116
<i>útvega</i>	43, 47, 49, 53, 55, 59, 62, 71, 75, 78, 85, 86, 133, 130, 135, 132, 137, 134, 135
V	
<i>valda</i>	17, 43, 47, 49, 53, 56, 59, 62, 77
<i>veita</i>	43, 47, 49, 53, 55, 59, 61, 69, 71, 75, 78, 86, 133, 130, 135, 132, 137, 134, 135
vektprinsippet.....	82, 88, 91, 93
<i>venda</i>	43, 47, 51, 53, 55, 60, 67, 76
verbform.....	78
<i>vinna</i>	43, 47, 51, 53, 55, 59, 61, 62, 76
<i>vísa</i>	43, 47, 49, 53, 55, 59, 63, 64, 72, 75, 78, 86, 133, 130, 135, 132, 137, 134, 135
Y	
<i>ynskja</i>	17, 43, 44, 47, 51, 53, 55, 59, 60, 66, 67, 76
Æ	
<i>ætla</i>	44, 47, 49, 53, 55, 59, 62, 71, 75, 78, 79, 84, 86, 90, 92, 133, 130, 135, 132, 137, 134, 135
Ø	
<i>øvunda</i>	37, 44, 47, 51, 53, 56, 60, 66, 67